

SIGNES ET ABRÉVIATIONS

Paris. Gr. 128	A
» » 130 et 132	a et a'
» » 139	D
Monacensis 9	E
Paris. Gr. 161	F
Paris Coislin 193	G
Edition de Nicéphore	Nic.
Barberinus 569 (VI. 8)	B
Basiliensis. 1 (A. N. III. 13)	C
Manuscrit du Sérail de Top-Capou	J
Trad. Fumani	K
» Zephyri	L

E est utilisé dans la mesure où l'analyse de Buturas le permet, c'est-à-dire surtout pour les lemmes.

Quand J n'est pas indiqué c'est que nous sommes en dehors des limites de l'analyse de Mr Ouspensky.

120^v signifie le verso du folio 120.

Selon que la citation scripturaire précède ou suit le lemme, elle ne représente pas ou représente le texte probable de Diodore, c'est-à-dire, celui qui dans les manuscrits est lié à ses commentaires. Quand ce texte ne nous est pas ainsi transmis, nous y suppléons par celui de l'édition de Lagarde qui tend à reproduire le texte de l'édition de Lucien. (*Librorum veteris Testamenti canonicorum, pars prior graece Pauli de Lagarde studio et sumptibus edita. Gottingae 1883*). Nous obéissons en cela à l'indication de St Jérôme (Vallarsii IX, 1405). « Alexandria et Egyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem; Constantinopolis usque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat; mediae inter has provinciae Palestine codices legunt quos ab Origene elaboratos Eusebius et Pamphilus vulgaverunt. » On remarquera les variantes de ce texte avec des citations faites par Diodore dans son commentaire (fragm. 7). L'exégète, il est vrai, introduit le texte biblique avec une certaine liberté; il arrive que les citations ne coïncident avec les mots de l'Écriture qui servent de lemme même quand nous avons des raisons de croire que ceux-ci ont été introduits comme tels par Diodore (23, 27); bien plus dans le corps du commentaire, une même phrase de l'Écriture citée deux fois ne l'est pas à chaque fois en termes identiques (Cf. 19 et 20).

Dans l'apparat critique, nous n'avons relevé les différences d'accentuation que dans les cas où elles marquaient des différences de sens ou de fonctions grammaticales.

D² signifie la seconde main du manuscrit D; *omis* est l'abréviation de *omisit* ou *omiserunt*, *add.* de *addidit*; < xxi > xxiζπ F, indique que le manuscrit F ajoute xxi devant xxiζπ.

COMMENTAIRES

DE

DIODORE DE TARSE

CONTENUS DANS

LA CHAÎNE DE L'OCTATEUQUE

I. — DIODORE DE TARSE

Diodore, prêtre d'Antioche, fut élevé au siège épiscopal de Tarse après la mort de l'empereur Valens et mourut sans doute en l'année 392 ou peu après¹.

C'était un homme d'une science très étendue et d'une éminente vertu qui avait déjà beaucoup écrit et beaucoup souffert avant de devenir évêque. Il avait réfuté les païens, les hérétiques et les juifs; pour s'attaquer à l'autorité d'Aristote, de Platon et de Porphyre, corriger les listes chronologiques d'Eusèbe, former l'esprit de Théodore de Mopsueste et de Jean de Constantinople, il s'était rendu maître en tout ordre de connaissances, historique, philosophique et théologique².

Cependant, il n'était ni intransigeant, ni arrogant. Paulin avait été sur le siège d'Antioche substitué à Eustathe par les ariens; Diodore ne voulut point qu'on s'entêtât et reconnut son autorité³; saint Basile qui le chérissait le loue pour l'onction de sa parole et le bien qu'il faisait aux âmes⁴. Aussi bien se préoccupait-il de prédication populaire et il avait appris aux

1. Le Nain de Tillemont. *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique des six premiers siècles*, notes sur Diodore de Tarse, p. 802, 804.

2. Cf. les deux listes de ses ouvrages qui nous sont données l'une dans le lexique de Suidas, l'autre dans l'inventaire d'Ebedjesu. Migne, P. G. XXXIII, col. 1554 et 1555.

3. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Église*, II, ch. viii.

4. Basile, *ep. CCXLIV*, Migne, P. G. XXXII, col. 916.

fidèles à chanter en deux chœurs les louanges de Dieu. L'austérité de sa vie provoquait contre sa personne des plaisanteries haineuses de l'empereur Julien ¹, et attirait d'honorables élèves dans ses écoles de piété. Les luttes et les exils successifs qu'il avait subis lui méritaient le titre de martyr et la considération due aux confesseurs de la foi ².

« Il mourut dans un âge avancé, dans la paix de l'Eglise, honoré des éloges des plus grands saints et ennobli d'une gloire qui l'ayant toujours accompagné durant sa vie, l'a suivi jusqu'à sa mort ». Ces lignes sont de Le Nain de Tillemont et il faut lire en entier les pages que ce fin savant lui a consacrées ; il n'y a pas de doute qu'elles aient été écrites avec respect et émotion.

Cette gloire devait être bien éphémère. Bien qu'il eut adopté à Antioche une attitude assez équivoque, jamais, ni durant le schisme, ni après que les querelles eurent cessé, on ne l'avait sérieusement soupçonné d'hétérodoxie. Or, trente-cinq ans après sa mort, saint Cyrille d'Alexandrie découvrit en lui un ancêtre de Nestorius ³ ; les Eutychiens lui firent rigueur des erreurs de son disciple, Théodore de Mopsueste ⁴. Durant un siècle, les uns maudirent et les autres vengèrent sa mémoire ⁵. Il fut irrémédiablement atteint, quand, en 553, le cinquième concile oecuménique anathématisa son élève Théodore et les écrits de son défenseur Théodoret ⁶ ; l'impression mauvaise fut définitive ; Photius (ixe s.) ne trouve rien d'irrépréhensible dans les ouvrages qu'il a de lui dans sa bibliothèque et néanmoins il le range à tort parmi les hérétiques qui ont mérité d'être nommément condamnés au cinquième concile ⁷.

Ainsi s'explique la disparition si rapide et si complète de ses travaux qui avaient été nombreux. Il faut ajouter que sans doute il ne s'est pas préoccupé de leur donner une forme aimable,

1. Cf. une lettre latine attribuée à cet empereur : edit. Herlein, t. II, p. 605.

2. Théodoret, *Hist.*, I, II, c. 24.

3. Facundus, *pro defensione trium capitulorum*, IV, 2. Mign., *P. L.*, LXVII, col. 621.

4. Théodoret, *loc. cit.*, c. 25.

5. Chrysost., cf. Facundus, *loc. cit.*, col. 616-617; Tillemont, *loc. cit.*, p. 558-568.

6. Léonce de Byzance, *de Sectis*, IV, Mign., *P. L.*, LXXXVI, col. 1222.

7. Photius, *Bibl. cod.* LXXXV, CH, CCXXIII. Migne, *P. G.* t. CHH.

ble, ou s'il l'a essayé un jour, Basile qui l'aimait assez pour le corriger, a obtenu qu'il y renonçât dès le début de sa carrière. C'est ce que l'on peut conclure des outrages de Julien, des éloges de Basile et de la froide notice de Jérôme ¹. Il est vrai que ce dernier n'a peut-être eu en main que des commentaires sur saint Paul. Théodoret l'a lu et utilisé ; Sozomène en a seulement entendu parler. Facundus le défend avec zèle dans la querelle des trois chapitres ; jamais il ne le cite : est-ce par habileté ou par ignorance ? Suidas donne la liste de ses livres d'après Théodore le lecteur qui est lui-même un compilateur : c'est peut-être un renseignement de troisième ou de quatrième main ².

Bref son influence et son œuvre se sont évanouies ; aucun livre de lui sans doute ne nous est parvenu dans son intégrité ³. Il n'y a pas lieu jusqu'ici d'espérer en recueillir quelque chose par la voie des florilèges dogmatiques. Les cinq ou six fragments qu'on retire des compilations de Marius Mercator et de Léonce de Byzance sont authentiques. Le Nain de Tillemont en doutait : ses arguments ne valent plus : Diodore a bien écrit un livre *πρὸς τοὺς συνουσιαστας* ou *contra Apollinarem* ; l'inventaire de Ebedjésu en témoigne ⁴.

Seules, les chaînes lui ont été vraiment hospitalières et lui ont fait place à côté de Cyrille, de Théodoret et de Sévère. Encore a-t-il été exclu complètement de celles qui commentent les évangiles, et les fragments qu'on peut lire dans celles de l'Antic Testament paraissent assez incolores du point de vue des doctrines. Cela ne nous aidera guère à retrouver sa physiologie et à lui rendre du relief parmi le groupe d'hommes où

1. Julien, *loc. sup. cit.* ; Basile, *ep.* 135¹ dans Migne, *P. G.* t. XXXII, col. 572 ; Jérôme de *viris ill.*, c. 119.

2. Cf. passages correspondants de Socrate, Sozomène, Théodoret, L. Allatius, *Diatriba de Theodoris*, dans *P. G.* XXXIII, col. 1553.

3. Harnack lui a attribué quatre traités pseudo-justiniens, *Texte u. Untersuchungen*, XXI, 1901, 4. Cf. Funk, *Le pseudo Justin et Diodore de Tarse*, dans *Revue d'Hist. Ecclésiastique*, 1902, 4. — Récemment, dans la *Revue de Philologie*, 1911, livr. 1, L. Mariès a posé une autre question : Aurions-nous le commentaire sur les Psaumes de Diodore de Tarse ? cf. la note de D. Serruys *ΑΠΟ ΦΙΛΗΣ* dans la même revue.

4. Cf. Migne, *P. G.*, t. XXXIII, col. 1358.

son influence et la confusion des querelles l'ont placé. Il sera toujours difficile de savoir dans quelle mesure il a préparé les théories christologiques de Théodore ; il est certain qu'il a initié son disciple aux méthodes qui subordonnent au sens historique et littéral les interprétations symboliques de la Bible. Et ce doute et cette certitude ont le même résultat de confondre leurs traits à nos yeux. Quant à Théodore, il reconnaissait si volontiers qu'il était l'obligé de Diodore qu'après avoir écrit un livre pour le défendre, il ne croyait pas que ce fût un argument bien convaincant de faire appel à son autorité pour se défendre lui-même ¹.

Les extraits que nous publions sont tirés de ses commentaires sur l'Écriture. Il en avait écrit à peu près sur tous les livres. Jérôme témoigne en particulier de ceux sur les épîtres de saint Paul ; Léonce de Byzance dit qu'il en eut sur toute l'Écriture ; Suidas donne une liste où sont indiqués « ceux sur toute l'Ancienne Loi, Genèse, Exode, et cetera, sur les Psaumes et sur les quatre livres des Rois, sur les passages difficiles des Paralipomènes (εἰς τὰ ζητούμενα τῶν Παραλειπομένων), sur les Proverbes, sur l'Ecclésiaste, le Cantique des Cantiques, sur les prophètes, sur les quatre Évangiles, sur les Actes des Apôtres, sur l'Épître de Jean ² ». Ils devaient avoir comme ceux de Théodore la forme de questions et de réponses, où l'exégète ne commente pas tout le livre, mais réunit une série choisie de difficultés ; l'affirmation n'en est donnée nulle part, mais elle est suggérée plusieurs fois parmi les indications recueillies. Suidas le dit spécialement pour les Paralipomènes et, par le fait, semblerait le nier pour les autres livres.

Cependant il devait en être ainsi pour le commentaire sur saint Paul. Jérôme explique, dans une de ces lettres le passage de la première épître aux Corinthiens (xv-5). « Omnes quidem dormiemus, non autem omnes immutabimur », et il introduit ainsi une citation de Diodore : « Diodorus Tarsensis episcopus, præterito hoc capitulo, in consequentibus breviter annotavit... »

1. Théodore, *ep.* 16e. Migne, *P. G.*, t. LXXXIIIe, col. 1191.

2. Suidas, *loc. cit.* ; Jér. *ep.* 119e, dans Migne, *P. L.*, t. XXIIe, col. 968e.

— Basile a reçu deux livres de Diodore, l'un ne peut être un commentaire : l'auteur y utilisait le genre du dialogue sans doute pour argumenter contre les Grecs. Basile a eu beaucoup plus de plaisir à lire le second, parce qu'il était court, et aussi *ὅτι πυκνόν τε ἡμαρῶν ταῖς ἐννοίαις καὶ εὐκρινῶς ἐν αὐτῷ ἔχουσιν αἱ τε ἀντιθέσεις τῶν ὑπεναντίων, καὶ αἱ πρὸς αὐτὰς ἀπαντήσεις* ¹. Il n'est pas dit non plus qu'il s'agisse d'un commentaire mais ceci prouve au moins que ce mode de composition était cher à Diodore. Et ainsi s'explique que dans la chaîne de Victor de Capoue, qui nous est parvenue par l'intermédiaire de celle de Jean le diacre et dont nous avons déjà parlé, si le lemme de saint Basile par exemple est ainsi formulé : « Victor Capuae episcopus ex sermone sancti Basilii » celui de Diodore est dans ce style : « Victor Capuae episcopus ex scholia Diodori Tarsensis episcopi in exodo... »

D'ailleurs, c'est bien ce qui apparaît à la lecture des fragments qui nous sont parvenus et, plus d'une fois, pour en obtenir l'intelligence, il a fallu leur restituer la forme d'une réponse et suppléer à la question qui a disparu accidentellement au cours de la tradition.

Ce n'est pas encore le moment de faire une étude détaillée de la méthode exégétique de Diodore. Qu'il suffise d'indiquer que tous ces fragments donnent cette commune impression qu'il a surtout le souci de s'attacher au texte et de l'expliquer, de découvrir le fil des récits et des discours, de se représenter les choses d'une façon réaliste et presque matérielle, d'exposer sa pensée en termes sobres et clairs. *καὶ τὸ τῆς λέξεως ἀπλοῦν τε*, disait de lui Saint Basile, *καὶ ἀκατάσκευον πρέπον ἔδοξε μοι εἶναι προθέσει γρηστανού οὐ πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον ἢ κοινὴν ὠφέλειαν συνγράφοντος* ².

1. Bas. *ep.* 135e, *loc. cit.*

2. Bas. *loc. supra cit.*

FRAGMENTS AUTHENTIQUES

GENÈSE

1

I, 1 Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τῶν βαρβάρων, ὅσοι κατὰ τοὺς χρόνους Μωσέως γέγονασι καὶ μάλιστα φιλοσοφεῖν ἤθελον, οὐρανὸν καὶ γῆν τῶν μεταξύ πάντων αἰτιωμένων, ἐξ ὧν τὸ μετὰ ταῦτα καὶ οἱ Ἕλληνων ποιηταὶ πλείονας τὰς τῆς ἀσεβείας ἀφορμὰς εἰλήψασιν, ἔδει τὸν Μωσέα ὡς πορρωτάτω τοὺς Ἰσραηλῖτας ἀπαγαγόντα τῆς ἐκείνων ἀσεβείας, ἀρχὴν ποιήσασθαι δογμάτων τὴν τῆς ἐκείνων πεπλανημένης ἀρχῆς ἀνατροπὴν. Ἐπειδὴ γὰρ γενητὰ μὲν ὁμολόγουν, τὸν δὲ ποιητὴν ἡγνόντων, ἀρχόμενος, εὐθύς « ἐν ἀρχῇ » φησὶν « ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ». Τὸ δὲ « ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν » διδάσκει σαφῶς ὅτι τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα γέγονεν· εἰ γὰρ μὴ πεποίηται καὶ τὰ λοιπὰ σπουδεῖα καθάπερ τὰ πρῶτα, ὧν ἐμνημόνευσε, παρεῖλε τὸ « ἐν ἀρχῇ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ».

D 28* — A 28, a 28*, F 2, Nic. I 8 — E.

J 23*, K 192, L 2.

4. τὸ] omis. A, τῶν Nic.; ἔληγες A, ἔλλ. corr. A²; — 5. μωσεία Nic.; — 6. πορρωτάτων F; 7. τὴν add. Deconinck; — 10-11. τὸ δὲ ἐν -- γῆν omis. D; — 11. διδάσκων D; — 12. <καὶ> καθάπερ F.

2

In idem Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Μετὰ τὰς ἀοράτους καὶ νοερὰς οὐσίας οὐρανὸν ὁ Θεὸς κατασκευάζει· εὐθύς μετὰ τῆς γῆς, οὗ τὸν ὀρώμενον, (δευτέρᾳ γὰρ οὗτος

Ps. CXIII, 16 ἡμέρα γίνεται). ἀλλὰ τὸν ἀνωτέρω, ὃν ὁ Δαβὶδ « οὐρανὸν οὐρανοῦ »
5 καλεῖ.

D 32 — A 31, a 33, F 5, Nic. 1 8.

B 1^r.

J 25, K 195, L 7.

3

I, 2 ... καὶ σκότος ἐπ' ἄνω τῆς ἀβύσσου.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Σκότους μὲν ἄνευ ἄρθρου ἐμνήσθη, ἀβύσσου δὲ μετὰ ἄρθρου.
« Καὶ σκότος γὰρ φησιν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. » Ἐπειπερ τὸ μὲν.
ἀνυπόστατον τὸ δὲ, οὐσιώδες. Σκια τὸ σκότος οὐρανοῦ καὶ γῆς.
5 σωμάτων γὰρ οὕτω μεγίστων τὸ μέσον ἀνάγκη σκιαζεσθαι, καθάπερ
οἶκον ἀθύρωτον. Καὶ μάτην οἱ αἰρετικοὶ νοητὸν σκότος ἐντεῦθεν
ἐκλαμβάνουσιν. Οὐρανοῦ γὰρ καὶ τῆς γῆς μνημονεύσας ὁ προφήτης
καλυπτομένης ὑπὸ ὑδάτων, οὕτως ὑπὲρ τὰ ὕδατα τὸ σκότος εἶναι
φησι. τὸ ἀπὸ τῶν σωμάτων σκότος. Εἰ δὲ τὸ σκότος οὐχ ἡ τῶν
10 σωμάτων σκιά εἴρηται, ἀλλὰ νοητὸν τι, τουτέστιν ὁ διάβολος, τὸ
Gen. I, 3 « γενηθήτω φῶς » πῶς νοήσω; ἄρα τὸ ἀληθινόν, τὸν υἱόν· τί
οὖν ἂν εἴποις; μετὰ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν ἀβυσσον,
καὶ τὸ νοητὸν σκότος τὸν διάβολον, ὁ Θεὸς λόγος; καὶ τίς ἂν
τοῦτο συγχωρήσειεν ἕως ἂν τὸν νοῦν ἔχῃ;

D 34^r — A 34, a 36, F 7^r, Nic. 1 15 — E 22^r.

B 6^r.

J 26, K 197, L 10^r.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis L.

2. μὲν omis. D A F Nic.; — 3. καὶ σκότος — ἀβύσσου omis. B; — 4. τὸ δὲ —
σκότος] ἡ δὲ οὐσιώδης σκιά, τὸ σκότος F; σκιά <γῆς> B; — 5. τὸ omis. B;
ἀνάγκη μέσον B; καθάπερ] ὡς περ B; — 7. τῆς omis. F Nic. E B; 7-8. ὁ προφ — ὑδάτων
omis. F; <τῶν> ὑδάτων F; — 9. τὸ ἀπὸ — σκότος omis. D A F Nic.; εἰ δὲ] εἰ
γὰρ F, omis. Nic.; τὸ] <ἀπὸ τ. σωμάτων> σκότος D A F Nic.; οὐχ ἡ] οὐχί D; —
10. ἡ σκιά τ. σωμ. B; — 12. ἂν omis. F; — 13-14. καὶ τίς — ἔχῃ] οὐδ' αὖτε B; ἔχῃ] ἔχῃ A F Nic.

4

Ibid. ... καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπέφερετο ἐπ' ἄνω τοῦ ὕδατος.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τὰ ἀφ' ἐτέρας γλώσσης εἰς ἐτέραν μεταγόμενα νοήματα εἴ τις καὶ
τῇ λέξει δουλεύων ἀφ' ἧς ἡμῶν περὶ τοῦ καὶ ταύτην μετὰ

γαιν, ἀποσφαλίσεται τῆς διανοίας. Ὡς γὰρ σφενδονήτης ἡ τοξότης
5 παρ' ἡμῖν μὲν διὰ μιᾶς λέξεως σημαίνεται, παρὰ Σύροις δὲ διὰ δύο,
οὕτω καὶ τὸ «ἐπέφερετο» μία μὲν ἐστὶ λέξις παρ' Ἑβραίοις, παρ'
ἡμῖν δὲ διὰ μιᾶς λέξεως οὐκ ἂν παρασταῖ. Βούλεται γὰρ ἡ
ἑβραϊκὴ λέξις, ἡ τοῦ «ἐπέφερετο», σημαίνειν ὅτι καθάπερ ὄρνις φά
θάλπει ταῖς πτέρυξιν ἀπαλῶς ἐφαπτομένη εἰς τὸ ζωογονεῖν, οὕτω
10 καὶ τὸ πνεῦμα ἐπέφερετο τοῖς ὕδασι ζωοθαλάσῳ. Εἰ δὲ τις ἄνεμον
βούλεται λέγειν τὸ πνεῦμα, οὐχ ἀμαρτῆσεται. Συγγενὴς γὰρ τῶν
ὕδατων ὁ ἄνεμος, ἐκείθεν τε τὴν γένεσιν ἔχων καὶ τῇ φορᾷ κινῶν,
καὶ διαμειβων τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. Θεοῦ δὲ λέγοιτο, ὡς ἔργον
Θεοῦ. Ἀλλ' ἐπειδήπερ μέγα αὐτῷ ἐδόκει διδόναι τὸ θάλπειν καὶ
15 ζωογονεῖν τὸ ὕδωρ, « Θεοῦ » προσέθηκεν ἵνα τὴν τοῦ γενομένου
αἰτίαν τῷ τῶν ὅλων ποιητῇ ἐπιγράψῃ. Εἴ τε τὸν παράκλητον τὸ
ἅγιον πνεῦμα δοίη τις εἶναι, τὸ ὑπὸ Μωσέως εἰρημένον, οὐκ ἀποσ-
φαλίσεται. Κοσμητικὸν γὰρ τῶν ὄντων τὸ πνεῦμα. Εἰ δὲ πνεῦμα
Θεοῦ καὶ τὴν ἐνέργειαν λέγει, λέγεται γὰρ πνεῦμα καὶ ἡ ἐνέργεια,
20 οὐκ ἔσται ἀπόβλητον. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τῷ Μωσῇ προστάσσει
ἐκλέξασθαι πρεσβυτέρους ἐβδόμηκοντα, τοῦ Μωσαικοῦ πνεύματος
μέρος ὑποσχόμενος αὐτοῖς μεταδώσειν· ὃ ἦν ἡ χάρις.

D 35 — A 34, a 37, F 8^r, Nic. 1 16.

B 7^r.

J 27, K 197, L 12.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΥ B. C'est un des cas où, devant le témoignage divergent des deux traditions principales, il faut hésiter le moins à prendre parti. Pour autant qu'on peut le discerner dans les fragments dont l'authenticité est la mieux établie, ce commentaire est sans aucun doute dans la manière de Diodore.

2. γλώσσης D A F Nic.; εἰ τις] ἦ τις F; — 3. ἐμνησθῆται B; καὶ ταύτην omis. B; —
4. ἀποσφαλίσεται F; — 4. ὡς περ B; σφενδονήτης F Nic.; — 5. <τῇ> μιᾶς F; παρὰ δὲ
σύροις B; δύο B; — 6. πτέρυξιν B; ἀπαλῶς D F B; — 11. βούλετο A F Nic. B; —
13. καὶ διαμειβων omis. B; τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν B; λέγει B; — 14. ἐπειδή A F Nic. B;
ἐδόκει αὐτῷ B; αὐτῷ] αὐτῷ F, αὐτοῖς Nic.; τὸ θάλπειν F; — 15. <τοῦ> Θεοῦ F; —
16. ὅλων] ἀνθρώπων B; ἐπιγράφηται B; τε] δὲ <καὶ> B; — 17. τὸ — εἰρημένον
omis. B; — 18. κοσμικὸν D; — 18-19. εἰ δὲ — ἀπόβλητον omis. F; — 19. λέγει
λέγει A B; — 20. ἀπόβλητος ἔσται B; 16. Μωσῇ B; — 21. πρεσβυτέρους ἐκλέξασθαι B;
— 22. μέρος D A; μεταδώσειν D A; μεταδώσειν D²; ὃ — χάρις omis. B.

5

I, 8 Καὶ ἐκάλεισεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, οὐρανόν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Διὰ τί τὸ στερέωμα κέκληται οὐρανός;

ὅτι ὅπερ ταῖς ἀοράτοις δυνάμεσιν ὁ ὑπὲρ αὐτῶν οὐρανός, τοῦτο

ἡμῶν ὁ ὁρώμενος ἀνώθεν, ἡμᾶς φυλάττων καὶ στέγη τοῖς ὑπὶ αὐτὸν
ὄν, καθάπερ ὁ ὑπὲρ αὐτὸν τοῖς ἀοράτοις οὐσίαις.

B 13.

6

I, 14 Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Γενηθήτωσαν φωστῆρες -- καὶ ἑστῶσαν εἰς
σημεῖα.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ζητητέον πῶς εἰς σημεῖα ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ ἀστέρες ἐκτίσθη-
σαν. Ἰσως οὖν εἰς σημεῖα φησιν, ὥς ὅταν ἱστίηται μὲν ὁ ἥλιος καὶ
ἡ σελήνη ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἐπὶ δὲ Ἡσαίου καὶ ἀναποδίξει.
5 Ἀστὴρ δὲ φαίνεται τοῖς μάγοις τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Ἰησοῦ γέννησιν
εὐαγγελιζομένοις. Εὐροὶ δ' ἂν τις καὶ τινὰς τῶν ἀστέρων κατὰ καιροῦς
φαινομένους κακῶν ἢ ἀγαθῶν μηνυτάς.

D 25* — A 41, a 45, F 14*, Nic. I 31.

B 17.

J 31*, K 200, L 19.

1. ΔΙΩΜΟΥ B. Dans le même manuscrit, le commentaire se prolonge : ...μηνυτάς
<καὶ σημεῖον τῶν ὁρώντων τὴν ἐμμένειαν τοῦ Θεοῦ, καθάπερ ἥλιος καὶ σελήνη
παρὰ τὸ εἰσθῆναι φλογίζοντα ἢ γειμᾶζοντα σημεῖον τοῦ Θεοῦ τινὰ δικαίαν καθ' ἡμῶν
ἀγανάκτησιν νόσους ἐργαζόμενα καὶ λοιμοὺς καὶ ἄλλα πολλά ταῦτα καλῶς ἐξηγεῖται
καὶ Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἐν τῷ 6' κατηχητικῷ> C'est une phrase surajoutée; dans
les lignes 6 et 7, le commentateur signale une interprétation que lui-même n'adopte
pas; ici il l'exposerait avec complaisance et sur un ton beaucoup plus affirmatif.
L'auteur de la chaîne de Moscou, suivant un procédé que nous signalerons plusieurs
fois chez lui, a-t-il voulu fondre deux fragments paltristiques différents, ou n'a-t-il
ajouté qu'une glose personnelle? Je ne sais, mais cela même nous rend suspecte sa
tradition et nous fait préférer, quant à l'origine du fragment, le témoignage
unanime des manuscrits de l'autre classe.

2-3. Ζητητέον -- φησιν ὡς εἰς σημεῖα οἷον ὡς B; — 2. <ὁ> ἥλιος καὶ <ἡ> σελήνη
καὶ <οἱ>... F; — 3. ἱσταται: D A Nic. B, ἱσταται: F; μὲν ὁ omis. B; — 4. ἡ omis. B;
Ἰησοῦ κυρίου F; — 5. τοῖς omis. F Nic.; — 5-6. τὴν -- εὐαγγελιζομένοις omis. B; —
6. εὐαγγελιζόμενος A F Nic.; εὐρα F; καιρὸν B; — 7. μηνυτάς Nic.

7

I, 17 καὶ ἔθετο αὐτοῦς ὁ Θεός ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Μηδαὶς δὲ ἀκούων « καὶ ἔθετο αὐτὰ ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ
ὥστε φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς », συμπεπληγῆναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην
καὶ τοὺς ἀστέρας τῷ οὐρανῷ νομιζέτω, ὅγμα τῆς Ἐκκλησίας ἐθνικῶν

5 ἐπεισάγων καὶ κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν οἰόμενος φέροντα τὰ ἐκείθεν
λάμποντα. Καὶ γὰρ τὸν Ἀδὰμ πλάσας « ἔθετο » ἐν τῷ παραδείσῳ.
οὐ γὰρ πῆξας ἀλλὰ τὴν αὐτόθι δίκαιαν ὀρίσας αὐτῷ. Ὅθεν γὰρ νοεῖν
ὅτι καθάπερ ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, οὕτως ἐν τῷ οὐρανῷ οἱ φωστῆρες,
οὐ πεπηγότες ἀλλ' ὁδεύοντες τὴν ἄνω πορείαν, ἵνα τοῖς κάτω φαίνωσιν,
10 ὁλόκληρον εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς πέμποντες.

D 24* — A 40, a 44, F 13*, Nic. I 34.

J 30*, K 202.

Parloul, sauf dans Nicéphore, ce commentaire est présenté au v. I 14.

2. αὐτὰ αὐτοῦς Nic.; — 4. <ἐν> τῷ A Nic.; τῷ οὐρανῷ omis. F; — 5. οἰόμενος F;
— 7. <καὶ> αὐτῷ ὀρίσας F Nic.; — 9. τὴν omis. F Nic.

8

I, 22 Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τίνος χάριν τὰ μὲν φυτὰ οὐκ ἐλόγησε, τοῖς δὲ ζώοις ἔφη, αὐξά-
νεσθε... :

Ἰσως ἐπειδὴ τὰ μὲν, εἰ καὶ ζῇ, ἀλλὰ ζωὴν ἀναίσθητον, τὰ δὲ
5 αἰσθητικὴν τε καὶ φαντασιαστικὴν, ἐπιβουλεύοντα ἀλλήλοις, διὰ τῆς
« αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε » φωνῆς, τὴν ἀσφάλειαν ἐκαστῷ παρέ-
σχευ, ὥστε μηδὲν γένος ἀσθενέστερον ἐκλείπειν, ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου
καταναλισκόμενον. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ μᾶλλον ἐγγύτερον ἀνθρώπων
κατὰ τὴν σωματικὴν ζωὴν ἔδει πλέον χρότου τε καὶ ζύλων τετιμη-
10 σθαι, καὶ τὰ ἐσθίοντα τῶν ἐσθιομένων.

D 27* — A 43, a 47*, F 16, Nic. I 37.

B 24*.

J 32*, K 204, L 21.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ F².

2. τίνος -- αὐξάνεσθε add. Deconinck; — 4. ἀλλὰ <καὶ> D; — 6. αὐξάνεσθε D; —
7. μηδὲν μὴ δὲ F; ἐκλείπειν B.

9

I, 26 καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τινὲς κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐνόμισαν κατὰ τὸ τῆς ψυχῆς
ἀόρατον, καὶ οὐ συνήκαν ὅτι καὶ ἄγγελος ἀόρατος καὶδαίμων ἀόρατος.

πρὸς οὓς ἀναγκαῖον τοσοῦτον εἰπεῖν ὅτι καὶ τὸ ἄρρεν ἐν ἀνθρώποις καὶ τὸ
 5 θῆλυ κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῆς αὐτῆς εἰλήγῃ φύσεως.
 Τί δὴποτε οὖν ὁ Παῦλος τὸν μὲν ἄνδρα εἰκόνα τοῦ Θεοῦ λέγει.
 οὐκ ἔτι δὲ καὶ τὴν γυναῖκα, εἴπω κατὰ τὸν τῆς ψυχῆς λόγον εἰκὼν
 I. Cor. XI 7 Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος; λέγει γὰρ « ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰκὼν καὶ δόξα...
 Θεοῦ ὑπάρχων οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν· γυνή
 10 δὲ δόξα ἀνδρός ἐστίν ». Εἰ τοίνυν εἰκὼν Θεοῦ ὁ μὴ, ὀφείλων καλύ-
 πτεσθαι τὴν κεφαλὴν, ὁ δὴλον ὅτι ἡ καλυπτομένη οὐκ εἰκὼν Θεοῦ.
 τῆς αὐτῆς ψυχῆς ὑπάρχουσα. Πῶς οὖν εἰκὼν Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος;
 κατὰ τὸ ἀρχικόν, κατὰ τὸ ἐξουσιαστικόν, καὶ μάρτυς αὐτῇ τοῦ Θεοῦ
 ἡ φωνή, ἡ λέγουσα, « ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν
 15 καὶ καθ' ὁμοίωσιν », καὶ τὸν τρόπον ἐπάγουσα, « καὶ ἀρχέτωσαν
 τῶν ἐλθόντων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν
 θηρίων τῆς γῆς » καὶ τὰ ἐξῆς. Ὡς περ οὖν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων,
 οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεύει. Τί οὖν οὐκ ἄρχει
 καὶ ἡ γυνή τῶν προειρημένων; ἀλλὰ κεφαλὴν ἔχει τὸν ἄνδρα, τῶν
 20 ἄλλων κρατοῦσα, ἄνθρωπος δὲ οὐχ ὑποτάσσεται τῇ γυναικί. Διὰ δὲ
 καλῶς ὁ μακάριος Παῦλος τὸν ἄνδρα μόνον εἰκόνα Θεοῦ φησὶν εἶναι
 καὶ δόξαν, τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ ἀνδρός δόξαν.

D 47 — A 47, a 33, F 20, Nic. I 47.
 B 30.
 J 35.

1. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ D A J. Ce fragment s'est trouvé mêlé aux œuvres de Théodoret dans les éditions qui en ont été faites (Sirmond, Paris, 1642; Schultze, Halle, 1769-74) et cela s'explique par le fait que le contenu des manuscrits utilisés était extrait des chaînes. Il fut facile à ces éditeurs d'en soupçonner l'inauthenticité et celle de deux autres fragments qui avaient subi le même sort (cf. P. G. Migne, Théodoret, t. LXXX, col. 168); il existe en effet, dans l'édition et dans la chaîne, sur le même verset, un autre commentaire de Théodoret où il exclut l'une après l'autre les interprétations exprimées dans ces trois fragments. Voici l'analyse de ce commentaire de Théodoret. τινὲς δὲ κατ' εἰκόνα θεοῦ κατὰ τὸ ἀρχικόν γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον ἔφατσαν, il s'agit de l'auteur du fragment que nous éditons.

τὸ τοίνυν « ποιήσωμεν ἄνθρωπον... » τινὲς οὕτως ἐνόησαν ὅτι... Μετὰ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασαν ἔργατον, οἷον τινα εἰκόνα ἐκαστὴ ἐν μέσῳ τῶν ἀψύγων τε καὶ ἐμφύγων καὶ αἰσθητῶν καὶ νοητῶν... C'est l'explication qu'on lit dans l'un des deux autres fragments dont nous parlions: Ὡς περ εἰ τις βασιλεύς... ἔστι δὲ ἡν ἐφθην εἰπών.

τινὲς τὸ ἄρρεν τῆς ψυχῆς εἰκόνα Θεοῦ κατήλκασαν... ainsi parle-t-on dans le troisième fragment, προδικαλυπτόν πρότερον... κατὰ πάντα τοῦ Θεοῦ.

Sirmond nous dit que pour éclairer le problème il fit des recherches dans les manuscrits: d'excellents manuscrits de Théodoret ignorent ces fragments; des manuscrits de chaînes lui ont permis d'attribuer le premier à Diodore, le second à Théodore, le troisième à Origène.

Le Barberinus 569 concordant avec le Monac. 9, le Paris. Gr. 161, l'édition de Nicéphore, ces résultats sont définitivement établis.

4. εἰπεῖν τοσοῦτον Nic.; — 5. θῆλυ B; τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τὸ τὴν omis. F; εἰλήγῃ εἰλήγῃ F; — 6. τὸν τὸ B; τοῦ omis. F; — 8. μὲν γὰρ γὰρ omis. D A; — 10. <μὴ> καλύπτεσθαι D; — 11. οὐκ οὐκ B; — 12. ὑπάρχουσα μετέγουσα B; Θεοῦ εἰκὼν Nic.; εἰκόνα F; — 14. ἡ λέγουσα ἡ omis. B; — 16-17. καὶ τῶν πετεινῶν — γῆς omis. B; — 18. οὕτως F; ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιτελείων F Nic.; τῆς omis. B; — 21. καλῶς καὶ F; Παῦλος <καλῶς> F; — 22. καὶ δόξαν καὶ τὰ ἐξῆς D.

10

II, 5-6 ... οὐ γὰρ ἔβραζε κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἦν ἐργαζόμενος αὐτήν. Πηγή δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότηζε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τοῦτο εἰπεῖν ἡβουλήθη, ὅτι ἀδιακόσμητος γέγονεν ἡ γῆ. Οὕτε γὰρ ἐξεδέδοτό τι ἐξ αὐτῆς ὡς ὑστερον διέταξε γίνεσθαι ὁ Θεός. Ἐπεὶ μὲν ὁ ἐργαζόμενος ἄνθρωπος ἦν, μὲν ὑετός κατενέμετο, 5 ἅπε μὴπω τῆς διατάξεως ταύτης λαβούσης ἀρχὴν. Ὅθεν καὶ τὴν αἰτίαν λέγων, ἐπάγει· « πηγή δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς » καὶ τὰ ἐξῆς... λέγει μὲν γὰρ ὅτι ἐκαλύπτετο πᾶσα ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἐβόησε δὲ αὐτὸ οὕτω πως ὡς ἂν ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς βλύζοντά τε καὶ πηγάζοντα τὰ ὕδατα, καὶ ἐξ ἀπάσης αὐτῆς φερόμενα, οὕτω 10 πᾶσαν αὐτὴν συνεκάλυπτον.

D 37 — A 54, a 60, F 26, Nic. I 60.
 B 36.
 J 38, K 209.

1. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ D.

4. ὁ omis. F; μὲν οὕτε D A; — 6. ἐπὶ γῆ B; — 8. εἰρηνεν B; δὲ γὰρ D A; αὐτὸ omis. B; <ὅτι> ὡς B; — 9. τὰ omis. B.

11

II, 7 καὶ ἐνεφύσῃσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἰππέλθον ἔνιοι κακῶς τὸ ἐμφύσημα τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι ψυχὴν τὴν ἀθάνατον, τοῦ Μωσέως οὐκ εἰρηκότος ὅτι τὸ ἐμφύσημα γέγονε ψυχῇ, ἀλλ' ὅτι Θεὸς μὲν ἐνεφύσῃσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν 5 ζωῆς, ἐγένετο δὲ ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὡς τῆς πνοῆς τῆς ζωτικῆς, τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἄδαν. ἐμφυσήσθης τε καὶ ἐμπνευσθείσης, τὸν ἄνθρωπον ἀπεργασαμένης ζῶον λογικόν, ἐκ τε

θητοῦ σώματος καὶ ψυχῆς ἀθανάτου συνεστός. Ἐπειδὴ γὰρ πνεῦμα
ἡ ψυχῇ, φύσις ἀόρατος, ἐμφύσημα θεῖον δημιουργικὸν αὐτῆς εἶναι
10 φησιν, ὡς πού καὶ τῶν ὁρατῶν χεῖρα Θεοῦ. Ἀοράτου μὲν γὰρ
ἐμφύσηματος ὀνόματι, τῆς ἀοράτου τὴν κτίσιν γενέσθαι φησὶν ὁ
Μωσῆς. Ὅρατοῦ δὲ μέλους προσηγορία, τουτέστι τῆς χειρὸς, πολλὰ-
κις τὰ ὁρατὰ δεδημιουργῆσθαι φασιν οἱ Προφῆται. Δεῖ δὲ μὴ ἀγνοεῖν,
ὡς τὰ μὲν ἄλλα πάντα προστάττεται γενέσθαι ἀπὸ γῆς, καὶ τὴν
15 γένεσιν εἰληφέν ὁμοῦ καὶ ζῶντα προῆλθεν ἀπὸ γῆς. Ἀνθρώπου δὲ
πρῶτον μὲν τὸ σωματικὸν ὄργανον κατεσκευάσθη, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ
ὁ τεχνίτης δημιουργηθεὶς ἐπεισέχθη· καὶ δευτέρον τοῦ χείρανος τὸ
κρεῖττον, ἵνα μὴ καταφρονῇ τῆς σαρκὸς, μηδὲ μέγα φρονῇ ἐπὶ τῇ
τῆς οἰκείας φύσεως ἐξαιρέτῳ.
20 Ὁ τοίνυν ἄνθρωπος ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν, οὐ τὸ ἐμφύσημα·
δημιουργὸν ἄρα ψυχῆς τὸ ἐμφύσημα.

D 38 — A 55, a 61*, F 27, Nic. 162 — E 31*.
B 41*.
J 39*, K 210, L 36*.

1. ΘΕΟΛΟΓΟΥ F.

2. τοῦ Θεοῦ omis. B; — 4. Θεοῦ F; — 7. ζῶν λογικόν] ζωολογικόν A; — 8. συνεστός
D A F B; — 12. Μωσῆς F; — 13. δεδημιουργῆσθαι φησιν B; — 14. τὴν omis. F Nic.;
— 15. ὁμοῦ καὶ ζῶντα] ὁ μονετιμ... ζωντ... Nic.; — 16. πρῶτα A; — 18. καταφρονῇ B;
μηδὲ μὴ δὲ F; — 20. ὁ τοίνυν -- ζῶσαν omis. D A B; οὐ τὸ -- τὸ ἐμφύσημα omis. Nic.

12

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

II, 8 « Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδὲμ κατὰ ἀνατολὰς ».

Ἑδὲμ οἱ μὲν τὸν παράδεισον εἶναι φασιν, οἱ δὲ τὸν τόπον πάντα
ἐν ᾧ καὶ ὁ παράδεισος ἦν, ὅθεν καὶ Ἀδὰμ ἐπλάσθη. Καὶ Ἀδὰμ ἐκ
5 τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἐν Ἑδὲμ γεγενῆσθαι προσηγορεύθη. Ἑδὲμ γὰρ τὸ
πυρρὸν, ὡς πού καὶ ὁ Ἡσαῦ, πυρρὰς φακῆς πεπρακὼς αὐτοῦ τὰ
πρωτοτόκια, τὴν προσηγορίαν εἰληψε· καὶ τοῦτο μάλλον ἀληθές.

D 38 — A 55, a 61*, F 27, Nic. 164.
B 44.
J 39*, K 211.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ F².

2. καὶ ἐφύτευσεν -- ἀνατολὰς omis. B; — 3. εἶναι] <αὐτὸν> λέγεσθαι B; — 4. <δ>
Ἀδὰμ² B; — 5. ἐν omis. F B; — 6. ὁ omis. B; πυρρὰς Nic.; — 7. πρωτόκια F.

13

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

II, 23 « Τοῦτο νῦν ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς
μου· αὕτη κληθήσεται Γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη. »
Ἐκ πολλῶν μὲν ἔστιν ἰδεῖν πολλῆς χάριτος γέμοντα τὸν Ἀδὰμ,
5 οὐ γὰρ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τούτων. Τὴν γὰρ γυναῖκα πλαττομένην ἐξ
αὐτοῦ οὐκ εἶδε. Πῶς γὰρ ὑπνῶν; ὑπὸ δὲ τοῦ Θεοῦ προσαχθεῖσαν
αὐτῷ ἐπέγνω, προφητικώτερον εἰπὼν ὡς οὐκ ἔτι ἡ γυνὴ τὸν αὐτὸν
τρόπον γενήσεται ἐξ ἀνδρὸς, ὥσπερ ἡ Εὐα ἐξ αὐτοῦ. Τοῦτο γὰρ
φησι « νῦν ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου ». Νῦν τοῦτο γεγὼνός μόνον,
10 ὡς καὶ Σύμμαχος καὶ Θεοδοσίων ἡρμήνευσαν. « Τοῦτο ἄπαξ ὁστοῦν
ἐκ τῶν ὁστέων. » Τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ
τοῦ νόμου τοῦ γαμικοῦ.

Διὰ τί δὲ ἐκ πλευρᾶς; ἵνα μὴ μόνον πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ
νομιζομένων καλῶν, ἀλλ' ἡσθ καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς προτιμῶσιν
15 ἀλλήλους οἱ εἰς σάρκα μίαν ἐνούμενοι· τὸ μέντοι « αὕτη κληθήσεται
γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη » οὐ δοκεῖ τινα σώζειν ἀκο-
λουθίαν. Εἰ γὰρ, ἐπειδὴ πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ ἡ Εὐα, διὰ τοῦτο γυνή,
αἱ μετὰ ταῦτα γυναῖκες ἄρα οὐκ εἰσὶν, μὴ οὖσαι ἐκ τῶν ἀνδρῶν.
Ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἐρμηνεύσαντας τὸ σφάλμα φασὶ γεγενῆσθαι, μὴ γὰρ
20 εἰρηκέναι τὴν γραφὴν « γυνή » ἀλλ' « ἡ ἄνθρωπος ». « Ἰσα » μὲν γὰρ
ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον, δασυτάτῃ προφορᾷ τῆς φωνῆς γρωμένη,
« Ἰσα » δὲ τὴν Εὐαν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ταῦτό μοι δοκεῖ
μᾶλλον ἔχειν ἀκολουθίαν.

D 43* et 52 — A 60, a 69, F 32*, Nic. 178.
B 55.
J 43, K 214, L 42.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ F². Dans B, le fragment ne commence qu'à la ligne 15: αὕτη κληθή-
σεται. Mais ce manuscrit présente au folio 54* un résumé des premières lignes sans
aucun lemme et en ces termes: Νῦν, φησί, τοῦτο μόνον ἐγένετο τὸ τὴν γυναῖκα ἐκ
πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ γεγενῆσθαι· τοῦ γὰρ λοιποῦ ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τοῦ νόμου
τοῦ γαμικοῦ τεγθήσεται, κατὰ χάριν τοῦτο προφητεύων.

5. τῆς γὰρ γυναικὸς πλαττομένης Nic.; — 6. δὲ omis. D; προσαχθεῖσαν αὐτῷ] αὐτῷ
προσενεχθεῖσαν A F Nic.; — 7. <καὶ> εἰπὼν D; — 9. νῦν omis. F; γεγὼνός omis. F; —
11. ὁστέων <μου> A F; — 13. μὴ μόνον] μόνον omis. A; — 14. καλῶν μόνον A; — 15. οἱ
omis. F Nic.; — 18. ἄρα omis. B; μὴ οὖσαι omis. D A F Nic.; — 19. ἐρμηνεύσας F;
φασὶ γεγενῆσθαι] γέγονεν B; — 20-22. Ἰσα -- Ἰσα] ὁστὰ -- ἰεσσα D, εἰς ἂ -- εἰς ἂ B.

14

III, 1 'Ο δὲ ὄφρις ἦν φρόνιμώτατος.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Φρόνιμον γὺν οὐ τὸ συνετὸν λέγειν, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀπάτην ἐπιτή-
δειον ὄργανον. Ὅσπερ ἀγαθὸν ἔθος ἡμῶν μὲν λέγειν τὸν χρηστὸν
ἄνδρα, αἱ δὲ βασιλεῖται ἀγαθὸν Σαούλ εἶναι λέγουσιν, οὐ τὴν προαί-
5 ρεσιν, ἀλλὰ τὸ σωματικὸν τῆς ἡλικίας μέγεθος, ἐκβάσσει τὸ ἔθος
τῆς προσηγορίας, οὕτω καὶ Μωσῆς ἔφη φρόνιμον τὸν ὄφιν.

D 52* — A 61, a 70*, F 33, Nic. I 79.

B 56.

J 43*, K 215.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ F².

2. οὐ τὸν F Nic.; ἐπιτήδειον B; — 3. ὅσπερ <καί> B; <ἄλλων> λέγειν F; χρηστὸν
omis. F Nic.; τὸν χρηστὸν ἄνδρα λέγειν B; — 5. οὕτως F; — 6. φρόνιμον τὸν ὄφιν omis. B.

15

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ibid. « Καὶ εἶπεν ὁ ὄφρις τῇ γυναικί, τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ
φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ: »

Τίνος, φησὶν, ἔνεκεν ἐκελεύσθητε παρὰ τοῦ Θεοῦ μηδενὸς γεύσα-
5 σθαι τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ ξύλων; ὡς ὅτλον ἐντεῦθεν εἶναι, ὅτι οὐ
μετέσχεον βρώσεως ἐτέρας οἱ περὶ τὸν Ἀδάμ. Εἰ γὰρ βεβρωκότες
ἦσαν, πάντως ἂν καὶ εἶδεν αὐτοὺς ἐσθίοντας ὁ διάβολος. Ἐσθίοντας
δὲ ἰδὼν, οὐκ ἂν εἶπε « τίνος ἔνεκεν ἐκελεύσθητε μηδενὸς ἐσθίειν ».

Ἄλλ' εὐδελον μὲν ὅτι οὐπω βεβρώκεσαν. Τί δὲ βούλεται ἡ τοῦ
10 διαβόλου ἐρώτησις, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Τὸ μὲν οὖν ὅτι νόμον εἰλή-
φεισάν τινα οἱ περὶ τὸν Ἀδάμ, ἡπίστατο ὡς εἰκὸς ἐξ ὧν ἅπαντα
εἶδε τὰ λογικά τε καὶ ἄλογα, εἴτε ὁρατὰ, εἴτε ἀόρατα, ὑπὸ νόμον
ὄντα τινα, καθὼς ὁ πεποιτηκὼς ἐβουλήθη. Ἡγνῶσι μέντοι τὸν νόμον.

Οὐ γὰρ ἂν εἰδὼς αὐτὸν τὸ ἐναντίον εἶπεν, ἵνα εὐθὺς ἑαυτὸν ἀπίθα-
15 νον πρὸς τὴν ἀπάτην ἐργάσθῃται, ὡς καὶ τὸν νόμον ἄρῳσιν. Ἐκ δὲ
τῶν φαινομένων τότε τεκμηριώμενος, τὴν οἰκίαν ἐκπληροῦν μαχίτη-
ρίαν πειράσσει. Εὐδελον γὰρ, ὅτι μὴ διὰ φωνῆς αἰσθητῆς δέδωκε τῷ
Ἀδάμ τὴν ἐντολήν ὁ Θεός, ἀλλ' ὥστε ἐντυπῶσαι μὲν αὐτῷ κατὰ
τὴν οἰκίαν ἐνέργειαν τὴν τε γνῶσιν τοῦ νόμου καὶ τὴν ἀκοήν,
20 δεξιόμενον δὲ ἐκείνον τὴν ἐντολήν διακείσθαι ὥσαντι ἀκοῇ τὸ πρόσ-

ταγμα δεδεγμένον. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν προφητῶν ὁ Θεός ἐποίει.
Ἐντεῦθεν οὐδὲ τῷ διαβόλῳ τὸ δοθεὲν νόμιμον ὅτλον ὑπῆρχεν· ὡς
εἶπε κατὰ νόμον ἀνθρώπων· ἐνάνθρωπῳ τῇ φωνῇ διαλεγθεὶς ὁ Θεός
αὐτῷ δεδώκει τὴν ἐντολήν, ἤκουσεν ἂν ταύτης κακείνος, ἅτε τὰς
25 ἀνθρωπίνας εἰδέναι φωνὰς οἷός τε ὢν. Νῦν δὲ ὡς μὲν ὑπὸ τινα
νόμον πάντως ἐστίν, ἐκ πάντων ἐτεκμήρατο τῶν γεγονότων ὑπὸ
νόμους. Τὸν δὲ νόμον αὐτὸν ὅστις ποτὲ ἐστίν οὐκ εἰδὼς, ἐξ οὐπερ
αὐτοὺς μετατρέψαι ἐβούλετο, στοχασμοῖς τισι τοῖς δοθείσι νόμοις
ἐπιχειρεῖν πειράσσει. Πάντα μὲν γὰρ τὰ ἄλογα ζῷα νεμόμενα κατὰ γῆν
30 ἑώρα· ἐπειδὴ φύσις αὐτοῖς ἐπιειμένης εὐθὺς πρὸς τροφήν ἐπείγεται.
οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀδάμ βεβρώκεσαν οὐδέπω, οὕτω τοὺς ἀνθρώπους
τάξαντος τοῦ Θεοῦ, ὥστε μὴ παραπλησίως αἰ τοῖς ἀλόγοις πρὸς
βρώσιν ὁρμαῖν, καιρὸν δὲ τινα ὁρισμένον εἰδέναι τούτου, εἰ δὴ
μένειν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐθέλοιεν λογισμῶν, καὶ μὴ δίκην ἀλόγων
35 τῇ γαστρὶ προσανέγχειν. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐπω διὰ ταύτην οἱ περὶ τὸν
Ἀδάμ βεβρώκεσαν τὴν αἰτίαν, ἅτε τοῦ ἐπείγοντος αὐτοὺς πρὸς τὴν
βρώσιν οὐκ ἐπιστάμενος καιροῦ, θεωρήσας ὁ διάβολος πάντα μὲν
ἐσθίοντα τὰ ζῷα, μόνους δὲ ἐκείνους μεταλαμβάνοντας οὐδενός, οὐκ
ἐπιστάμενος ὅταν πρὸς τὰ ἄλογα τοῖς ἀνθρώποις καὶ κατὰ τοῦτο
40 δέδωκεν ὁ Θεός τὴν διαφορὰν, ᾧ ἤδη νόμῳ παντελῶς αὐτοὺς κεκο-
λύσθαι τῆς βρώσεως. ἤρετο τοίνυν τὴν Εὐάν, τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν
μόνους ὑμᾶς ἐκέλευσε μὴ ἐσθίειν.

D 53 — A 61, a 71*, F 33*, Nic. I 80.

B 57*.

J 44, K 215, L 43.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis L.

8. εἶπεν B; — 9. ὅτι omis. F; βεβρώκεσαν Nic. B, βεβρώκασι F; — 10. εἶπεν omis. F;
εἰλήφισαν B; — 11. τίνος F; — 12. εἶδεν B; — 13. ὅταν εἶναι B; καθὼς κατ' ὄν B;
ἐβουλήθη B; ἂν omis. F; — 14. ἀπίθανον ἑαυτὸν F; — 17. ἐκπειράται F; — 24. ἐκείνος
F; — 25. ὡς μὲν ὡς φημὲν F; — 31. βεβρώκεσαν Nic. B; — 33. εἰ δὲ Nic.; —
34. ἀνθρ. ἐθέλ. ἐπὶ τῶν λογισμῶν B; — 35. προσανέγειν B; οὐπω] οὕτω B; — 36. βεβρώ-
κεσαν Nic.; — 41. ἤρετο Nic.; — 42. ἐκέλευσε B.

16

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ibid. « Καὶ διηγοί/θησαν, φησὶν, οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο. »

Ἐντεῦθεν ἔνιοι τῶν αἰρετικῶν εὐεργέτην εἶναι φασι τὸν ὄφιν,
εἰσαγγελάμενον τοῦ ξύλου φαγεῖν. ὅτι διηγοί/θεν αὐτῶν τὰς ὀφεις τῆς

5 διανοίας καὶ γνώσιν ἐνέθηκε καλοῦ καὶ πονηροῦ. Οὐ γὰρ ὀκνοῦσι
διαβάλλειν μὲν τὸν Θεόν, ἐπαινεῖν δὲ τὸν διάβολον, φάσκοντες ὅσων
ἐφθόνησεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τοσούτων μετέδωκεν αὐτοῖς ὁ ὅσις, ἀγροῦν-
τες ὅτι τὸ διανοιχθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ πάντως ἐπὶ καλῷ
γέγονε. Τί γὰρ παρέσχεν αὐτοῖς ἢ τῶν ὀφθαλμῶν διάνοιξις, ἢ τὸ
10 γινῶναι ὅτι γυμνοὶ ἐτύγχανον καὶ αἰσχύνησθαι ἐπὶ τῷ πράγματι; πῶς
γὰρ [ἂν] ἥσθοντο τῆς γυμνότητος, μὴ τῆς παρακοῆς αὐτοῖς τὴν
φύσιν εἰς θνητότητα μεταβαλοῦσης, καθάπερ ὁ Θεὸς ἠπειλήσεν; οἷα
γὰρ τὰ τῆς φύσεως, τοιαῦτα καὶ τὰ τῆς προαιρέσεως. Οὐ τὸ αὐτὸ
τοῖς ἐχθροῖς βούλημα καὶ τοῖς ἡμετέροις, οὐδ' ἄπερ τοῖς σαρκολό-
15 ροῖς δοκεῖ ταῦτα καὶ τοῖς γλοισφάγοις τῶν ζώων. Καὶ μὴν σάρκα
ἔχουσι καὶ τὰ πολλὰ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ τῆς κατασκευῆς διάφορον
παρέσχεν αὐτοῖς καὶ τοῦ φρονεῖν τὴν διαφορὰν. Οὕτως ἐπιθυμία
μὲν γάμου τοῖς ἀνθρώποις καὶ βρώσεως, θάψεως καὶ ψύξεως, ἀμφιά-
σεώς τε καὶ γυμνώσεως· οὐδενὸς δὲ τούτων ἡμεῖς τοῖς ἀγγέλοις.
20 Εἰ τοίνυν πρὸς τὴν τῆς φύσεως ἐναλλαγὴν παρήλλατται καὶ τὰ τοῦ
φρονήματος, οὐδὲν ἀπεικὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀδὰμ πρὸ τῆς παρακοῆς
ἀναισθητῶς ἔχειν τῆς γυμνότητος· ἐπειδὴ μὴ ἡμεῖς τοῖς ἀθανάτοις
περιβολῆς καὶ σώματα ἔχοντες· οὐδὲ γὰρ τοὺς ἀνισταμένους τῶν μνημά-
των εἰσέρχεται πόθος ἢ γάμου, ἢ τίνος τῶν ἐν τῷ θνητῷ σώματι.
25 μετὰ δὲ γε τὴν παρακοήν εἰς ἐννοιαν ἔλθειν τῆς γυμνότητος καὶ ἐπὶ
ταύτῃ αἰσχυνοῦσθαι, τῶν λογισμῶν αὐτοῖς, ὡς ἔφη, συμμεταβλη-
θέντων τῇ φύσει καὶ πρὸς τὴν θνητότητα κατενεχθέντων. Τοῦτο
προειδὼν ὁ διάβολος, — σώματος γὰρ ὦν τὴν φύσιν, λεπτοτέραν ἔχει
τὴν διάνοιαν, καὶ πολλῷ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων ὀξυτέραν, — ὅπερ τοῖς
30 περὶ τὸν Ἀδὰμ συμβήσεται παρακούσασαι, λέγων δὴ τὸ γενέσθαι
αὐτοῖς θνητὸν τὸ φρόνημα τῇ πρὸς τὸ χειρὸν ἀπὸ τῆς παρακοῆς
τροπῇ, τῇ ἀπάτῃ περιτίθῃσιν ἐπαγγελίας ἀξίωμα, λέγων « ἢ δ' ἂν
ἡμέρα φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ οἱ ὀφθαλμοί,
καὶ... »

D 54 — A 62, a 72, F 35, Nic. I 85.
B 62.
J 44, K 216, L 45.

2. ἡμεῖς γινώσκοντες A; — 4. ὅτι] καὶ A, δ καὶ B; αὐτοῖς B; — 5. καλοῦ <τε> B; —
6. ὅσων] ὅσων F Nic., ὡς ὦν B; — 7. αὐτοῖς ἐφθόνησεν B; τοσούτων] τοσούτων A F Nic.,
omis. B; αὐτοῖς² omis. B; — 9. γέγονεν B; παρέσχεν A; τὸ omis. A F Nic.; — 11. ἂν
omis. A F Nic. B; ἡσθάνοντο D A F Nic.; — 12. καθάπερ — ἠπειλήσεν omis. B; — 16. πολλὰ]

ποῖ F; — 13-19. οὐ τὸ — ἄγγελοις omis. B; — 18. καὶ ψύξεως omis. F; — 19. δὲ omis. F; —
20. παραβλάστην B; — 23. σώματι: A F Nic. B; — 23-24. οὐδὲ γὰρ — θνητῷ σώματι omis. B;
— 23. μνημάτων D²] ἡματιῶν D¹ A F Nic.; — 24. εἰσέρχεται: F; — 27. τὴν θνητότητα] τὸ
θνητὸν B; — 28. τὴν φύσιν] ἐν τῇ φύσει F; — 29. <καὶ> τὴν F Nic. B; ὅπερ <εἰς
ἀνάγκην> B; — 30. συμβήσεται] συνέβαινε B; — 31. θνητὸν omis. B; θνητὸν τὸ omis. A;
φρόνημα <ἔτερον> B; — 32. τίθῃσιν F; ἀξίωματι: B; — 34. καὶ omis. B.

17

III, 21 καὶ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναίκι αὐτοῦ
χιτῶνας δερματίνους, καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐνιοὶ τὴν σάρκα φασὶν εἶναι τοὺς χιτῶνας τοὺς δερματίνους,
κακῶς νοοῦντες. Πρὸ γὰρ τούτου φησὶν ὁ Μωσῆς· « καὶ ἐπλάσεν ὁ
Θεὸς τὸν ἀνθρώπον χεῖρ ἀπὸ τῆς γῆς ». Νυνὶ δὲ ἐπειδὴ τὴν γυμνό-
5 τητα συνιέντες καὶ αἰδεσθέντες ἐπ' αὐτῇ φύλλῃ συκῆς ἔρραψαν,
διδῶσιν αὐτοῖς ὁ Θεὸς χιτῶνας ἐκ τῶν ἀρρήτων αὐτοῦ θησαυρῶν
κατασκευάσας. Οὐδὲ γὰρ δεῖ ζητεῖν ὅθεν ἄλλ' ὅτι ἐποίησε, δεῖξας
ὅτι χρᾶται τὸ θνητὸν τῆς φύσεως τῆς ἀπὸ τῶν ἡματιῶν βοηθείας.

D 59* — A 67, a 80, F 40*, Nic. I 101.
B 74.
C 55*.
J 48*, L 50.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis C. Le manuscrit de Bâle et le Barberinus présentent les premières
lignes de ce fragment sous une forme abrégée: χιτῶνας δερματίνους μὴ τὴν σάρκα
νοεῖ καθάπερ τινὲς· ἄνω γὰρ ἔπαξ ἔφη ὅτι χεῖρ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπλάσεν ὁ Θεὸς τὸν
ἀνθρώπον· ἀλλ' ὅντως χιτῶνας δερματίνους οὕς ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐκ τῶν... (fig. 2
δὲ et λαβὼν omis. C).

4. γυμνότητι] γυμνώσειν F Nic.; — 6. αὐτοῦ omis. B C; — 7. οὕτω D B C; οὐ F;
— 7. δεῖξας] δείκνυσθαι B.

18

V, 4 ...καὶ ἐγέννησεν (Ἀδὰμ) υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

« Ἐξῆς δὲ Σηθ ἔτη σε' καὶ ἐγέννησε τὸν Ἐνῶς. »

Εἰ ὁ Ἀδὰμ ἐκ γῆς, καὶ ἡ Εὐα ἐκ τῆς τούτου πλευρᾶς, καὶ οἱ
υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες ἐξ ἑκατέρων, πόθεν οἱ ἐξῆς ἀνθρώποι; ἢ ὅλην
5 ὅτι τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων συνεληθόντων. Εἰ δὲ τις ζητοῖ
πῶς ἐν τῷ νόμῳ ἀπαγορεύει γάμους ἀδελφῶν καὶ θείων καὶ ὁλων

τῶν ἐγγυτέρων. ἴστω ὅτι τοῦ ἐκ γῆς γενέσθαι τοὺς μέλλοντας γάμω
 ζεύγυσθαι τὸ ἐξ ἐνός εἶναι πολὺ κρείττον, καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ
 τὰς ἀδελφὰς ἀντὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ἀλλήλοις συνέρχασθαι βαρύ-
 10 τερον εἶναι νομίζεται. Εἰ γὰρ καὶ ἐξ ἐνός ὄντες εἶτα εἰς μακροτέρας
 γενεὰς ταῖς διαδοχαῖς ἐκταθέντες ἀλλοτριούς ἀλλήλων ἑαυτοὺς λογι-
 ζόμεθα, εἰ οἱ μὲν ἐξ ἄλλων ἐτύγχανον, ἐκ δὲ γῆς ἅπαντες, πόσω
 ἢν μᾶλλον ἑαυτῶν ἡλλοτριώθημεν; ὥστε εἰ καὶ βαρὺ τὸ τῆς ἀδελ-
 15 φογαμίας, ἀλλὰ τὸ πολὺ βαρύτερον ἀνεῖλε τὸ ἀλλοτριούς νομίζειν
 ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους. Εἰ δὲ λέγει τις· πῶς οὖν αἰτιώμεθα πατέ-
 ρας, καὶ ὅσοι γυναῖκας ἔχουσι τὰς μητέρας καὶ ἀδελφάς; ἴστω ὡς
 τοῦ Θεοῦ τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς ἀδελφομικτίας συγχωρήσαντος δι' ἣν
 εἰρήκαμεν αἰτίαν, μετὰ δὲ ταῦτα βουληθέντος, τῶν ἀνθρώπων ἦδη
 πολλῶν γεγονότων, μὴ μόνον ἀπὸ τῆς συγγενείας, τῆς ἐγγυτέρω
 20 λέγω, τὴν ὁμόνοιαν εἶναι ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀγχιστείας, καὶ πατέρας μὲν
 καὶ μητέρας, θεῖους τε καὶ ἀδελφούς, υἱούς τε καὶ υἱῶν υἱούς καὶ
 ἀνεψιούς τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγύτητος διάθεσιν ἔχειν, τοὺς δὲ, ἀπὸ τοῦ
 πόρρω γεγονήσθαι ταῖς διαδοχαῖς καὶ εἰς μακροτέρας ἐκταθῆναι δια-
 25 δοχὰς ἀλλοτριούς ὑπειλημμένους, αὐθις διὰ τῶν γάμων εἰς ὁμόνοιαν
 σφίγγεσθαι καὶ συγγενείας συγγενείαις συνάπτεσθαι. Ταῦτα τοῦ Θεοῦ
 οἰκονομήσαντος, ἄποπον τὸ ἀδελφούς ἀδελφαῖς ὁμιλεῖν, καὶ τὰς τοιαύ-
 τας γίνεσθαι συναφείας. Ἀρκούσης γὰρ τῆς διαθέσεως ἀπὸ τῆς συγγε-
 νείας, περιττὸν προστιθέναι καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου καὶ μὴ τὴν
 ἐτέρωθεν ὁμόνοιαν σφίγγεσθαι ταῖς ἐπιγαμίαις· μήτε ἔχειν τὴν αὐτὴν
 30 ἀδελφὴν καὶ γαμετήν. ἀρκεῖ γὰρ εἰς διάθεσιν ἀδελφῇ, καὶ γυνὴ μὴ
 στενούτω τὸ πλῆτος τῆς διαθέσεως.

Τοῖς αὐτοῖς οὖν εἰς πάντα χρώμενος, τοὺς μὲν, διὰ τὴν ἐγγύτητα
 τῆς διαδοχῆς τίμα, τοὺς δὲ διὰ τὸ τῆς ἀγχιστείας ἀναγκαῖον.

D 24, A 72, a 87, F 45, Nic. I 122, E 39.
 J 52, K 22.

4. ἐξ ἐκτερόων omis F; — 5. ζῆτοι Nic.; — 6. ὅλων D; — 8. τὸ τοῦ Nic.; —
 11. εἰ οἱ μὲν οἱ μὲν D Nic.; εἰ μὴ, A; οἱ μὲν γὰρ F; — 13. ἢν add. Deconinck;
 14. <καί> τὸ πολὺ F Nic.; βαρύτερον D, βάρος F Nic.; — 15. λέγει Nic.; —
 16. πατέρας <συνελθόντας θυγατέρας> D²; ὅσους F; καὶ τὰς D²; — 17. τὴν ἀδελ-
 φομικίαν F Nic.; — 19. τῆς ἐγγυτέρας F Nic.; — 20. <καὶ ὅσοι γυναῖκας ἔχουσι> λέγω
 F Nic.; — 22. τὴν ἀπὸ τοῦ μὲν ἀπὸ corr. D²; <τὴν> διάθεσιν D²; τοὺς δὲ <καί> D²;
 ἀπὸ τοῦ πόρρω ἀπὸ τοῦ πόρρωθεν F; — 23. διδοχαῖς A, διαδοχαῖς corr. A²; ταῖς δια-
 δοχαῖς; αὐθις exstat in textu, deletit D²; — 24. διὰ <τὴν> D² in marg.; γάμων
 <συναφείαν καί> D²; — 31. στενούτω στενε... ὑπὸ F.

49

VI, 3 καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου
 ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Αἰῶνα λέγει νῦν τῶν ἀνθρώπων τὴν ζωὴν, ὡς καὶ Δαβὶδ· «ὁ
 αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου». Ἰνα ἦ τὸ «οὐ μὴ
 μείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα»
 5 σημαῖνον ὅτι οὐχ' ὅλον αὐτῶν τὸν αἰῶνα ζήσουσιν οἱ νῦν ἄνθρωποι.
 ἐν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἶπεν, οὐχ' ἐτέροις, οὐκ ἀναπληρώσω
 αὐτῶν τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν, τὸν πολυχρόνιον ἐκείνον.

D 67 — A 75, a 91, F 49, Nic. I 130.
 B 94.
 J 55, K 224, L 55.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis L.

4. μείνῃ| καταμείνῃ Nic.; — 5. σημαῖνον| σημαίνων F Nic.; ὅτι οὐχ' ὅλον| οὐχ' ὅτι
 ὅλον F, ὅτι οὐχ' ὅτι ὅλον Nic.; αὐτῶν| ω del. D² et inser. o; — 6. ἀναπληρώσω| ἀνα-
 πληρώσει D; — 7. αὐτῶν F Nic.

20

VI, 3-4 καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεός· οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν
 τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας.
 Ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη. Οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν
 ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ μετ' ἐκεῖνο ὡς ἂν εἰς-
 πορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων,
 καὶ ἐγεννῶσαν ἑαυτοῖς· ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος,
 οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Οὐ μᾶτην προστίθῃσιν ὁ Μωσῆς τὸ «οἱ δὲ γίγαντες τότε ἦσαν
 ἐπὶ τῆς γῆς», ἀλλ' ἐπειδὴ ὀργισθεὶς ὁ Θεός τότε εἶρκεν ὅτι «οὐ
 μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις», τουτέστι
 5 τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς οὐχ' ἀμαρτωλοὺς, ἀλλ'
 ἀμαρτίαν — τοῦτο γὰρ ἐστὶ «διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας» — καὶ ὅτι
 ἔσται τὰ ἔτη αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι. Ἦν δὲ τιμωρία τοὺς ἐννακῶσια
 καὶ πεντήκοντα ἔτη, βιοῦντας εἰς ἑκατὸν εἴκοσι περιγραφῆναι· δεικνύς
 ὅτι τιμωρία ἦν τὰ ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη καταλειπόμενα τῆς ζωῆς, τοῖς,
 10 ὡς ἔφην, ἐννακῶσια καὶ πεντήκοντα ἔτη βιοῦσιν. Ἐπήρχεν «οἱ δὲ

γίγαντες τότε ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς » τουτέστιν οἱ πολλὰ ἔτη βιοῦντες. Φησὶ γὰρ « ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί », δηλαδή οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ οἱ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων εἰσπαρενδύμενοι, ἐκ τῶν αὐτῶν γεννῶντες υἱοὺς οὐκ ἔτι τῷ Θεῷ ὥστε αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι ἢ ἐκεῖνου υἱοὺς λέγεσθαι. ἀλλ' ἑαυτοῖς ἐγέννων ἄνθρωποι ἀνθρώπους θνητὰ καὶ ἐπίκληρα φρο-
νούντας.

D 68 — A 75, a 92*, F 49*, Nic. I 132.
K 225, L 56*.

2. δὲ omis. F; — 10. βιοῦσιν] ζῶσιν A F Nic.; — 15. ἐκεῖνου] ἐκείνου D.

21

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

VI, 6 « Καὶ ἐνεθυμήθη, φησὶν, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς » ἢ κατὰ Ἀκύλαν « καὶ μετεμελήθη ὁ Θεὸς ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διεπονθήθη πρὸς καρδίαν αὐτοῦ ».

5 Μεταμέλεια ἀνθρώπων μὲν πάθος, Θεοῦ δὲ ἔργον· ἐπεὶ καὶ θυμὸς μὲν ἀνθρώπων ταραχὴ, ψυχῆς, Θεοῦ δὲ παιδεία κατὰ τῶν ἐπταικόντων, οὕτω καὶ μεταμέλεια· ἐφ' ἡμῶν μὲν μετάνοις οἷα θνητῶν εἰς κατὰ-
γνωσιν ἑαυτῶν, ἐφ' οἷς κακῶς ἢ ἐνεθυμήθημεν ἢ ἐπράξαμεν, νυνὶ δὲ Θεοῦ μετάνοις οἰκονομίας εἰς ἕτερον τρόπον. Ὁ γὰρ ἡμεῖς πάσχον-
10 τες πρῶτον εἰς ἔργον ἐρχόμεθα, τοῦτο ἐπὶ Θεοῦ μόνον τὸ ἔργον λέγε-
ται. Οἷον θυμωθέντες ἡμεῖς κολάζομεν· Θεοῦ δὲ τὸ παιδεύειν θυμὸς ὀνόμασται. Μεταμεληθέντες ἡμεῖς καὶ ἀποστάντες ἐκείνων ἐφ' οἷς μετανουόμεν ἐρχόμεθα ἐφ' ἕτερον ὃ κρεῖττον εἶναι νομίζομεν· οὕτω
15 Θεοῦ τὸ ἀπὸ οἰκονομίας εἰς οἰκονομίαν συμφερόντως μεταβαίνειν, μεταμέλεια κέκληται. Ἐπειδὴ καὶ χεῖρες ἐφ' ἡμῶν μὲν, τὸ μέλος, ἐπὶ Θεοῦ δὲ, ἢ πράξις λέγεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἀράτος ὁ δεσπότης, ἢ δὲ διάνοια ἡμῶν σώματι συγκραθεῖσα, ἐξ ὧν οἶδεν, ἀκούει, χωρεῖ, τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ταῖς τῶν ἡμετέρων μελῶν προσηγορίαις ὀνο-
20 μάζει. συνιέναι ἡμᾶς θέλουσα ὁ βούλεται περὶ Θεοῦ λέγειν. Χεῖρὶ κτίζομεν ἡμεῖς, τὸ τοίνυν δημιουργικὸν τοῦ Θεοῦ χεῖρα καλεῖ.

Αὐτίκα καὶ οἱ μάγοι τὴν σκηνίπα ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν μὴ δυνηθέντες, Exod. VIII, 19 καθάπερ Μωϋσῆς φησι, « δάκτυλον Θεοῦ ἐστὶ τοῦτο » εἶπον. Τίς δ'

ἂν εἶποι τὸ Μωϋσέως ἔργον δάκτυλον εἶναι τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως; Καὶ δύναμις αὐτοῦ ἢ κατιονόμασται οὐχ ἢ ἐν ἐξεί αὐτοῦ· πῶς γὰρ
25 οἷόν τε; ἀλλ' ἢ τὸ δυνατόν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἑαυτῆς ἀτελείᾳ δαικνύουσα. Καὶ πόδες, ἢ παρουσία, ἐπειδὴ ποσὶ παρακινόμεθα οὐκ ἂν δοκῇ· καὶ στόμα, τὸ πρόσταγμα, διὰ τὸ τῷ στόματι φθέγγεσθαι τοὺς ἀνθρώ-
πους. Οὕτω καὶ ὀργὴ Θεοῦ ἢ παιδεία αὐτοῦ ἢ κατὰ τῶν ἐπταικόντων λέγεται τῷ Μωϋσεῖ, τοῦ λαοῦ μωσχοποιήσαντος· « καὶ νῦν ἑατὸν με
30 καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ ἀπολέσω αὐτούς ». Θυμὸς δὲ Θεοῦ καὶ βασιλείως οὐκ ἀναμένει τὴν παρὰ ἀνθρώπου συγχώρησιν ἵνα γένηται θυμὸς· ἀλλ' ἂν οὐπερ ἂν γένηται τὸ ἄτοπον, κινεῖται. Λέγεται δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀαρὼν « λαβὲ τὸ θυμιατήριον καὶ ὀράμε· ἐν μέσῳ τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ἔτι ζώντων. Ἐξῆλθες γὰρ ἡ ὀργὴ Κυρίου καὶ ἔρχεται θραύειν
35 τὸν λαόν », τὴν πτώσιν αὐτὴν καὶ τὴν κόλασιν ὀργὴν λαλῶν. Ὁμοίως ἄρα καὶ ὅταν μεταβολὴ τις τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ γίνηται, μετα-
μέλειαν αὐτὴν ὀνομάζει ἢ θεία γραφή. Ταύτην εἰδὼς τοῦ Θεοῦ μετα-
μέλειαν, οὐ πάθος αὐτοῦ, ὁ Προφήτης, ἀλλ' οἰκονομίας ἐναλλαγὴν, δεικνυμένων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πληγῶν τῶν κατὰ τοῦ
40 Ἰσραὴλ, νῦν μὲν ἐρυσίθης, νῦν δὲ κάμπης καὶ βρούχου καὶ τῶν τοιούτων, καθ' ἕκαστον τούτων ἐδόξα « μετανόησον Κύριε », ἐπὶ τούτῳ οὐκ ἐλέγχων τὸν Θεὸν ὡς κακῶς ποιοῦντα καὶ παρακαλῶν αὐτὸν πρὸς μετάνοιαν παρακληθῆναι, τῆς παιδείας δὲ μεταβολὴν εἰς τὸ κρεῖττον γενέσθαι παρακαλῶν.

D 68 — A 76, a 93, F 50, Nic. I 134.
J 56, K 225, L 94*.

Fumanus n'a traduit que les premières lignes du fragment.

3-4. post τῆς γῆς. ἢ κατὰ Ἀκύλαν· ἐπὶ τῆς γῆς omis. F; — 8. νυνὶ] ἐπὶ Nic.; — 9. μόνον] μόνου F; — 12. καὶ ἀποστάντες ἐκείνων ἐφ' οἷς μετανουόμεν] καὶ ἀποστάντες post μετανουόμεν D. — 13. ἕτερον] ἐκάτερον F Nic.; — 14. ἀπὸ οἰκονομίας] ἐπὶ οἰκονομίαν A; εἰς οἰκονομίαν omis. A; — 15. χεῖρες] χεῖρ A F Nic.; μὲν omis. F; — 19. βούλεται περὶ θεοῦ] περὶ θεοῦ βούλεται F Nic.; — 21. μὴ] οὐ A F Nic.; — 22. Μωϋσῆς] Μωϋσῆς A; — 23. Μωϋσέως] Μωϋσέως A; — 24. ἢ] ἢ om. mss.; οὐχ ἢ] οὐχ! D; γὰρ omis. F; — 25. ἀλλ' ἢ] ἀλλ' ἢ D F; — 27. τῷ omis. F; — 28. <τ> ὀργῇ F; — 29. Μωϋσεῖ] Μωϋσῇ A F, Μωϋσῇ, Nic.; — 30. δὲ omis. D; — 32. ἀφ' omis. A; λέγεται] λέγει A F Nic.; — 36. οἰκονομιῶν] οἰκονομικῶν F; γίνηται] γένηται A F Nic.; — 37. εἰδὼς τοῦ θεοῦ μεταμέλειαν] τοῦ θεοῦ <τῆς> μεταμέλειαν εἰδὼς A F Nic.; — 38. οἰκονομίας] οἰκονομιῶν A F Nic.; — 40. κάμπης] κάμπτης A, ἀκρίδος F; βρούχου <καὶ κάμπης> A F Nic.; — 41. τούτῳ] τούτῳ F; — 42. καὶ] ἀλλὰ F; αὐτὸν omis. F; — 43. παρακληθῆναι F (fol. 41*) παρακληθῆναι alii mss.; εἰς] ὡς F.

22

VIII, 20 Καὶ ὠκοδόμησε Νῶε θυσιαστήριον τῷ κυρίῳ καὶ ἔλαβεν ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαύτωσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Συνεχώρησεν ὁ Θεὸς προσπαγεῖν θυσίας καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀβελ πρότερον, καὶ τοῖς περὶ τὸν Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ τῷ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ὕστερον, καὶ πρῶτον ἐδέξατο τὰς θυσίας προειδὼς ἦξιν κερὸν καθ' ὃν γρεία καὶ αὐτῷ θύειν γενήσεται, ἀφιστὼν τοὺς Ἰσραηλίτας τοῦ προσάγειν τοῖς εἰδώλοις θυσίας, ὡς ἂν ἰδόντες Ἰουδαῖοι ὅτι τὸ θύειν Θεῷ ἐκ πατέρων ἐστίν, ἐτοιμότερον τὸ πρᾶγμα δέξονται, λέγων δὲ τὸ τῷ Θεῷ θύειν.

D 73 — A 80 (in marg.), a 101, F 55*, Nic. I 153.
K 227.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis F.

2. προσπαγεῖν] προσπαγεῖν A; προσάγειν F Nic.; — 3. τῷ Ἀβραάμ] τοῦ F Nic.; — 4. τὰς omis. F; — 5. τοῦ omis. F; — 6. τοῦ omis. F; — 7. ἰδόντες] εἰδότες A F Nic.; <οἱ> Ἰουδαῖοι F; — 8. τῷ τῷ supr. vers. inscr. F²; δέξονται] δέξονται F Nic.; τὸ τῷ τὸ omis. F.

23

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

VIII, 21 Καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεὸς διανοηθεῖς· οὐ προσθήσω ἔτι τοῦ καθαρᾶσθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ.

5 Ἐπισγνέεται μηκέτι τὴν οἰκουμένην καταδικάσαι ἐν κατακλυσμῷ ἐὰν ᾖ « ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἐπιμελῶς ἐκ νεότητος ἐγκειμένη ἐπὶ τὰ πονηρὰ ». Οὐ μὲν « πάσας τὰς ἡμέρας » ὥσπερ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ. Νέμει γὰρ τινα βραχυεῖαν συγγνώμην τοῖς νέοις διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εὐδολισθόν, διόπερ « οὐ μὴ προσθῶ, φησὶν, ἔτι κατα-
10 ράσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, διότι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ », τουτέστι· πρόοιδα ὅτι ἡ νεότης τοῖς ἐσόμενοις εὐδολισθὸς ἔσται. Μὴ τοίνυν δείστηκε. Διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτι ἐπάξω ὑμῖν ἀφανισμὸν παντελῆ.

D 74 — A 81, a 101*, F 56, Nic. I 154 — E 45*.
B 110.
K 228, L 61*.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ <ἰστέον ὅτι τοῦτο πρῶτος εἰρήκεν Ἐργέντης> in marg. D A, ΔΙΩ-
ΜΟΥ E.
2-4. Text. Script. omis B; — 2. καθαρᾶσθαι] καθαρᾶσθαι A F Nic.; — 3-11. post
ἐκ νεότητος αὐτοῦ, Ἐπισγνέεται μηκέτι — ἐκ νεότητος αὐτοῦ, omis. F Nic. E; — 5. τὴν οἰκ.
κατὰ. ἐν κατακλυσμῷ] τὸν οἰκουμένον ποιῆσαι κατακλυσμὸν B; — 6. ἐπιμελῶς omis.
A B; — 7. οὐ μὲν] οὐδέτι B; ἐπὶ] πρὸ A B; — 8. βραχυεῖαν τινα B; — 10. διότι] ἐτι
A B; — 11. αὐτοῦ omis. B; — 12. προοίδια] προοίδια Nic.

24

IX, 24-25 Ἐξένηψε δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος. Καὶ εἶπεν· Ἐπικατάρατος Χανάν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ διανοστής ὁ πατήρ καὶ γινώσκει ὅσα ἐποίησε Χὰμ κατα-
ράται τῷ τούτου υἱῷ — καὶ ζήτημα ἐκινεῖτο τίνας ἔνεκεν, τοῦ
πατρὸς ἀμαρτόντος, ὁ υἱὸς δέχεται τὴν κόλασιν; — προλαβὼν
5 ὁ Μωϋσῆς ἐν αὐτῇ τῇ διηγῆσει τίθησι τῆς ἀπολογίας τὴν δύνα-
μιν. Ὅτε γὰρ ἔμελλε λέγειν ὅτι εἶδε τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ, τότε προλαβὼν φησι « καὶ εἶδε Χὰμ ὁ πατήρ Χανάν
τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ». Ἐπειδὴ τὴν γύμνωσιν αὐτοῦ
οὐκ ἐσκέπασεν ἱματίῳ ἀλλὰ πλέον ἐγύμνωσε τῇ πρὸς τοὺς ἀδελφούς
10 διηγῆσει, εἰς πατέρα ἀμαρτῶν εἰς υἱὸν δέδωκε δίκην, οὐκ ἀδικούντος
τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ προορῶντος ὅτι σπέρμα τοῦ Χανάν δουλεύειν
ἔμελλεν.

Ὅπερ ἐξῆλθεν ἐπὶ τῶν Γαβωνιτῶν οἱ πάσι τῇ συναγωγῇ τῶν
Ἰσραηλιτῶν ἐδοῦλευσαν. Ὅστε καὶ Χὰμ δέδωκε δίκας τῶν εἰς τὸν
15 πατέρα πλημμελημάτων, οὐ τοσοῦτον γὰρ αὐτοῦ κατήφατο ἢ κατ'
αὐτοῦ κατὰρα ὅσον ἡ εἰς σπέρμα, καὶ τὰ μέλλοντα ὁμοῦ προαγο-
ρεύεται· εἰ γὰρ δεῖ τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν οὐδὲ ὁ Χανάν φαίνεται δου-
λεύσας· πῶς γὰρ ὁ καὶ ἐπὶ ἐθνῶν καὶ τοῦ Σιδωνος γενεῶς πατήρ;
ἀλλὰ τὸ τούτου σπέρμα μετὰ πολλὰς γενεάς. Ὅπερ οὐκ ἐγένετο διὰ
20 τὴν τοῦ Χὰμ εἰς τὸν πατέρα ἀμαρτίαν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἦν σχῆμα
φθόνου ἐμποιοῦν τοῖς ἐξῆς ὡς ἂν μὴ τις ἐξυβρίζοι εἰς τοὺς γεγεννη-
κότας, τὸ δὲ ἀληθὲς ὅπερ ἔμελλεν προυλέγετο.

Οὕτω καὶ ὁ Ἰακώβ δοκεῖ καταράσθαι τοὺς περὶ Συμεὼν καὶ Λευ.
διὰ τὴν κατὰ τῶν Σικαμιτῶν κίνησιν. λέγων· « διαμεριῶ αὐτοὺς ἐν Gen. XLIX. 7

25 Ἰακώβ καὶ διασκορπίω αὐτοὺς ἐν Ἰσραήλ», ἀλλὰ καὶ τὸν Ρουβὶμ διὰ τὴν παράνομον κοίτην. Ἐκθαίνει δὲ τῷ μὲν Συμεὼν καὶ τῷ Ρουβὶμ δι' ἑτέρας ἀσεβείας τὰς μετὰ ταῦτα τετολμημένας αὐτοῖς, καὶ τὴν δίκην ὑφίστανται· τῷ δὲ Λεὼ συμβαίνει μὲν ἡ τοῦ πατρὸς πρόρρησις, οὐκ εἰς κατάραν δὲ, ἀλλ' εἰς εὐλογίαν ἄκραν· ἱερεῖς γὰρ

30 καὶ λεύεται γεγεννημένοι πάσας ἐπλήρωσαν τὰς φυλάς.

Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐκ τούτων εἰδέναι καὶ ὡς ἄλλα μὲν συζητιέσθαι λέγειν ἢ ποιεῖν ἢ θεῖα γραφή, ἕτερα δὲ οἰκονομεῖ. Πολλὰ γὰρ ἡμῖν οὕτω τῶν ζητουμένων ῥαδίαν ἔξει τὴν λύσιν.

D 77 — A 83, a 106, F 59, Nic. I 165.

B 115.

K 230.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] omis F, ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ B. De fait, dans le fragment de ce dernier manuscrit, on retrouve les idées émises dans de longs commentaires de ces trois auteurs, enregistrés dans les manuscrits de la classe de Nicéphore. L'auteur de la chaîne B les a confondus en une seule composition; on y reconnaît les idées de Diodore; inutile de chercher à en recueillir les expressions.

2. πατὴρ <αὐτῶν> F; — 4. ἀμαρτόντος] ἀμαρτῶντος F Nic.; — 7-8. post τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τότε προλαβὼν -- τοῦ πατρὸς αὐτοῦ omis. A; — 8. post αὐτοῦ, ἐπειδὴ -- αὐτοῦ omis. F Nic.; — 9. <καὶ> οὐκ Nic.; ἐσκέπασεν] ἐπισκέπασεν A; — 10. πατέρα <δὲ> Nic.; — 13. τῇ omis. D; — 14. τῶν Ἰσραηλιτῶν] Ἰσραήλ A F Nic.; ἐδόξα] εἰδῶσι A F Nic.; δίκαι] δίκην Nic.; τὸν πατέρα] τὸν omis. F; — 16. προαγορεύεται] προαγορεύεται D; — 17. ὁ Χανάαν] ὁ omis. F Nic.; — 19. πολλὰς γενεάς] πολλὰς γενεάς F Nic.; — 20. ἦν omis. F Nic.; — 24. σικιμιτῶν] σικιμιτῶν Nic.; — 26. ἐκθαίνει δὲ] ἐκθαίνει μὲν F Nic.; — 28. ὑφίστανται] ἐφίστανται F; τῷ δὲ Λεὼ] τῷ Λεὼ μὲν F; συμβαίνει μὲν μὲν omis. F; — 33. ἡμῖν omis. F Nic.; <εἰδέναι ἐκ τούτων καὶ> οὕτω F Nic.; ἔξει] ἔξεν F Nic.

25

IX, 26 Καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ, καὶ ἔσται Χανάαν παῖς οἰκέτης αὐτοῦ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Διὰ τί δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ Σὴμ τὸ «εὐλογητὸς κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ» οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰάφεθ; καὶ μὴν κοινῇ τῶν δύο ἡ εἰς τὸν πατέρα τιμή.

5 Ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ Σὴμ σπέρμα πιστὸν ᾗδαι ἐσόμενον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν τὸ κατὰ σάρκα. Ἀλλ' οὐκ ὅτι προρρήσεις ἦσαν τοῦ Νῶε τὰ λεγόμενα

ἐν σχήματι εὐλογίας καὶ κατάρας. Καὶ γὰρ Ἑβραίοι καὶ Ῥωμαῖοι ἐδοῦλευσε καὶ δουλεύει τὸ σπέρμα Χανάαν, αὐτῷ δὲ οὐδεὶς.

10 IX, 27 «Πλατύνει ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ καὶ κατοικησάτω Ἰάφεθ ἐν τοῖς σκηνώμασι Σὴμ· καὶ γεννηθήτω Χανάαν παῖς αὐτοῦ»· ἡ κατὰ τὸν Ἀκύλαν· «δοῦλος δοῦλων ἔστω Χανάαν παῖς τοῦ Σὴμ ἡ τοῦ Ἰάφεθ, διὰ τὴν ἁμαρτίαν.»

Καὶ Ἄμ οὐδέχεται τὴν κατάραν διὰ τὸ ὑπολογίσθαι τὴν ἀρχὴν 15 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Τί δήποτε «καὶ κατοικησάτω ὁ Ἰάφεθ ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σὴμ» εἴρηται; ὅρξας ὅτι πάντα προφητεία ἦν διὰ προφάσεως ἡ ὄνευ προφάσεως φανερούμενη· καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα Μαδαὶ, τουτέστιν ὁ Μῆδος, τοῦ Ἰάφεθ ὢν υἱός, τὸ κάλλιστον τῶν τοῦ Σὴμ οἰκήσεων 20 κατέσχε τὴν Μηδίαν, μέρος οὐκ ἐλάχιστον τῆς τῶν Ἑρσῶν γῆς.

D 78 — A 84, a 107, F 59, Nic. I 166 et 167.

B 115.

C 84.

K 230, L 65.

1. ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΥ C. — B et C présentent le fragment sous une forme abrégée, dont voici l'analyse. B conserve l'interrogation (l. 2-4); C la supprime. Tous deux y répondent en introduisant d'abord les dernières lignes (18-20) par ces mots: προφητεία τὰ παρὰ τοῦ νόου ἦν λεγόμενα, τουτέστιν -- τῆς τῶν Ἑρσῶν γῆς. Puis viennent les lignes 7-9.

2. τὸ omis. F; — 3. δύο F; — 5. ἀλλὰ <καὶ> F; ᾗδαι D F; — 10. Ἰάφεθ² omis. A F Nic.; — 14. ὑπολογίσθαι: Nic.; — 18. Μαδαὶ] μαγάμ F.

26

XI, 32 Καὶ ἀπέθανε Θάρα ἐν Χαράν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Εἰ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀβραάμ ὁρμῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀπέθανεν ἐν Χαράν, πῶς ὁ Θεὸς φαίνεται τῷ Ἀβραάμ λέγων, «ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς Gen. XII, 1 σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ πορεύου εἰς τὴν γῆν ἣν ἔειπον σοι 5 δεῖξω» ὡς ἀρροσύντι ὅποι γῆρ ἀπελθεῖν αὐτόν;

Ἀλλὰ τὴν ἀμφιβολίαν ὁ μακάριος λύει Στέφανος λέγων «ὁ Θεὸς Act. VII, 2 ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαράν». Ἐξ οὗ δηλὸν ὅτι Θάρα διὰ τὴν ἐπιγεγεννημένην ἐν Βαβυλῶνι τῷ Ἀβραάμ ὁπτασίαν ὁρμᾷ μετὰ τοῦ γένους κατοικῆσαι τὴν Παλαιστίνην· ἀλλ' 10 ἐπειδὴ θέλημα Θεοῦ ἦν μόνον τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννω-

μένους κληρονομήσαι τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, κατόκησαν ἐν Χαράν
 ὁ Θάρα. Καὶ μετὰ τὴν τούτου τελευταίην οἱ λοιποὶ πάντες. Ὁ δὲ
 Ἀβράμ, ἐτι τοῦ πατρὸς, οἶμαι, ζῶντος, δευτέρως καταξιοῦται κλησεως
 τῆς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ὡς περ γὰρ τὸ « ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς
 σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου », οὕτω καὶ « ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς
 σου » εἶρηκεν ἵνα ὁ πατήρ τῆς ἐκκλησίας Ἀβράμ πληρώσῃ τὸ « ὁ
 Matth. X, 37 φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπερ ἐμὲ οὐκ ἐστὶ μου ἅγιος ». Εἰ δὲ τις
 λέγει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς Χαράν ἐξεληλυθέναι τὸν
 Ἀβράμ, ἄλλωτον εὐρήσκει τὸ ζητούμενον, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐτῶν τοῦ
 20 Ἀβράμ, ὥς περ ἤδη ἐπεσημειώμεθα. Ὅτι δὲ μόνον αὐτὸν ὁ Θεὸς
 ἐβούλετο κληρονόμον τῆς γῆς γενέσθαι, διδάσκει σαφῶς τὰ κατὰ τὸν
 χωρισμὸν τοῦ Αὐτοῦ.

D 8 — A 87, a 113, F 64, Nic. I 181.
 K 232, L 68.

2. Ἀβράμ] Ἀβράμ A F Nic.; — 4. τὴν omis. F; — 6. ὁ μακάριος λέγει] λέγει ὁ
 μακάριος F; — 8. ἐπιγεννημένον] γεννημένον A F Nic.; — 10. θέλημα θεοῦ] θεοῦ
 θέλημα A; — 15. καὶ <τὸ> A F Nic.; — 18. λέγει] λέγει A.

27

XIV, 13 Παράγονόμενος δὲ τις τῶν ἀνασωθέντων ἀπήγγειλε τῷ Ἀβράμ
 τῷ περάτῃ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἰορδάνου διηγησάμενος ὁ Μωϋσῆς, τουτέστι τὸν
 πόλεμον ὃν ἐπολέμησαν Πέρσαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Σοδομιτῶν
 καὶ Γομόρρων, τότε περάτην καλεῖ τὸν Ἀβράμ, ὡς καὶ πέραν τοῦ
 5 Ἰορδάνου οἰκοῦντα. ἐπάγει γάρ· « αὐτὸς δὲ κατόκει ἐν τῇ Δρυὶ τῇ
 Μαμβορῇ » δεικνύς διὰ τί περάτης ὠνομάσθη νῦν.

D 82 — A 91 (in marg.), a 117, F 67, Nic. I 136.
 K 234.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis F.

4. ὡς καὶ] ὡς ἐν A F; τοῦ Ἰορδάνου οἰκοῦντα] οἰκοῦντα τοῦ Ἰορδάνου A F Nic.; —
 5. ἐν] πρὸς A F Nic.

28

Ὁ δὲ υἱὸς Μάσεκ τῆς οἰκογενεῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιεζέρ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τὸ « Δαμασκὸς » ἢ ἑβραϊκῶς « Δαμασκηνός » λέγει. τουτέστιν ὁ ἐκ
 Δαμασκού ὄθεν ἦν αὐτοῦ ἡ μήτηρ.

D 85* — A 92 (in marg.), a 118*, F 68*, Nic. I 201.

K 235, L 71.

3. μήτηρ. <τινὲς> δὲ τοῦτον φασιν εἶναι τὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀβράμ πιστὸν οἰκίτην >
 F Nic.

29

XV, 8-12 Εἶπε δὲ· δέσποτα κύριε Θεέ, κατὰ τί γινώσκωμαι ὅτι κληρο-
 νομήσω αὐτήν; εἶπε δὲ αὐτῷ· λοθέ μοι δάμαλιν τριετίζουσας καὶ
 αἴγα τριετίζουσας καὶ κριὸν τριετίζοντα καὶ τρυγὸνα καὶ περισσεράν.
 καὶ ἔλαθεν αὐτῷ πάντα ταῦτα, καὶ διεῖλεν αὐτὰ μέσα καὶ ἔθηκεν
 αὐτὰ ἀντιπρόσωπα ἀλλήλοις· τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλεν. κατέβη δὲ
 ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, τὰ διχοτομήματα αὐτῶν· καὶ συνεκάλυψεν
 αὐτοῖς Ἀβράμ. περὶ δὲ ἡλίου δυσμῶς ἑκστατὶς ἐπέπεσε τῷ Ἀβράμ
 καὶ ἰδοὺ γνῶφος σκοτεινὸς ἐπιπίπτει αὐτῷ· καὶ ἐρρέθη πρὸς
 Ἀβράμ...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐποίει ταῦτα ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ὁμοῦ μὲν δεικνύς ὅτι ἐν μέσῳ γνό-
 φου καὶ πυρὸς καὶ σελήγγων λαλήσας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, φοβήσιν
 αὐτοὺς ἔμελλεν ὡς λέγειν « μὴ λαλείτω ἡμῖν ὁ Θεὸς ἵνα μὴ ἀπο- Exod. XX, 18
 5 θάνωμεν » καὶ ὁῶσιν τὸν θυσιῶν νόμον, ὁμοῦ δὲ ὥς περ ὄρνεα τῷ
 διὰ τῶν διχοτομημάτων· οὕτω γὰρ ἦν ἔθος τοῖς παλαιοῖς ποιῆσθαι
 ἐνωμότους τὰς συνθήκας· πιστούμενος περὶ ὧν ἀπήγγειλετο τῷ
 Ἀβράμ, καὶ τὸν τῆς κληρονομίας τρόπον, ὃν ἤτησε μάθεῖν, καὶ λόγοις
 προσιπτόν καὶ ἔργοις προδιόξας.

D 87* — A 93 (in marg.), a 122, F 70*, Nic. I 207 — E 34*.

B 129.

K 236.

2. γνόφου] γνόφου Nic.; — 3. σελήγγων] σελήγγων D; φοβήσιν B; — 4. αὐτοὺς
 ἔμελλεν omis. B; λαλείτω] λαλήτω F; — 5. ὁῶσιν B; νόμον] μόνον D A F; τῷ διὰ]
 τῶν διὰ F; — 6. οὕτω] οὕτως D A; — 7. ἐνωμότους] ἐνωμότους A; τὰς omis. B.

30

XVI, 2 Εἶπε δὲ Σάρα πρὸς Ἀβραάμ· ἰδοὺ δὴ συνέκλυσέ μοι κύριος τοῦ μὴ τίκτειν· εἰσελθε οὖν πρὸς τὴν παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσωμαι ἐξ αὐτῆς. Ἐπήκουσε δὲ Ἀβραάμ τῆς φωνῆς Σάρας.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Σάρα παραδίδωσι τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην τῷ Ἀβραάμ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἀπαιδίαν παραμυθουμένη. Μὴ ἐμποδιζέσθω σοι, λέγουσα, δι' ἐμὲ τὸ τῆς τεκνογονίας· ἐμὸν τὸ σὸν τέκνον· εἰμὶ γὰρ σοι μία σάρξ. Οὐκ ἐλύπησεν τὴν Σάρραν ὁ Ἀβραάμ τῇ ὑπακοῇ, τῆς ψυχῆς τὴν ἀνίαν ἐπικουφίζων, ἐκ τῆς Ἀγᾶρ παιδοποιήσας.

B 129^r.

31

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

XVII, 14 «Καὶ ἀπερίτμητος», φησὶν, «ἄρσιν» δὲ οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς, ὅτι τὴν διαθήκην 5 μου διεσκέδασεν.»

Οὐκ ἐπειδὴ τὸ ἔργον τῆς περιτομῆς ἀναγκαῖον ἀλλ' ὅτι ἡ διαθήκη ἀθετεῖται, τοῦ σημείου δι' οὗ γνωρίζεται μὴ πληρουμένου.

Τί οὖν ὁ μὴ περιτμηθεὶς ἐξολοθρευθήσεται; καὶ πῶς τὸ βρέφος: τῶν γὰρ πατέρων ἐστὶ τὸ περιτεμεῖν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ.

10 Ἀλλ' ὁ Σύρος οὕτως ἔχει· «πᾶς δὲ οὐ περιτέμνει ἐξολοθρευθήσεται». καὶ ὁ Ἑβραῖος «πᾶς ὁ μὴ περιτέμνων». Εἰ δὲ αὕτη Θεοῦ ἀπόφασις, πῶς οὐκ ὤδεισαν οἱ ἐξεληθόντες ἐξ Αἰγύπτου ἐν μ' ἔτεσι μὴ περιτέμνοντες τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ τεχθέντας; ἢ πῶς ξύλα μὲν τις συλλέξας ἐν σαββάτῳ λιθάζεται καὶ ὁ λαὸς ὁ γογγύσας πίπτει καὶ 15 κατὰ μέρος ἀφανίζεται, οὐκ ἐμέμφθη δὲ ὁ μὴ περιτμηθεὶς; ἢ ὅτληον ὅτι ἀπὸ περιτομῆς ἐβούλετο γνωρίζεσθαι τοὺς οἰκείους τοὺς ἐν μέσῳ ἀκροβύστων τότε τυγχάνοντας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐν ἐρήμῳ γενομένους καὶ τοῦ σημείου οὐ χρεῖαν ἔχοντας, — πάντες γὰρ ἐτύγχανον οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, — οὐκ ἀπήτητε τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης. Αὐτίκα δὲ μετὰ 20 ταῦτα ὀδηγηθέντας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ λοιπὸν τοῖς ἔθνεσιν ἐπιμεινυμένους πᾶσαν ἀπαιτεῖ τὴν περιτομήν. Ἐπειδὴ γὰρ

ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν πίστιν στάσεως οὐκ ἐγνωρίζοντο, καθάπερ ἄλογα ἀπὸ κυνῆρος αὐτοὺς ἐκ τῆς περιτομῆς ἐβούλετο γινώσκεισθαι, ἵνα ἡ περιαιρέσις τῆς σαρκὸς δεικνύῃ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξαίρετον, ὃ τῆς 20 προαιρέσεως ἦν μεγίστη κατηγορία.

D 90^r — A 93, a 126, F 74, Nic I 226.B 133^r.K 239, L 74^r.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis. F. — Sous le nom d'Eusèbe, B présente seulement les lignes 5 et 6: οὐκ ἐπειδὴ -- πληρουμένου. Cette particularité permet de ne pas accorder à son témoignage la même autorité qu'à celui des manuscrits de l'autre classe.

5. διεσκέδασεν] διεσκέδασεν Nic.; — 7. ἀθετεῖται] ἀπαιτεῖται A; γνωρίζεται] ἐγνωρίζεται F Nic.; — 8. ὁ μὴ] ὁ omis. D; — 12. <καὶ> πῶς A F Nic.; — 13. μὲν τις] μὲν τοι F; — 15. ἐμέμφθη] ἐν μέμφει A; ὁ μὴ] μὴ omis. Nic.; — 18. ἔχοντας] ἔχοντος D; — 21. τὴν πίστιν] τὴν omis. D; — 24. δεικνύῃ] δεικνύει F.

32

XIX, 31 Εἶπε δὲ ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατήρ ἡμῶν πρεσβύτερος, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς ὃς εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς ὡς καθήκει πάσῃ τῇ γῇ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Πόθων παραμυθίας· μεθύσκουσιν αἱ θυγατέρες τὸν πατέρα καὶ συγκαθεύδουσιν, ἀπολωλέναι τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑποτοπήσασαι καὶ 5 πυρὶ πάντα κατανηλώσασαι.

Περσικὴν μίξιν· ἐκείνων γὰρ τὸ μίγνυσθαι τοῖς γεννήμασιν· ὅθεν ἦν Λῶτ. Ὑποστᾶσαι δέει τοῦ μὴ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἀφανισθῆναι· κλέπτουσι τοῦ πατρὸς τὴν κοίτην μεθύοντος· ἤδεισαν γὰρ νήφοντος τὴν σωφροσύνην.

B 143.

33

Abimélec a été trompé sur Sara par Abraham; celui-ci répond à ses reproches:

XX, 12 Καὶ γὰρ ἀληθῶς ἀδελφὴ μου ἐστὶν ἐκ πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρὸς· ἐγενήθη δέ μοι εἰς γυναῖκα.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἀδελφὴ γὰρ ἦν τοῦ Λῶτ ἀδελφεῖδι δὲ τοῦ Ἀβραάμ ὡς ὁ Ἰωσήπος ἱστορεῖ· τοὺς δὲ τοιοῦτους ἀδελφοὺς ἐκάλουν ὡς καὶ Λάθαν καλεῖ τὸν Ἰακώβ.

Nic. I 264.
B 145.

1. *ΠΡΟΚΟΠΗΘΙ Nic.
2. Ιστορεῖ] φησι Nic.

34

XI, 6 Εἶπε δὲ Σάρρα· γέλωτά μοι ἐποίησε κύριος.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Γέλωτα γὺν τὴν εὐφροσύνην λέγει· τὸ δὲ ταύτης ἀπάλευτον δεικνύουσά φησι· « γέλωτά μοι ἐποίησε κύριος »· τὸ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἔργον ἀκατάλυτον.

B 146.

35

Cf. XXI, 9-14 Renvoi de Agar et de son fils Ismael.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Εὖ δὲ ὁ ἀκούων ὅτι ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς Ἀγάρ ὁ Ἀβραάμ τὸν ἀσκὸν τοῦ ὕδατος καὶ τοὺς ἄρτους καὶ τὸ παιδίον, μὴ νόμιζε τὸ παιδίον ἐπικεκαθήμενον τοῖς ὤμοις τῆς μητρός· καὶ γὰρ τὴν ἡδὴ 5 πεντακαίδεκαετῆς. Ἀλλ' ἄκουε τῆς ἀκολουθείας λεγούσης, « ἀνέστη δὲ Ἀβραάμ τῷ πρωτῷ καὶ ἔλαθεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν ὕδατος καὶ ἔδωκεν Ἀγάρ καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς »· καὶ τὸ παιδίον οὐχὶ ἐπέθηκεν ἀλλ' ἔδωκεν. Ἐκεῖνο γὰρ συνάπτεται τῷ, ἔδωκε καὶ τὸ παιδίον, οὐχὶ τῷ, ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς. Τάχα δὲ, ὅπερ καὶ ἀληθέστερόν 10 ἐστίν, οἱ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πεντακαίδεκαετῆς βρέφει ἐτύγγαζον, οἷς τεσσαρακονταετῆς καὶ πεντηκονταετῆς χρόνος τῆς ἡλικίας ἤκμαζεν εἰς τὸν τοῦ γάμου καιρόν. Λαθεῖ γὰρ μοι τὴν ἀναλογίαν ὅλης τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν γάμου, καὶ οὐ θαυμάσεις εἰ ὁ πεντακαίδεκαετῆς ἐπὶ βρέφος ἦν, τοῖς ὤμοις τῆς γεννησάσης 15 ἐπιτιθέμενος.

Τισὶ δὲ ἔδοξε πονηρὸν ὄντα τὸν Ἰσμαὴλ κρίσει Θεοῦ ἀποβεβλή-
σθαι. Διὰ γοῦν τοῦτο μηδὲν εὐληφέναι παρὰ τοῦ πατρὸς· καὶ μάρτυς
Gal: IV, 29 ὁ Παῦλος λέγων· « ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα ἔδωκε τὸν κατὰ
πνεῦμα ». Ὡστε καὶ ἡ Σάρρα οὐχ, ἀπλῶς παίζοντα θεαταμένη τὴν

20 Ἰσμαὴλ μετὰ τοῦ Ἰσαὰκ ἐκινῆθη, εἰ καὶ ἀπλούστερον λέγει αὐτὸ Μωϋσῆς. Οὕτω καὶ ὁ Ἀβεννήρ καὶ Ἰωᾶβ ἀντιπροτετάξαντο, ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Σαούλ, ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦ Δαβίδ. « παίζάτωσάν φησι τὰ II. Rois II, 14 παιδία ἔμπροσθεν ἡμῶν » ὅντι τοῦ μαγεσάσθωσαν. Οὕτω τὸ παίζειν καὶ ἐπὶ μάχης λαμβάνειν εἶωθεν ἡ γραφή. καὶ ἐμπάσαι τὸ βίαιον 25 συγκαθευδῆσθαι.

D 100 — A 107, a 139, F 86, Nic. I 267, 269.
B 148.
K 246.

2. 64 D²; — 3. νόμιζε <καὶ> B; — 5. πεντακαίδεκαετῆς F Nic., πεντακαίδεκα ετῶν A; — 6. τῷ πρωτῷ τὸ πρωτῷ A; — 7. τὸν ὤμον B; παιδίον παιδάριον F; οὐχὶ οὐχ F Nic.; — 8. ἐκεῖνο ἐκεῖνο D F Nic.; τῷ τὸ D F Nic.; — 9. οὐχὶ τῷ οὐχὶ τὸ F B; τὸν B; <καὶ> ὅπερ F; — 10. πεντακαίδεκαετῆς F; — 11. τῆς ἡλικ. χρόν. B; — 12. ἀναλογίαν ἀλογίαν F; — 13. Τισὶν Nic.; δὲ omis. Nic.; — 17. ὁ omis. B; — 20. αὐτῇ αὐτῇ B; — 21. <ὁ> Μωϋσῆς F Nic.; Ἀβεννήρ Ἀβεννήρ A; ἀντιπροτετάξαντο B; — 22. ὑπὲρ ὑπὲρ A; τοῦ υἱοῦ τοῦ omis. F Nic.; — 23. οὕτω οὕτω F. Nic., οὕτως <καὶ> F; παίζαι παίζαι D; — 24-25. οὕτω τὸ παίζειν — συγκαθευδῆσθαι omis. B.

36

Cf. XXII Epreuve d'Abraham. Offrande d'Isaac.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

« Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπείραξεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ ». Μέλλων Μωϋσῆς ἱστορεῖν ὅτι ἤτησεν ὁ Θεὸς θυσιασθῆναι αὐτῷ τὸν Ἰσαὰκ, ἵνα μὴ ὑποπτεύσῃς ἀνθρώπου θυσίαν αὐτὸν ὀρέ- 5 γασθαι. εὐθύς ἀναγνούς διὰ τοῦτο φησιν « ἐπείραξεν » ἀντὶ τοῦ· οὐκ ὀλέθως ἦται, ἀλλὰ δοκιμὸν δεικνύς αὐτοῦ τὴν πίστιν.

Καὶ μετ' ὀλίγα· « καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου ἐξ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραάμ Ἀβραάμ. Ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. Εἶπε δὲ· μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον. Νῦν γὰρ ἔγνω ὅτι 10 φοβῇ σὺ τὸν Θεόν. Καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ οὐ ἐμέ. »

Ἄγγελος ἄρα κυρίου ἐξ οὐρανοῦ φησι, δηλαδὴ ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. Λέγει δὲ « νῦν ἔγνω » ὥς καὶ τὸ « καταβάς ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται » τὸ περὶ Σοδόμων εἰρη- Gen. XVIII, 21 15 μένων. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ οὐκ ἄγνοίαν εἰσάγει Θεοῦ ἀλλὰ δίκης ἀκρίβειαν· πῶς γὰρ ἂν κατέλθῃ εἰ μὴ ἀμαρτωλοὺς ἔξει; οὕτω νῦν καὶ τὸ « ἔγνω » ἀντὶ τοῦ· νῦν ἔδειξας ἡ ἐγνωρίσας ὅτι σὺ φοβῇ

τὸν Θεόν. Δοκεῖ δὲ τισι μὴ τὸν Θεόν ἀλλ' ἄγγελον εἰρηκέναι τὸ
 « νῦν ἔγνω », ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μὲν φηγεγόμενον, ὁμολογούντα
 20 δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἄνοιαν καὶ ἐκ τῶν ἔργων γνωρίσαντα τὴν τοῦ
 Ἀβραάμ πίστιν. Ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ « νῦν ἔγνω » ἐν τῇ Ἑβραϊδὶ
 ἐπαμφοτερίζειν, καὶ τοῦτο γὰρ σημαίνει ἥμα· καὶ ὅτι νῦν ἐγνώρισας
 ἀντὶ τοῦ· πᾶσιν ἐδείξας, καὶ ἐποίησας φανερόν.

« Καὶ ἰδοὺ κριὸς εἰς κατεγόμενος ἐν φυτῷ· σάβηκ ἐκ τῶν
 25 κεράτων. »

Τὸ « ἐν φυτῷ » οὐκ ἔχει ὁ Σύρος, μόνον δὲ τὸ σάβηκ· τοῦτο δὲ
 τὸ ὄνομα τοῦ φυτοῦ εἶναι νομίζω. Τοῖς δὲ Ἑβραίοις δοκεῖ τὸ σάβηκ
 ἄφρονι σημαίνει· καὶ τοῦτο δὲ τοῦ μυστηρίου τοῦ σταυροῦ δηλω-
 τικὸν ἂν εἴη.

30 Ἐπιστημῆνασθαι δὲ χρὴ ὅτι πολλάκις πρὸ τούτου τῷ Ἀβραάμ
 θυσίας προσαγορεύοντι οὐδεπώποτε ὁ Θεὸς τόπον τῆς θυσίας ὑπέδειξεν
 ἢ νῦν· « πορεύθητι γὰρ φησὶν εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκε
 αὐτὸν εἰς ὀλοκάρπωσιν ὑφ' ἐν τῶν ὁρέων ὧν ἂν σοι εἴπω ». Μήποτε
 οὖν ἐκείνον ὑπέδειξε τὸν τόπον ἐνθα καὶ ὁ Κυρίος ἡμῶν ἐσταυρώθη;
 35 ἐπεὶ καὶ ὁ τύπος τοῦ πάθους αὐτοῦ ὁ Ἰσαάκ. Καὶ γὰρ τῇ γῇ τῶν
 Φυλιστινίων τὰ ὄρια παράκειται τῶν Ἱεροσολύμων.

D 202, A 108, a 141, F 84, Nic. I 275-283.
 B fol. 154^r, lign. 11-20; fol. 155, lign. 22-24.
 K 247, L 80.

4. θυσίαν] θυσίας A; lign. 7-10, v. 11-12, non propon. sub nomine Diodori Nic.; —
 9. γείρα] μάχαιραν A F; — 11. κυρίου omis, F Nic.; τῆς omis. B; — 13-18. λέγει· τὸν
 θεόν omis. B; — 13. λέγει δὲ] δὲ omis. Nic. F; καὶ omis. D F Nic.; — 14. ἂν omis. F;
 — 17-19. post τὸ ἔγνω, ἀντὶ τοῦ· τὸ νῦν ἔγνω omis. F; — 18. θεὸν] υἱὸν D A B; —
 19. μὲν omis. F; — 20. γνωρίσαντα] ἐγνώρισε F; — 21. τὸν B; — 23. φανερόν <οὐ γὰρ
 ἄνοιαν εἰσάγει θεοῦ, ἀλλὰ δίκης ἀκρίβειαν, ὡς τὸ κατέβη ἰδεῖν εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν
 αὐτῶν συντελοῦνται> B; — 24. εἰς omis. F; — 31. θυσίας] θυσίαν A F Nic.; οὐδε-
 πώποτε] οὐδέποτε Nic.; — 35. ὁ τύπος] ὁ omis. A F Nic.; — 36. Φυλιστινίων] φυλις-
 τίων A.

37

XXIV, 2 Καὶ εἶπεν Ἀβραάμ τῷ παιδί· αὐτοῦ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς
 οἰκίας αὐτοῦ τῷ ἄρχοντι τῶν αὐτοῦ πάντων· θές τὴν χειρὰ σου
 ὑπὸ τὸν μηρόν μου.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τινὲς φασὶ τὸν Σύρον καὶ τὸν Ἑβραῖον μὴ οὕτως ἔχειν τὸ « θές
 τὴν χειρὰ σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου », ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ παιδογόνον

ὄργανον, ἐπειδὴ τῆς διαδογῆς ἡ εὐλογία τὸ αὐξάνεσθαι ἦν καὶ πλη-
 5 θύνεσθαι, ὑπηρετεῖτο δὲ τῇ εὐλογίᾳ τὸ ὄργανον τὸ παιδοποιεῖν. Τοῦτο
 δὲ καὶ τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης ἐδέξατο, τὸ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ
 ἀβραμιαίου μέλλειν σαρκουῖσθαι τὸν Θεόν. Δικαίῳ ὃδὲ καὶ σώφρονι
 οὐδὲν ἄσχημον μέλος, ἀδίκῳ δὲ πρὸ πάντων ἡ ψυχή.

D 106^r — A 112, a 146, F 94, Nic. I 289.
 B 158^r.
 K 251.

4. τὸ αὐξάνεσθαι ἦν καὶ τὸ πληθύνεσθαι F, τὸ αὐξάνεσθαι ἦν καὶ πληθύνεσθαι Nic.

7-7. Δικαίῳ καὶ σώφρονι μέλος οὐδὲν ἀσχηρόν· τῷ δὲ ἀδίκῳ καὶ ἡ ψυχή μαμίσσεται·
 ὅθεν φησὶν· ἐξορκιστέον τὸν δευκότα μοι τὴν σφαγίδα ταύτην· ἔδει γὰρ ὁ Ἀβραάμ ὅσον
 ἀπαρέτακε θεῷ ἢ πρὸς τὰ ἔθνη, συνέσεια B.

38

XXV, 22 Καὶ συνέλαβε Ῥεθέκκα ἐν γαστρὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Ἐσκήρτων
 δὲ τὰ παιδία ἐν αὐτῇ, εἶπε δὲ· εἰ οὕτω μοι μέλλει γίνεσθαι ἵνα
 τί μοι τοῦτο; ἐπορεύθη δὲ πυθέσθαι παρὰ κυρίου.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπορεύθη δὲ Ῥεθέκκα πυθέσθαι παρὰ κυρίου· ἡ πάντως ἐπειδὴ τοῖς
 γνησίως προσευχομένοις ἀναχωρεῖν ἔθος καὶ ἰδιάζειν καὶ συλλέγειν
 τὴν διάνοιαν εἰς τὸ τυχεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Τινὲς δὲ φασὶ
 5 πρὸς τὸν Μελχισηδὲν ἀπεληλυθέναι αὐτὴν, στογασμῷ μᾶλλον ἢ
 ἀληθείᾳ χρώμενοι.

D 111, A 119 (in marg.), a 151^r, F 100, Nic. I 311.
 B 168.
 K 254, L 81^r.

2-4. Ἀπελθούσα καθ' ἑαυτὴν ἡσύχῃ καὶ ταῖς δεήσεσι προσεκαρτέρει, παρακαλοῦσα
 τὸν θεὸν γνωρίσαι· αὐτῇ τί σημαίνει τὰ σκιετήματα. τινὲς δὲ φασὶ... B; — 2. <καί>
 πυθέσθαι Nic.; ἐπειδὴ omis. F; — 3. ἔθος καὶ ἰδιάζειν omis. F Nic.; — 5. αὐτὴν· χρώ-
 μενοι omis. B.

39

XXV, 26 ... καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ
 αὐτοῦ ἐπειλημμένη τῆς πτέρνης Ἠσαὺ· καὶ ἐκάλυψε τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ Ἰακώβ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Διὰ τί τῆς πτέρνης τοῦ Ἠσαὺ ἐπειλημμένος ὁ Ἰακώβ τίκεται;
 τοῦ Θεοῦ δεικνύντος ὅτι κρείττων τοῦ ἀδελφοῦ φανεῖς ἐν τοῖς τῆς

εὐσεβείας ἀγῶσι τὰ τῆς πρωτοτοκίας λήβεται βραβεῖα. Καὶ παλαιῶν
5 μὲν ἔξεισι τῆς γαστρὸς· εἴχετο γὰρ τῆς πέτρης. Εἰς δὲ τοὺς
αὐθαίρετους ἀγῶνας παρελθόν, εἴληφε τῆς τιμῆς τοὺς στεφάνους.

Καὶ μετ' ὀλίγα λάθοι δ' ἂν τις τὸ πρῶγμα τύπον Ἰουδαίων τε καὶ
Χριστιανῶν· ὡς περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος τὰ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ
τὸν Ἰσαάκ. Προσπορεύει γὰρ ὁ πρεσβύτερος πανταρχοῦ καὶ ἐκβάλλεται.
10 ὁ δὲ νέος εὐδοκίμει καὶ κληρονόμος γίνεται.

D 112 — A 120, a 153, F 101, Nic. I 313 — E 71.
B 169.
C 127, K 255, L 817.

1. ΘΕΟΔΩΡΙΤΟΥ E.

2. τί| τοῦτο B C; ἐπειλημμένος| ἐπειλημμένης Nic.; — 3. τοῦ ἀδελφοῦ| τῷ ἀδελφῷ B;
— 6. παρελθόν| προστέλθων Nic.

40

XXV, 33 ἀπέδοτο δὲ Ἡσαὺ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἀνάξιος ἦν τῶν πρωτοτοκίων ὁ Ἡσαὺ, βίον ἀγριώτερον ζῶν καὶ
λυπῶν τοὺς γεννήσαντας.

D 112^v — A 121, a 154, F 102, Nic. I 316.
B 171 (in marg.).
C 128^v.

γενήσαντας. <οἱ Ἰουδαῖοί φασι πρωτότεκον εἶναι τὸν Ἰακώβ. πρῶτος γὰρ ἐκ κοιλίας
πλάττεται ὁ δευτέρος γεννώμενος> F Nic. quae non Diodoro tribuunt D A B.

41

Cf. XXVII, 18 et sq. Bénédiction de Jacob.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Διὰ τί οὐχ ὥσπερ ὁ Ἰσαάκ τὸν Ἰακώβ καὶ ὁ Ἰακώβ τινὰς τῶν
υἱῶν ὑλόγησεν, οὕτω καὶ ὁ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ;

Ἰσως ἐπειδὴ προσήχθη ἱερεῖον τῷ θεῷ καὶ γέγονεν αὐτῷ καιμῆ-
Gen. XXI, 12 5 λον περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι « ἐν Ἰσαάκ κληθήσεται σοι σπέρμα ». τὸ
τῆς διαδοχῆς δηλονότι· οὐ γάρ τινι ἔσχεν εὐλογίας εἶτι.

D 116 — A 124 (in marg.), a 159, F 106^v, Nic. I 336 — E 74.
B 178.
K 258.

1. ΘΕΟΔΩΡΙΤΟΥ F Nic.

2. καὶ ὁ Ἰακώβ omis. F Nic.; — 3. ὑλόγησεν| εὐλόγησεν F Nic.; — 4-6. Διὰ τί τὸν
Ἰσαάκ ὁ ἀβραάμ οὐ φαίνεται εὐλογῆσαι ὥσπερ ὁ Ἰσαάκ τὸν Ἰακώβ καὶ ὁ Ἰακώβ τοὺς
ὡσέκα πατριάρχας. ἢ διόλον ὡς ἀρχαῖον ἔχοντα εὐλογίαν τὴν τοῦ θεοῦ μαρτυρίαν οὐ
καὶ ἱερεῖον ἐνέμετο B.

42

XXVII, 41 εἶπε δὲ Ἡσαὺ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· ἐγγισάτωσαν αἱ
ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου ἵνα ἀποκτείνω Ἰακώβ τὸν
ἀδελφόν μου. Ἀπὸ γὰρ ἐλπίδ' ὁ Ἡσαὺ ἐβέβηκε τὰ ῥήματα Ἡσαὺ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Εἰ ἐν τῇ διανοίᾳ ὁ Ἡσαὺ ὑπέβλησε, πῶς ἀπὸ γὰρ ἐλπίδ' ὁ Ἡσαὺ ἐβέβηκε;
εἰ μὴ τοῦτο βούλεται λέγειν ὅτι ἔκρινεν ἀναλεῖν τὸν ἀδελφόν καὶ
εἶπεν ἐν τῇ διανοίᾳ ἀντὶ τοῦ· ὥρισεν, οὐκ ἐν τῇ τοῦ θυμοῦ ὀξύτητι
5 φθελγόμενος μετεμείληθη, ἀλλ' ἐπὶ τῆς καρδίας ἔσχε τὴν κατὰ τοῦ
ἀδελφοῦ μῆτιν, ἥς τὴν ἐπιμονὴν ἡ μήτηρ θεασαμένη τὸν εὐλογη-
θέντα υἱὸν ἀσφαλίζειται.

D 117^v — A 126, a 162, F 109, Nic. I 342.
B 177.
K 259, L 86.

3. εἰ μὴ omis. B; καὶ omis. B; — 5. μετεμείληθη| μετεβλήθη A F Nic. B; — 6. ἡ
μήτηρ| ὁ πατήρ F.

43

Cf. XXVIII Vision de l'échelle.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Κλίμαξ ἐφάνη τῷ Ἰακώβ καὶ ἀγγέλων πλήθος ἀνιόντων καὶ κατιόν-
των καὶ ὁ κύριος ἐστηριγμένος ἐπὶ τῆς κλίμακος. ἐδήλου δὲ τὴν τε
κἀθοδὸν τοῦ Ἰακώβ τὴν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον
5 καὶ τὴν δι' ἀγγέλου αὐτῷ χορηγηθεσομένην βοήθειαν· πρὸ δὲ
πάντων, τὴν τοῦ κυρίου κἀθοδὸν μετὰ ταῦτα ἐσομένην τοῦ ἐπὶ τῆς
κλίμακος ἐστηριγμένου τὴν ἐξ οὐρανῶν καὶ τὴν ἐπάνοδον.

D 119^v — A 127 (in marg.), a 164, F 111, Nic. I 349.
B 179.
K 260.

5. ἀγγέλου| ἀγγέλων A F Nic. B; — 6. τὴν omis B.

44

XXVIII, 18 καὶ ἀνέστη Ἰακώβ τὸ πρωὶ καὶ ἔλαβε τὸν λίθον ἐν ὑπέθῃκην ἐκεῖ πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸν στῆλῃν καὶ ἐπέγεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου οἶκος Θεοῦ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπέγεεν ὁ Ἰακώβ ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ λίθου καὶ ἐκάλεσε τὸν τόπον οἶκος Θεοῦ. Ἦν δὲ τὸ πρῶγμα τύπος τῆς μωσαικῆς σκηνῆς, ἣν κατασκευάσας καὶ ἀναστήσας ἔχρισεν.

D 120 — A 128 (in marg.), a 164*, F 111*, Nic. 351 — E 77*.
B 179*.
G 187*, K 261, L 86.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ omis F, ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic.

45

XXVIII, 19 καὶ Οὐλαμμοὺς ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἡ Βαιθῆλ, Οὐαλάμ λούζ πρότερον λεγομένη, διὰ τὴν τῷ Ἰακώβ γενομένην ὀπτασίαν Βαιθῆλ ὀνομάσθη.

D 120 — A 128 (in marg.), a 164*, F 112*.
1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] ΘΕΟΔΩΡΟΥ A.

2. Οὐαλάμ λούζ] οὐλαμμοὺς F Nic.; — 2-3. βαιθῆλ] βεθῆλ F Nic.; τῷ] τοῦ D A

46

XXX, 40 τοὺς δὲ ἄμνους διέστειλεν Ἰακώβ καὶ ἔθηκεν ἐναντίον τῶν προβάτων χριὸν διάλευκον καὶ πᾶν ποικίλον ἐν τοῖς ἄμνοις.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ τὰ λευκὰ ζητεῖται πρόβατα καὶ αἱ μέλανες αἴγες, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ τὸ ἐναντίον, πρὸς τὸ τῶν πατριαρχῶν συμφέρον οἰκονομεῖται τὰ προειρημένα.

D 127 — A 136 (in marg.), a 174, Nic. I 376 — E 82.
L 88*.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic.

47

cf. XXXI, 7 Jacob explique à Léa et à Rachel son conflit avec leur père.

ὁ δὲ πατὴρ ὑμῶν παρεκρούσατό με καὶ ἥλλαξε τὸν μισθόν μου τῶν δέκα ἁμνῶν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τουτέστι παρέβη καὶ ἥλλαξε τὸν μισθόν μου τῶν δέκα ἁμνάδων, ἀντὶ τοῦ· πολλάκις με ἠθέτησεν, ὡς διαβάλλων τὰς συνεχεῖς αὐτοῦ μεταβολὰς τῆς γνώμης τῆς περὶ αὐτόν.

B 190*.

Cf. Nic. I, 380, *sine nomine*: Ἰακώβ ταῖς γυναῖξιν αὐτοῦ λέγει περὶ τοῦ Λάβαν « καὶ ἥλλαξε τὸν μισθόν μου τῶν δέκα ἁμνῶν ».

ὁ δὲ Σύρος ἔχει « καὶ ἥλλαξε τὸν μισθόν μου δεκάκις ἀριθμῶ » ἀντὶ τοῦ· πολλάκις με ἠθέτησε καὶ ἐν τῷ γάμῳ καὶ ἐν τῇ προτάσει περὶ τῶν τικτομένων προβάτων. Οὐ γὰρ οἱ δέκα προβάτων μισθὸς ἦν αὐτῷ ἀντὶ τῶν τοσούτων καμάτων. Ὅτι δὲ τὰς συνεχεῖς αὐτοῦ μεταβολὰς διαβάλλει, τὰ ἐξῆς δείκνυσσι. Λέγει γὰρ « ἐὰν οὕτως εἴπῃ, τὰ ποικίλα ἔσται σοι μισθός, καὶ τέξεται πάντα τὰ πρόβατα ποικίλα· ἐὰν δὲ εἴπῃ, τὰ λευκὰ ἔσται σοι μισθός, καὶ τέξεται πάντα τὰ πρόβατα λευκὰ ». Δῆλον ὅτι οὐχ ἴστατο ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης.

48

Cf. XXXII, 24-28 Jacob envoie toute sa maison, au delà du torrent de Jabok, au-devant d'Esau. Lui-même reste sur l'autre rive, très effrayé. Un ange, de forme humaine, lui apparaît, v. 24: ὑπελείφθη δὲ Ἰακώβ μόνος· καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἕως πρωῒ. Puis un colloque s'engage entre eux, v. 28: εἶπε δὲ αὐτῷ· οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου· ὅτι ἐνίσχυσας, μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ γὰρ τὸν Ἡσαὺ ἐφοβεῖτο, ἐπάλαιεν αὐτῷ ἕως ἁρπρῆν ἔρχ. Διὸ καὶ ἀμέλει ἐπάγει· « ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων

δυνατὸς ἔστι. » Ἀνθρώπων μὲν λέγει ὅτι οὕτως ἐφάνητο ὁ ἄγγελος,
5 Θεὸν δὲ ὅτι πρόσταγμα Θεοῦ κομίζει.

D 133^r — A 142, a 182, Nic. 1396.
B 198^r.
K 271.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] omis A K; ΚΥΡΙΑΟΥ Nic. Les *Glaphyra* de saint Cyrille ont fourni une bonne partie des commentaires de ce chapitre. Après les avoir consultés, on peut affirmer que les lignes que nous publions ne leur appartiennent pas (Migne, *P. G.*, col. 263-283). Il faut donc rejeter l'attribution qui en est faite dans l'édition de Nicéphore. D'autre part, la concordance de D et de B forme un témoignage décisif. On peut décrire l'accident qui s'est produit, si l'on admet notre hypothèse que la disposition des fragments (une partie dans le corps de la page, l'autre partie dans la marge), telle que nous la voyons encore dans A, est chronologiquement antérieure à la disposition de D ou de Nic. où tous sont sériés en chapelet. Voici l'aspect de A à cet endroit.

en marge :

a. ΚΥΡΙΑΟΥ Τοῖς μὲν γὰρ ἐν νυκτί τε καὶ
σκότῳ... διανέμει δὲ μέλ-
λον εὐλογίας πνευματι-
κῆς.
b. Sine lemm. Ἐπειδὴ τὸν Ἡσαΐ... ὅτι
πρόσταγμα Θεοῦ κομίζει.

en page :

1. ΚΥΡΙΑΟΥ. Πρὸς μὲν τοὺς διαβήκοντας
τὸν Ἰορδάνην... δοκῶν τοῦ
πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ.
2. ΤΟΥ ΑΙΤΟΥ. Ἐκχέσατο τὸν οὐν ὁ Ἰσ-
ραὴλ τῷ Χριστῷ... ὁ
Θεὸς μου, πρὸς τὴν ὁ-
μοίαν.
3. ΘΕΟΔΩΡΙΟΥ. Δεδότω τὸν ἀδελφὸν θάρ-
σος... καὶ Θεὸς ἐπι-
φάνη κανταύθη τῷ
Ἰακώβ.
4. ΔΙΟΔΩΡΟΥ. Τοῦ Ἀβὲν ἀπαλλαγείς...
τὸ δὲ τῆς εὐσεύς.

Voici l'ordre des fragments dans Par. Gr. 129 : 1, a, 2, 3, 4, un fragment de Gennadius, b.

Si l'on parcourt le texte de saint Cyrille d'où sont tirés les extraits qui lui appartiennent dans cette partie de la chaîne, la dernière homélie du livre V^e des *Glaphyra in Genesim* (Mign. *P. G.* LXIX, col. 263-283), un premier fait curieux peut être relevé dans l'ordre du Par. Gr. 129. Les fragments 1 et 2 appartiennent l'un et l'autre à cette homélie et se suivent de très près dans le texte (col. 269 C₉ et col. 272 A₁₀). Il est étrange que le fragment a qu'on ne retrouve pas dans cette homélie ait été intercalé entre les deux premiers. Si l'on admet que la disposition de Gr. 129 est postérieure à celle de Gr. 128, et qu'un scribe a fait entrer inintelligemment dans la page les fragments qui se trouvaient primitivement en marge, on peut s'expliquer cette anomalie. Dans la même hypothèse, il est facile de se représenter que la faute ait été commise d'attribuer le fragment b à Cyrille (manuscrit de Nicéphore où les fragments a et b n'en forment plus qu'un seul).

49

XXXVII, 2 κατήνεγκαν δὲ Ἰωσήφ ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ
τὸν πατέρα αὐτοῦ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος, ἔτι δὲ καὶ ὁ Σύρος ἀντὶ τοῦ « κατήνε-
γκαν » « κατήνεγκαν » ἔγρουσι, τουτέστιν ὁ Ἰωσήφ διέβαλε τοὺς

ἀδελφοὺς τῷ πατρὶ. ὡς οὐκ εὐτάκτους ὄντας· ὅθεν καὶ ἐμισγῆθη
5 παρ' αὐτῶν.

D 140 — A 150, a 193, Nic. 1423.
B 212^r.
G 190, K 274.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] omis D A Nic.

1. Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος ἔτι δὲ καὶ omis D A Nic. ; ὁ Σύρος <καὶ ὁ ἑβραῖος> D A Nic. ; — 2. ἔγρουσι] ἔγει B ; — 3. παρ' αὐτῶν. <τῇ δὲ ἑλληνικῇ γραφῇ συναγωνίζετα· τὸ εἰρημένον κάτω· εἰς δὲ διαβουλεύσμενοι ἐλαιοῦρον> B.

50

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

XXXVIII, 1 « Εἶπε δὲ Ἰούδας τῷ Ἀδνάν· εἰσελθε εἰς τὴν γυναῖκα
τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ ἐπιγάμβρευσαι αὐτήν καὶ ἀναστήσον σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ σου. »

5 Τοῦτο καὶ διὰ Μωϋσέως ὕστερον ὁ Θεὸς προστάττει. Μήποτε οὖν
ἤδη ἐδόδεκε τὸν νόμον τοῦτον ; λέγει γὰρ καὶ τῷ Ἀβραάμ διαλα-
γόμενος αὐτῷ· « ἤδειν γὰρ ὅτι συντάξει τοῖς τέκνοις αὐτοῦ Ἀβραάμ Gen. XVIII, 19
καὶ τῷ σὺν αὐτῷ μετ' αὐτῶν, καὶ φυλάξουσιν τὰς ἐδόδους κυρίου
τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ποιεῖν καὶ κρίσιν ». Τὸ δὲ ἀνιστῆν σπέρμα τῷ
10 ἀδελφῷ τοῖς πενήθοις παρέσχε παραμυθίαν ὅτε οὕτω ἐδόδετο τῆς ἐκ
νεκρῶν ἀναστάσεως φανερὰ ἢ ἐπαγγελία.

D 143^r — A 153, a 197, Nic. 1436.
B 220.
K 277, L 94.

2-4. omis. B ; — 2. εἰς] πρὸς Nic. ; — 5. ὕστερον ὁ Θεός] ὁ Θεὸς ὕστερον Nic. ;
προσάττει· <τὸ ἀνιστῆν... ἐπαγγελία> B ; — 6. τοῦτον <τῷ Ἀβραάμ> B ;
καὶ] ἀνωτέρω B ; — 7. αὐτῷ omis. B ; ἤδειν] ἔδει D ; — 8. αὐτῶν] αὐτὸν Nic. B ; καὶ
omis. B ; φυλάξουσιν] φυλάσσειν B ; — 9. <καὶ> δικαιοσύνην B ; — 10. ἐδόδετο
ἐδόδετο Nic.

51

XXXVIII, 18 ὁ δὲ εἶπεν· τίνα τὸν ἀρραβωνά σοι δώσω ; ἡ δὲ εἶπεν·
τὸν δακτύλιόν σου καὶ τὸν ὀμφίσκον καὶ τὴν ῥάβδον τὴν ἐν τῇ
χειρὶ σου. καὶ ἔδωκεν αὐτῇ...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τὸν ὁρμίσκον, ὃν δέδωκεν Ἰούδας τῇ Θάμαρ, ὁ Σύρος « ὠράριον » λέγεσθαι φησι καὶ οὐχ « ὁρμίσκον »· Σύμμαχος δὲ « στρεπτόν ἐγγχειρίδιον ».

In mss. D A a, iisdem locis quam supra. Nic. I 440 — E 95.
B 221*.

1. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ E.

2. <δ> Ἰούδας A Nic.; ὃν -- Θάμαρ omis. B; — 3. σύμμαχος -- ἐγγχειρίδιον omis. B.

52

XXXVIII, 27 ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἔτεκεν καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τῆς Θάμαρ τὰ δίδυμα τικτούσης, τοῦ τε Ζαρά τὴν γεῖρα προεξγαγόντος, ἐν τῷ δακτύλῳ ῥάμμα κόκκινον ἔδωκεν ἡ μαῖα, τίνος ἐνεκεν;

5 Ἐπειδὴ συμβαίνει τὰ δίδυμα τὴν ὁμοιότητα ἀπαραλλάκτως ἔχειν, ἵνα γινώσκηται ἐν τοῖς τεχνεῖσιν ὁ πρωτότοκος. Ἐπειδὴ δὲ συσταίλαντος τοῦ Ζαρά τὴν γεῖρα, Φαρὲς προεξῆλθεν, ὥσπερ διὰ φραγμοῦ τοῦ Ζαρά διαβαίνων, φησὶ πρὸς τὸν Ζαρά ἡ μαῖα « τί διεκόπη, διὰ σὲ φραγμός »; εἰ δὲ καὶ πρὸς τὸν Φαρὲς, ὥσπερ φραγμῷ τῷ ἀδελφῷ
10 χρησάμενον καὶ τοῦτον διακόψαντα, εἴρηται, τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν.

Ὁ δὲ Σύρος καὶ ὁ Ἑβραῖός φασι « τί διεκόπη, ἐπὶ σὲ διακοπή; » ὁ μᾶλλον ἂν εἰκότως τῷ Ζαρά λέγοιτο.

Δεῖ δὲ ἐπιστημῆνασθαι ὅτι ἡ μὲν φύσις τὸν Ζαρά πρωτότοκον ἐποίει προεξενεχόντα τὴν γεῖρα· ὁ δὲ Θεὸς τῷ Φαρὲς παρέσχετο
15 τὸ ἀξίωμα. Ἐξ οὗ ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ βασιλικὸν γένος καὶ τὸ κατὰ σάρκα ὁ κύριος.

In mss. iisdem locis quam supra. Nic. I 443.

9. <τὸν> ὥσπερ A Nic.; — 12. ἂν omis. A; — 14. παρέσχετο τῷ | παρέσχε τῷ A Nic.; — 15. τὸ κατὰ | τὸ supr. vers. D; τὸ omis. A; — 4-5. in margine <τημείωσα: ὅτι τὰ δίδυμα ἀπαραλλάξιαν ἔχουσι κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς μορφῆς> D.

53

XXXIX, 2 καὶ ἦν κύριος μετὰ Ἰωσήφ· καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

« ἦν γὰρ φησιν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων ».

Ἡ κατὰ τὸν Σύρον « κατευοδούμενος »· οὐ γὰρ μόνον ὡς σοφὸς ἐπέβαλλε τοῖς αἰνίγμασιν, ἀλλὰ καὶ οἷα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος.

D 146 — A 156, a 201, Nic. I 447.
G.

3. ἐπέβαλλε Nic.; — 4. τοῦ omis. A.

54

XLIV, 5 ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν; οὐ τοῦτό ἐστιν ἐν ᾧ πίνει ὁ κύριός μου; αὐτὸς δὲ οἰωνισμῷ οἰωνίζεται ἐν αὐτῷ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Κόνδυ μὲν τὸ λεγόμενον ἀπλοποτήριον λέγει· τὸ δὲ « οἰωνισμῷ οἰωνίζεται ἐν αὐτῷ », τοῦτό φησιν ὅτι ἐγκριτον, ὡς ἀρχοντος, τοῦτό ἐστιν αὐτῷ παρὰ τοῖς συνεστιωμένοις αὐτῷ τὸ ποτήριον. ἔχει τοίνυν
5 σύμβολον ὥσπερ αὐτὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν περὶ τὸ αὐτὸ ῥαδιουργίαν ἡγεῖται τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πάσης ἐπιβουλὴν.

D 146 — A 156, a 201, Nic. I 478.
G, K 283.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic.

2. ἀπλοποτήριον Nic.; — 4. συνεστιωμένοις D A; αὐτῷ αὐτὸ Nic.; — 5-6. post ἀρχῆς, καὶ τὴν -- ἀρχῆς omis. Nic.

55

XLVII, 31 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁμοσὸν μοι. Καὶ ὤμοσεν αὐτῷ καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ῥάβδον μὲν ὁ Ἰακώβ εἶχεν οἷα δὴ γέρον.

Πότερον δὲ αὐτὸς ὁ Ἰακώβ, γέρον ὢν καὶ δυσκινήτως ἔχων, τοῦ ἄκρου ἀλάμενος τῆς ῥάβδου, Ἰωσήφ κατεφίλησεν, αὐτὸ τῆς ῥάβδου τὸ
5 μέρος οὗ ἤψατο, ἢ ὁ Ἰωσήφ προσκυνήσας τῷ πατρὶ ἤψατο τοῦ

ἄκρου τῆς ῥάβδου διὰ τὸ πολὺ κατακύψαι ἕως τῆς γῆς, φανερῶς οὖν εἰρηκέν· ἢ τῷ Θεῷ προσκυνήσας ὁ Ἰακώβ τοῦ ἄκρου τῆς ῥάβδου ἤψατο διὰ τὸ γῆρας, ὡς ὁ Δαβίδ, τοῦ Σαλομῶντος βασιλευσάντος. εὐχαριστῶν ἐπὶ τῆς κλίνης ἐφ' ἧς ἔκειτο τῷ Θεῷ προσκύνησεν.

D 157* — A 169 (in marg.), a 216, Nic. 500.
G.

3. Πότερον] πρότερον Nic. : — 4. ἀψάμενος τῆς ῥάβδου] τῆς ῥάβδου ἀψάμενος A Nic. : Ἰωσήφ] <τοῦ> Ἰωσήφ A, omis Nic. : — 5. ἢ ὁ] ὁ omis A : — 8. ὡς <καὶ> Nic.

56

Cf. XLIX Bénédiction prophétique de Jacob.

v. 3-4 Ῥουβὴν πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου καὶ ἀρχὴ τέκνων μου· σκληρὸς φέρεσθαι καὶ σκληρὸς αὐθάδης. Ἐξυβρίσας ὡς ὕδωρ, μὴ ἐκξέσης.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ὁ Σύρος ἔχει· « Ῥουβὴν πρωτότοκός μου, ἡ δύναμις μου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσχύος· ἐπλανήθης ὡς ὕδωρ, μὴ παραμείνης » ἀντὶ τοῦ· « μὴ ξήσης ».

5 Εἰ τῆς ἀκολασίας ὁ φθόνος γέροντων, πάντες οἱ ἀδελφοὶ πλὴν τοῦ Ῥουβὴν φιλέθρως μὲν ἀνελόντες τὸν Ἰωσήφ, μικροῦ δὲ ἀποδόμενοι· πῶς οὐ δέχονται τὴν κατάραν;

Τοῦτο πρόρρησις ἐστὶ μᾶλλον ἐν κατάραι στήματι.

Ἄλλ' ἐὰν πρόρρησις, πῶς οὐκ ἐκβαίνει τὸ ἔργον; ζῇ γὰρ ἡ φυλὴ

10 Ῥουβὴν καὶ κληρονομεῖ τὴν γῆν πρώτη τῶν ἄλλων φυλῶν.

Ἰσως οὖν ἐπειδὴ Μωϋσῆς καὶ αὐτὸς περὶ τὴν τελευταίην προλέγων Deut. XXXIII, 6 περὶ τῶν φυλῶν· « ζήτω, φησὶ, Ῥουβὴν καὶ μὴ ἀποθάνετω », ἀντὶ τοῦ· μὴ ὑποκείσθω τῇ κατάραι τοῦ πατρὸς τῇ λεγομένῃ· μὴ ξήσῃ. Ἦδει μὲν γὰρ τὸν πατέρα ἀδικηθέντα εἰς κοίτην καταρᾶσθαι τῷ παιδί· 15 φοβούμενους τοὺς ἐξῆς. Ἦδει δὲ τὸν Μωϋσέα τὸν παρανόμου κοίτης ἔνεκεν καταρᾶσθαι, τῆς κατάραι ἀπαλλάξει διὰ τὴν εἰς τὸν Ἰωσήφ φειδίαν.

Ἄλλ' ἔρεϊ τις, εἰ ἡ κατάραι τοῦ Ἰακώβ οὐ προμωρεῖ κατὰ τοῦ Ῥουβὴν, πῶς λέγει « συναγῆτε ἵνα ἀπαγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσεται ὑμῖν »; τοῦτο γὰρ ψευδοπροφήτου μᾶλλον ἐστίν.

Jon. III, 4 20 Ἄλλ' ἐροῦμεν τῷ ταῦτα λέγοντι ὅτι καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς « ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, λέγων, καὶ Νινευὴ καταστραφῆσεται » διὰ τῆς καθ' ὧν

ἡπείλησε μετανοίας ἀνακαλεῖται τὴν ἀπόφασιν, ὡς καὶ διὰ Μωϋσέως τὴν τοῦ Ἰακώβ κατὰ τοῦ Ῥουβὴν κατάραν.

D 164, — A 174, a 222*, Nic. I 509, — E 110*.
B 233*.
K 286, L 102*.

1. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ E.

2. ἡ² omis B; — 5. εἰ τῆς ἀκολασίας ὁ φθόνος γέροντων omis Nic., ὁ φθόνος γέροντων A; — 6. φιλέθρως μὲν — μικροῦ δὲ ἀποδόμενοι] μικροῦ μὲν — ἀνελόντες φιλεθρῶπως δὲ ἀποδόμενοι D A B, μικροῦ μὲν — φιλεθρῶπως δὲ ἀποδόμενοι Nic., μὴ ἀνελόντες — φιλεθρῶ, δὲ ἀποδόμενοι E; — 8. τοῦτο] οὕτω B; — 9. πρόρρησις <ἐστὶ μᾶλλον> B; 10. ῥουβὴν B; — 11. μωσῆς B; — 12. ῥουβὴν B; — 14. καταρᾶσθαι B; — 15. Ἦδει δὲ] ἔδει γὰρ A; παρ' ἑαυτοῦ B; — 17. ἔρεϊ τις omis B; — 18. ῥουβὴν B; ἀπαγγείλω] ἀπαγγείλω A; ὕμν omis B; — 20. τῷ — λέγοντι omis B; ὁ omis B; τρεῖς ἐπὶ Nic.; — 21. λέγων omis D B; — 23. κατὰ <τὴν> D; ῥουβὴν B.

57

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

In idem v. 8 « Ἰούδα σὲ αἰνέσασιν οἱ ἀδελφοὶ σου » καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὡς περὶ τῷ Ῥουβὴν καὶ τῷ Συμεὼν καὶ τῷ Λευὶ προλέγων, οὖν αὐτοῖς τὰ συμβεβημένα ἀλλὰ ταῖς ἐξ αὐτῶν φυλαῖς παραγορεύει, 5 οὕτω καὶ τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν, Ἰούδα ὀνομάζει, τὴν ἐκ τοῦ Ἰούδα, οὐ περὶ τοῦ Κυρίου λέγων νῦν ὡς τινες οἴονται, ἀλλὰ τῆς βασιλευούσης τῶν ἄλλων φυλῆς.

v. 9 « Σκύμνος λέοντος Ἰούδα

ἐκ βλαστοῦ υἱὲ μου ἀνέβη. »

10 Τὸ ἰσχυρὸν λέοντι παραβάλλει, τὴν δὲ ὀξείαν εἰς πληθὺς ἐπίδοσιν, εὐερκεῖ βλαστήματι.

v. 9 « ἀναπετῶν ἐκοιμήθης ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν; »

Νῦν κοιμήσιν λέγει τὴν κληρονομίαν τῆς ἀπονεμηθείσης τῷ Ἰούδα 15 γῆς ὡς καὶ ὁ Δαβίδ· « ἐὰν κοιμηθῆτε ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων » Ps. LXVII, 13· τοιούτῃ ἀναπαύθητε καὶ τοὺς κληρούς ἀπολάβετε. Τὸν γὰρ προσήκοντα κληρὸν αὐτῷ εἰληφώς ὁ Ἰούδας καὶ καταπαύσας καὶ ὥς περ κοιμηθείς ἐκ τῶν πολλῶν πόνων τῶν προειληφόντων, καθάπερ λέων ἀναπετῶν, πλατύτερος γέγονε καὶ λέοντος φοβερώτερος· ὃν ἀναστήσει 20 τῶν δυσχερῶν ἐστίν.

Ἀγχι τοῦτου περὶ τῆς φυλῆς εἰπὼν, ἐντεῦθεν ἕτερόν τι βούλεται λέγειν.

v. 10 « οὐκ ἐκλείψει γὰρ φησὶν ἄρχων ἐξ Ἰούδα », καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἄλλος γὰρ ἄρα Ἰούδας, ἄλλοι δὲ οἱ ἄρχοντες οἱ ἐκ τοῦ Ἰούδα, 25 ἕτερος ἢ προσδοκία τῶν ἐθνῶν· οὐ ἐλθόντος, ἐπέλιπον οἱ ἄρχοντες οἱ ἐξ Ἰούδα. Τίς οὖν ὁ Ἰούδας; ἡ φυλή. Τίνες δὲ οἱ ἄρχοντες; οἱ βασιλεῖς. Τίς ἢ προσδοκία τῶν ἐθνῶν; ὁ κύριος. Τί οὖν ἕως τῆς τοῦ σωτήρος παρουσίας βασιλεῖς ἦσαν οἱ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα; ἀλλ' οὐδεὶς φαίνεται τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄρξας μετὰ τὸν Ζοροβάβελ ἐκ φυλῆς 30 Ἰούδα. Πρὸ γὰρ τοῦ κυρίου φανερώτατοι οἱ ἀπὸ Μωδεῖμ τῆς κόμης Ἀσαμωναῖοι τῆς λευτικῆς φυλῆς τυγχάνοντες ἦρξαν τοῦ λαοῦ καὶ τελευταῖον ἐβασίλευσαν. Πῶς οὖν σωθήσεται τὸ « οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπό- 35 κείται »; εἰ μὴ οὕτω νοηθεῖται ὅτι ἐξ Ἰούδα οὐκ ἐκλείψει ἄρχων, οὐδέ τις τούτστιν ἡ φυλὴ ἄρχουσα καὶ κρατοῦσα καὶ μεῖζων τῶν ἄλλων οὕσα ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος. Ὅτι δὲ τὴν φυλὴν ἄρχοντα λέγει ὁ Μωσῆς, ἀλλ' οὐ τοὺς ἐν αὐτῇ βασιλεύσαντας, μάρτυς ὁ Ἀκύλας « σκῆπτρον » εἰρηκῶς ἀντὶ τοῦ « ἄρχων ». Σκῆπτρον δὲ ἡ φυλὴ ὀνομάζεται. Καὶ γὰρ ἀληθῶς τὸ κατὰ τῶν ἄλλων ἀξίωμα διετέλεσεν ἔχουσα ἡ φυλὴ Ἰούδα 40 τὸν πλείονα χρόνον καὶ τὸν ναὸν ἔχουσα καὶ τὴν κιβωτὸν, καὶ πᾶσαν τὴν λατρείαν, ἕως ἀπειθήσασα τῷ κυρίῳ σὺν ταῖς ἄλλαις ἡγμελω- τίσθῃ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

v. 11 « Δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ καὶ τῇ ἔλικι τῆς ἀμπέλου τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. »

45 Τινὲς φασιν, ἐπειδὴ ὁ κύριος ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς τὸν πῶλον ἀγαγεῖν ἐξ' οὗ καθίσας εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, προλέγεσθαι ταῦτα παρὰ τοῦ Ἰακώβ· ἕτεροι δὲ, ὅπερ καὶ ἀληθέστερον κατὰ τὴν 1s. V. 7 ἀκολουθίαν εἶναι δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, ὅτι ἄμπελος ὁ Ἰσραὴλ· « ὁ γὰρ ἄμπελων κυρίου σβαθῶν οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστίν ». Ὅνος δὲ καὶ 50 πῶλος. οἱ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθέντες. Τὰ γὰρ ἔθνη συνέδησαν ὁ κύριος τῷ ἄμπελῳ καὶ προσέδωκε τῷ Ἰσραὴλ. Ἑτέροι δὲ λέγουσι τὸ δυνατόν τῆς τοῦ σωτήρος διδασκαλίας εἰς τὸ ἥμερον ἀγούσης τὸ ἐν ἀνθρώποις ἄγχιον προλέγεσθαι καὶ τὸ ἐγκρατὲς τῶν διδασκομένων, οὐ γὰρ οἷον τε γὰρ πῶλον ἄμπελῳ προσδεσμευθέντα μὴ

55 λυμῆνασθαι τῇ σταφυλῇ, ἀλλ' ὁ σωτὴρ, φησὶ, προσθήσει τῇ ἀμ- πέλῳ τὸν πῶλον, οὕτως ἡμερώσας αὐτοῦ τὰ σκιρτήματα καὶ τὰς τῆς γαστροῦς ἀλόγους ὁρμὰς ὡς μηδὲν βλάπτεσθαι τὴν ἀμπελον ἐξ αὐτοῦ. 1s. XLII, 2 Ὅμοιον τὸ « οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάζει οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἐν ταῖς πλατείαις ἡ φωνὴ αὐτοῦ. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ 60 λίθον τυφόμενον οὐ σβέσει ». Ὡςπερ οὖν αὐτὸς ταῦτα, οὕτω καὶ οἱ πρότερον μὲν κτηνώδεις, ὑπὸ δὲ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως φωτισθέντες, δεσμευθέντες πρὸς ἄμπελον, οὐ βλάψουσι.

Ταῦτα ἡμεῖς οὐ διμυριζόμεθα, ἀλλὰ τὸ φανερὸν κρεῖττον τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείβομεν· εἰδέναι μέντοι αὐτοὺς ἀξιούντες ὅτι τοῦ 65 ἀλληγορικοῦ τὸ ἱστορικὸν πλεῖστον ὅσον προτιμῶμεν.

v. 11 « πλυνεῖ ἐν οἶνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ. »

Οὐ μόνον, φησὶ, τοὺς κτηνώδεις ἡμερώσει, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τάναντία δυνήσεται. Αἷμα σταφυλῆς βάπτει τὰ ἱμάτια. Τούτῳ τῷ αἵματι τῷ βάπτοντι καὶ σπιλοῦντι « πλυνεῖ, φησὶ, τὴν 70 στολὴν αὐτοῦ »· ὥςπερ πηλῷ τῷ τυφλοῦντι τοὺς ὕμεις ὀφθαλμοὺς, ἔδωκεν ὀφθαλμοὺς τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ. Καὶ θάνατον τὸν ἑαυτοῦ, οὐ προσθήκην παρέσχεν ἄλλ' ἀναίρεσιν τῷ θανάτῳ. Εἰ δὲ τινες αἷμα μὲν σταφυλῆς εἰς τὸ τοῦ σωτήρος αἷμα καὶ μυστήριον λάβοιεν, τὴν δὲ περιβολὴν εἰς τὴν σάρκα, δεκτοὶ ἂν εἶεν εὐσεβείας ἕνεκα.

75 v. 12. Τὸ δὲ « χαροποι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἶνου ».

ἀντὶ τοῦ· « ὑπὲρ οἶνον ». Οἶνος γὰρ ἔχει γοῦν τρυγίαν. Τὸ δὲ καθαρὸν, τὸ βλεπτικὸν καὶ ἀθόλωτον· τὸ χαροποιῶν ἔχον, οὐ σκοτοῦν τὴν διάνοιαν ἀλλὰ νῆψιν ἐργαζόμενον ψυχῇς.

v. 12 « καὶ λευκοί, φησὶν, οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ὡς γάλα. »

80 Ὀδόντας εἶωθεν ἡ θεία γραφὴ καὶ ἐπὶ λόγων λαμβάνειν ὡς τὸ· « οἱ οἶοι ἀνθρώπων οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέλη ». Ἐπάγει γοῦν καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα. Ὡς καὶ νῦν ὀδόντας λευκοὺς ὑπὲρ γάλα τὸ καθαρὸν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἐκάλεισε.

D 164*, — A 177, a 226, Nic. I 514, 515, 518, 523, 525, 527 — E. 112.
B 257*, 260.
K 289, 291.

Lign. 21-42, mises sous le nom ΘΕΟΔΩΡΟΥ par E.
Lign. 43-59, ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ B (260); lign. 59-83 omises par B, et ce manuscrit attribue (fol. 260) à Diodore un autre commentaire de ce verset que nous lisons dans la

chaîne de Nicéphore sous le nom de Théodore. Dans le fragment que nous publions est énoncé ce principe général, ότι τοῦ ἀλλογενικοῦ τὸ ἱστορικὸν πλεῖστον ὅσον προτιμῶμεν dont l'affirmation suffira, pensons-nous, à justifier notre choix. Dans l'autre commentaire est développée d'une façon très affirmative et qui ne cadrerait guère avec tout ce qui précède, l'interprétation signalée aux lignes 45-47.

1. ἰουδα -- ἐξῆς omis. B; ἀνέσταιν A; — 3. βουθεῖα A, βουθεῖν B; — 5. τοῦ τῷ B; ὀνομάζων D A B; — 6. λέγει D A; — 11. εὐεργεῖ Nic.; — 12. ἐκοιμήθη A Nic.; — 14. κολήσῃ B; — 15. ἐν μέσων D; — 16. ἀναπαύθητε ἀνάπαυτε A, ἀναπαύετε Nic., ἀναπαύετε B, ἀναπαύετε E; τῶν κληρῶν Nic.; — 21. τούτων D; — 23. φησιν omis. B; — 24. γὰρ omis. A B; οἱ ἐκ τοῦ οἱ omis. A, τοῦ omis. B; — 25. ἕτερος <καὶ> ἄλλος B; — 30. φανερώτατα A Nic. B; <τοῦ> μωδεῖα D; — 34. οὕτως D A; νοηθῇ A; — 37. αὐτῷ Nic.; μικτόρει Nic.; ὁ omis. B; — 40. τὸν <ἐκ> πλ B; — 42. τῶν omis. A Nic. B; — 44. <ἐν> τῇ Nic.; — 51. συνέδησαν συνήψαν A Nic.; ὁ omis. D; — 58. τῷ Nic.; — 60. τυφλούμενον D¹, D² delet. D²; — 71. ἔδωκεν ὀφθαλμούς omis. Nic.; — 73. μυστήρια A Nic.; — 74. εἴνεκα D¹; — 75. γαρστοίσι A Nic.; — 76. γὰρ omis. Nic.; — 77. ἔργων Nic.; σκοτῶν Nic.; — 78. ἐργαζόμενος <ταῖς> Nic.; — 80. οἱ omis. A.

58

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

In idem v. 16 « Δὲν κρινεῖ τὸν ἑαυτοῦ λαόν
ὥστε καὶ μία φυλὴ ἐν Ἰσραήλ. »

τοῦτο καὶ τὴν ὀλίγων τῆς φυλῆς θεηλοῖ καὶ τὸ δυνατόν. οὐ γὰρ εἶπεν· ἐπιδώσει ὥστε καὶ μία φυλὴ, ἀλλὰ· κρινεῖ. Καὶ ταῦτα πληθεῖ πλεῖστον ὅσον ἐλαττουμένη.

v. 17 « καὶ γεννηθήτω Δὲν ὅφρι ἐφ' ὁδοῦ
ἐγκαθηήμενος ἐπὶ τριβίου·
δάκνων πτέρναν ἵππου,
καὶ πεσεῖται ὁ ἵππεύς εἰς τὰ ὀπίσω,
τὴν σωτηρίαν περιμένων κυρίου. »

Ἐνθ' ὅρουσέ ποτε ἡ Δὲν φυλὴ τοῖς τὴν πόλιν Λάϊσαν οἰκοῦσι καὶ ἐπιστάντες ἀθρόως πάντας μὲν ἀνείλον, αὐτοὶ δὲ τὴν πόλιν ὤκησαν, τὴν καὶ τῷ ὀνόματι τῆς φυλῆς Δὲν κεκλήχασιν. Ὅπερ προλέγει ὁ 15 Ἰακώβ ὅφρι παραβῆλλον δάκνοντι πτέρναν ἵππου· καίτοι γὰρ ἡ Δὲν ἐσθ' ἰσχυρὴ πάσης τῆς γῆς αὐτῶν· καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῆς πρὸ τοῦτου ἵππεϊ πεπτωκότε οὐκ ἐπὶ πρόσωπον ὥστε ταχέως ἀναστήναι ἀλλ' εἰς τὰ ὀπίσω· ὃν πολέμου παρόντος ἀναστήναι τῶν ἀδυνάτων, πλην εἰ μὴ ὁ πάντα δυνάμενος Θεὸς βοηθήσει. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τὴν σωτηρίαν 20 περιμένειν παρὰ κυρίου, οὐκ ἐπειδὴ ἐμελλον τυγχάνειν Θεοῦ βοηθοῦ ἀλλ' οὕτω πίπτειν ὥς τὴν τοῦ πτώματος καὶ τῆς ἀναιρέσεως ἀπαλλαγὴν μὴ ἐλπίζειν ἄλλως ἀλλ' ἢ μόνως θέεσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας.

D 169, A 189, a 232, Nic. I 531.
B 264.
K 293.

6. ἐλαττουμένη] ἐλαττουμένης A Nic.; — 7. δὲν] δ' ἐν B; — 9-11. δάκνων -- κυρίου καὶ τὰ ἐξῆς D Nic. B; — 12. δ' ἐν B; τοὺς -- λαῖσαν οἰκούντας B; Λάϊσαν] Λάϊσαν A Nic.; — 14 et 15. δ' ἐν B; — 16. ἵππεϊ πεπτωκότε] ἵππεϊς πεπτωκότες; D, ἵππεϊς πεπτωκότε A; παντοδύναμος B; βοηθήσει] βοηθήσῃ Nic.; βοηθήσειν B; — 20. περιμένειν] περιμένον D¹ A Nic. B; π. μένειν corr. D²; παρὰ omis. B; — 21. οὕτω] οὕτως D A, τοιούτων B; πτώματος] σώματος Nic.; — 22. post ἀπαλλαγὴν, μὴ -- ἀλλ' ἢ omis. A Nic.; ἐλπίζειν -- ἀλλ' ἢ omis. B; βοηθείας τοῦ Θεοῦ B.

59

In idem v. 27 Βενιαμὴν λόκος ἄρπαξ·
τὸ πρωινὸν ἔδεται ἔτι
καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας διαδώσει τροφήν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τινὲς εἰς Παῦλον τὸν ἀπόστολον τὸν ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν ταῦτα λέγεσθαι φασιν, οὐ συνεωρακότες ὅτι ταῖς φυλαῖς προλέγει ὁ Ἰακώβ ἅπερ φησὶν. Εἰ δὲ τοῦ κυρίου ἐν τῇ τοῦ Ἰουδα προορήσει ῥητῶς 5 ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ πρότερόν τι περὶ τῆς φυλῆς εἰπὼν. Οἱ μὲν οὖν εἰς τὸν Παῦλον τὸ εἰρημένον νοήσαντες, ἐπειδὴ φασὶ πρώτων ἐδίωξεν εἰτα ἐδιώχθη « τὸ πρωινόν » εἶπεν ὅτι « ἔδεται »· τὸ δὲ « ἑσπέρας διαδώσει τροφήν » ἥτοι δικαιόμενος ἢ τρέφων τοὺς οἷς ἐκήρυττεν. Τινὲς δὲ τὸ « πρωινόν ἔδεται » ἐνόησαν ἀντὶ τοῦ· παιδεύόμενος 10 ὑπὸ Γαμαλιλῇ τῷ νομικῷ καὶ τραφεῖς κατὰ τὸν νόμον ἐν νέοις καλῶς, ἔσται διδάσκαλος εὐκαίρως πολλῶν ἔθνων· διὸ δὴ « καὶ διαδώσει » εἶπε.

Τὸ δὲ τῆς προφητευσμένης ἱστορίας ἀληθὲς οὕτως ἔχει· ἀνὴρ 15 τις τῆς Ἑβραϊμ φυλῆς ἐκ τῆς φυλῆς Ἰουδα παλλακὴν εἰλήφει.
(καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως Γεγναδίῳ κατὰ τὴν προκειμένην ἱστορίαν.)

D 173 — A 18 (in marg.), a 235* (in marg.), Nic. I 545.
B 267*.
K 296, L 107*.

2-5. Τινὲς* -- εἰπὼν omis. B; — 2. εἰς Παῦλον <εἰς Παῦλον> D, <τὸν> Παῦλον A; — 3. μὲν οὖν omis. B; — 7. οὐ omis. B; — 7-9. post τὸ πρωινόν, εἶπεν ὅτι -- τὸ πρωινόν omis. A; — 10. Γαμαλιλῇ B; ἐν omis. B; — 11. ἔσται διδάσκαλος omis. B; ἔθνων <διδάσκαλος γένοντι> B; — 13-15. ἀνὴρ τις -- ἱστορίαν omis. Bel sic desinit: ἐγὼ δὲ μάλλον τῇ ἱστορίᾳ συνεθεμὶ τῇ τὸ πάθος τὸ ἐπισταμὴν διαγγελούσῃ.

EXODE

Manuscripts.

Sauf le Parisinus gr. 161 nous retrouvons les mêmes manuscrits que pour le texte de la Genèse. Ils gardent les mêmes relations les uns vis-à-vis des autres, et il n'y a guère à signaler que les négligences plus nombreuses de D.

A leur liste, il faut ajouter le Paris. gr. 131, que nous désignerons par la lettre H.

Il forme assez souvent avec A et Nic. un groupe qui s'oppose à D, mais quand il y a divergence entre les trois témoins, il reste presque toujours à côté de A, reproduisant ses fautes et ses omissions.

En voici des exemples :

61	9.	λάλων] λάθων A H.
	20.	ἀγιάσης τὴν γῆν] ἀγιάσης τὸν τόπον A H.
	20.	ἐν ᾧ] ἐν ᾧ A H.
63	33.	πρόφασιν omis. A H.
68	7.	καὶ κατάκαυμα] ἡ κατάκαυμα A H.
69	32.	ὁδοῦνκοντα ἔτη] ἔτη omis. A H.
71	13.	τούτων <τελουμένων> A H.

Cependant il y a un certain nombre de fautes de A que H ne reproduit pas.

61	1. 21.	τὸν τόπον] αὐτὸν A.
63	16.	ἐκινδύνευσεν] ἐκινδύνευσεν A.
66	9.	ὅμων omis. A.
	9.	ἐπαγάγω, οὐ] ἐπαγάγω οὐν A.
67	6.	τὸ omis. D A.
	15.	τῶν] τὸν A.
69	10.	εἰ omis. A.
	19.	τοῦ omis. A.
	25.	τοῖς omis. D A.
71	21.	τὸν Ἠλίαν] τὸν omis. A.

Nous lui donnerons place à côté de A, attribuant un modèle commun à ces deux manuscrits. Signalons enfin qu'il a de très nombreuses fautes personnelles, parmi lesquelles quelques

essais de restitution ; par suite il mérite qu'on ne lui reconnaisse que très peu d'autorité.

60

I, 19 εἶπον δὲ αἱ μαῖαι τῷ βασιλεῖ· οὐχ ὥς αἱ γυναῖκες αἱ Αἰγυπτιαὶ αἱ Ἑβραῖαι τίκτουσιν· τίκτουσι γὰρ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὰς τὰς μαῖας, καὶ ἔτικτον.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα ἐρμηνεία τὴν ταχυτέα δοκεῖ σημαίνειν τῶν Ἑβραίων γυναικῶν, τὴν κατὰ τὸ τίκτειν, φθάνουσιν τὴν παρουσίαν τῶν μαῖων.

5 Ἡ δὲ τοῦ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος ἐστὶ αἱ γυναῖκες τῶν Ἑβραίων ἴσασιν τὴν μαιευτικὴν ἐπιστήμην· καὶ τῆς τῶν μαῖων παρουσίας οὐ χροίζουσι. Διὸ δὴ αὐταῖς παραχωρεῖ καὶ τὸ ζωογονεῖν τοὺς ἄρσενας.

D 179 — A 188, a 240, Nic. I 557.
J 157.

7. παραχωρεῖ] προχωρεῖ Nic.; ἄρσενας] ἄρσενας A Nic.

61

Cf. III Le buisson ardent.

v. 5 εἶπε δὲ· μὴ ἐγγίσγῃς ὧδε· λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τινὲς τὸ « λῦσαι τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου » φασὶν εἰρησθαι πρὸς Μωσέα ἵνα μὴ τὴν γυναῖκα λαβὼν κατέλθῃ εἰς Αἴγυπτον, μέλλων τὸν λαὸν ἀνάγειν, τὸ ἐξῆς ἀναγινώσκοντες τὸ « ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ 5 ἔστηκας γῆ ἁγία ἐστίν ». Ἄλλ' οὐκ ἐπειδὴ ὁ τόπος γῆ ἁγία ἦν, διὰ τοῦτο οὐκ ἔχρησεν λαβεῖν τὴν γυναῖκα σπεύδοντα εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἄλλοι δὲ φασὶν ἐπειδὴ τὸ ὑπόδημα ἐκ δερμάτων κατασκευάσται, νομοθετεῖν καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐμελλέν ὁ ἀρχιερεὺς Μωϋσῆς μὴ μετὰ τοιούτων ὑποδημάτων λειτουργεῖν τῷ θεῷ ἐν τῇ σκηνῇ, λαλῶν 10 τότε τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεὸς ἦδη, τὸν νόμον αὐτῷ δίδωσι προλαβὼν· οὐκ ἐνθυμηθέντες ὅτι καὶ πολλὰ ἕτερα τοὺς ἱερεῖς δεῖ ποιεῖν λειτουργ-

γούντας πολλῶ τούτου ἀναγκαιότερα ἥπερ ἐγγρῆν πρότερον Μωσέα
προσταχθέντα ποιεῖν. Καὶ τὸ μεῖζον ὅτι τοῦτο αὐτὸ τὸ «λύσαι τὸ
ὑπόδημα» καὶ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ φησι Μεγαλὴ ὁ ἀρχιστράτηγος·
15 καὶ οὐκ ἂν εἴποι τις τοῦτο εἰρησθαι τῷ Ἰησοῦ ἐπειδὴ γυναῖκα ἐπε-
φέρετο εἰς Αἴγυπτον ὅθεν ἐγγρῆν ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν ἥ ὅτι τοιαῦτα
νομοθετεῖν ἐμελλεν. Ὑπόλοιπον ἡμῖν τὴν αἰτίαν εἰπεῖν.

Εὐλογημένος εἶ, φησί, καὶ εὐλογεῖς καὶ ἀγιάζεις τὸν τόπον οὗ ἐάν
ἐπιβαίνης ἱερεὺς ὢν καὶ πνευματοφόρος. Αὖσον οὖν τὸ ὑπόδημα τῶν
20 ποδῶν σου ἵνα γυμνοῖς τοῖς ποσὶν ἀγιάσης τὴν γῆν ἐν ᾗ ἐστήκας,
καὶ ὥσπερ ἵνα γρίσης τὸν τόπον ἐν ᾧ μετ' οὐ πολὺ λαλήσω τῷ
λαῷ οὗ ἱερεὺς ἐσθι, ἐκ μέσου πυρός· ταύτη τῇ διακρίσει καὶ τῷ Ἰησοῦ
ὁ ἀρχιστράτηγος εἶπε· λύσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ἅψ' οὐ
γὰρ, φησὶν, ἐπέβης τῆς γῆς ἣν ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο τῷ Ἰσραὴλ
25 πεπλήρωσαι πνεύματος. Γυμνοῖς τοῖς ποσὶν ἀγιάσον τὴν γῆν.

D 184 — A 195, a 248, H 1, Nic. I 580.
J 161, L 1117.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΤΙΣΙΩΡΟΥ D.

2. εἰρησθαι omis. Nic.; — 3. κατέλθαι] κατέλθοι Nic.; — 4. εὐ omis. A H Nic.; —
6. λαθεῖν τὴν γυναῖκα] τὴν γυναῖκα λαθεῖν A H; — 8. καὶ] δὲ D A H Nic.; Μωσῆς] Μωσῆς H Nic.; — 9. τοιούτων] τοιούτων H; λαλῶν] λέγων A H; — 11. ἐνθυμηθέντες] εὐθυμηθέντες H; λειτουργούντας omis. Nic.; — 13. προσταχθέντα] προσταχθέντα A H Nic.; — 15. τῷ Ἰησοῦ] τῷ Μωσῇ D; — 19. πνευματοφόρος] πνευματοφόρος D; <ἐκ> τῶν Nic.; — 20. ἀγιάσης τὴν γῆν] γῆν ἀγιάσης D, ἀγιάσης τὸν τόπον A H; ἐν ᾗ] ἐν ᾧ A H; — 21. τὸν τόπον] αὐτὸν A; — 23. <ἐκ> τῶν Nic.; — 25. πεπλήρωσαι] πεπλήρωσε H; <καὶ> γυμνοῖς D.

62

Cf. IV Retour de Moïse en Égypte.

v. 21 εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Πορευομένου σου καὶ ἀποστρέ-
φοντος εἰς Αἴγυπτον, ὅρα πάντα τὰ τέρατα ἃ δέδωκα ἐν τῇ χειρὶ
σου, ποιήσεις αὐτὰ ἐναντίον Φαραῶ· ἐγὼ δὲ σκληρυνῶ τὴν
καρδίαν αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ ἐξαποστεύῃ τὸν λαόν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Πῶς νοητέον ὅτι «ἐγὼ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραῶ»·

Ἀπὸ παραίνεσεως ἤρξατο ὁ Θεός. Εἶτα ὡς ἡπίθεται Φαραῶ μετρίως
αὐτῷ ἐπῆγε πληγὰς. Οὕτως οὖν καὶ οὐχ ἑτέρως σκληρύνει, τῷ φεί-
5 δεσθαι καὶ, Μωσέως εὐχόμενου. τὰς πληγὰς ἀποστρέφειν. Ἐδοὶ γὰρ

καὶ Μωσέα παρακαλοῦντα τὸν Φαραῶ πείθεσθαι καὶ τὸν Θεὸν ἀκούειν
Μωσέως καὶ δεικνύναι ὅτι μέγιστός ἐστι προφήτης ὑπὸ Θεοῦ ἀπε-
σταλμένος. Ὁ μάλιστα τὸν Φαραῶ σκληρότερον ἐποίησε. Οἱ γὰρ ἀπει-
θεῖς παιδευόμενοι μὲν ἐνδιδοῦσιν, ἀπαλλασσόμενοι δὲ σκληροὶ
10 μένουσι, καὶ τῆς σκληρότητος αἴτιος ὁ ἐνδιδοὺς. Ἀνεξικακία τοίνυν
καὶ χρηστότης ἐσκληρυνε τὴν καρδίαν Φαραῶ ὁ Θεός.

Ἄλλὰ καὶ τὸ λέγειν τὸν Θεόν, «ἀπόλυσον τὸν λαόν μου ἵνα μοι
λατρεύσῃ», σκληρὸν ἐποίησε τὸν Φαραῶ καὶ ὀργιλωτέρον, καὶ πολὺ
πλέον τὸ τῶν πληγῶν μὴ συναπολαύειν τοὺς Ἰσραηλίτας. Ἄλλ' οὐ
15 διὰ τοῦτο τὸν Θεὸν ἐγγρῆν ἀπὸ μεγίστων ἄρξασθαι πληγῶν ἵνα μὴ
σκληρὸς αὐτὸς νομισθῇ. Κρεῖττον γὰρ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα
τὸ ἀπειθεῖς δειγθῆναι τοῦ Φαραῶ ἢ δι' ἀποτομίαν ἐλεεῖσθαι μὲν τὸν
Φαραῶ, διαβῆλλεσθαι δὲ τὸν Θεόν ὅτι μὴ ἀπὸ χρηστότητος ἤρξατο.

A 201, a 255, H 11, Nic. I 603 — E 131.
J 167, L 1157.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΥ E.

3. <ὁ> Φαραῶ Nic.; — 4. τῷ φείδεσθαι] τὸ φείδεσθαι H; — 5. ἀποστρέφειν] ἀπο-
στρέφειν Nic.; — 6. τὸν Φαραῶ] τῷ Φαραῶ H; — 10. ἀνεξικακία] κακία Nic.; —
11. χρηστότης] σκληρότης Nic.; — 16. τὴν add. Deconinck; χρηστότης] χρηστό-
τητος H.

63

IV. 24 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐν τῷ καταλύματι συνήντησεν αὐτῷ
ἄγγελος κυρίου καὶ ἐζήτει ἀποκτεῖναι αὐτόν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Οὐχ ὁρῶ πῶς ὁ ἄγγελος ἀνελεῖν ἐβούλετο τὸν Μωσέα ἢ κατὰ
τοὺς ἄλλους ἐρμηνευτὰς ὁ κύριος, προειδὼς ὅσα δι' αὐτοῦ ποιήσει
θαύματα κατ' Αἴγυπτον καὶ κατὰ τὴν ἔρημον πᾶσαν, πλὴν εἰ μὴ τις,
5 ὅπερ ἀληθές ἐστιν, εἴποι ὅτι ὁ μὲν Μωϋσῆς ἐνόμισε τὸν Θεὸν ὀργί-
σθαι αὐτῷ ἐπειδὴ, τὸν λαόν ἀμελητὶ προσταχθεὶς ἀναγαγεῖν, καὶ
γυναῖκα καὶ τέκνα ἐπεφέρετο εἰς Αἴγυπτον. Διὸ δὴ καὶ ἀπέπεμψεν
αὐτῷ τὰ φίλτατα πρὸς τὸν πενθερόν. Ἡ δὲ Σιπφώρα, ἐπειδὴ τὰ
παιδιά Μωϋσέως ἀπερίτμητα ἦν, ᾗθθη τὸν Θεόν διὰ τοῦτο αὐτῷ
10 ὀργισθῆναι. Ἐβεβαίωσε δὲ ταύτην τὴν ὑπόψιν τὸ τὸν ἄγγελον
ἀκούσαντα ὅτι «ἐστὶ τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου τοῦ περι-
μνηθέντος» ἀναχωρήσει.

Ἐγὼ δὲ, εἰ τοῦτο ἦν ἀληθές, λέγω δὴ ὅπερ ὑπετόπασεν ἡ γυνή,
ἀπορῶ τί δήποτε ὁ ἄγγελος ἀνεχώρησε μὴ καὶ τοῦ ἑτέρου παιδίου
15 περιτμηθέντος; διὰ τί δὲ Μωϋσῆς, εἰ διὰ τὸ ἀπερίτμητα εἶναι τὰ
παιδιά περὶ τὸ ζῆν ἐκινδύνευσε, τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ τετμηθέντας ἀπερι-
τμήτους κατέλιπεν; ὥστε εἰ καὶ ἡ Σεπφώρα διὰ τὸ ἀπερίτμητα αὐτῶν
μεμενηγμένοι τὰ παιδιά ᾤθη τὸν Θεὸν αὐτοῖς ὀργίσθαι καὶ ὁ
Μωϋσῆς ἐπειδὴ τὴν γυναῖκα ἔχων καὶ τὰ παιδιά κατέσιν εἰς Αἴγυ-
20 πτον καὶ διὰ τοῦτο ἀπέπεμψε τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ φανερόν ἐστι τὸν
Μωσῆα δεδοικότα τὸν Φαραὼ ὡς καὶ ἀντιπεῖν τῷ Θεῷ πέμποντι
αὐτὸν, τὸ τελευταῖον δὲ μόλις εἴξαντα φοβεῖ ὁ ἄγγελος ὡς αὐτίκα
ἀναίρησιν, ἵνα ἔχων ἐν νῷ τὸν ἀπὸ τῆς ἀσάτου δυνάμειος κίνδυνον
κραταιότερῳ φόβῳ καὶ μέζοντι τὸν ἀπὸ τοῦ Φαραὼ φόβον ἐξώσῃται.
25 Οὐ θαυμάστον δὲ εἰ ταύτην μὲν τὴν αἰτίαν ἐσιώπησεν ὁ ἄγγελος τοῦ
δῆθεν ἀνελθῆναι ἐθέλει τὸν προφήτην, πρόφασιν δὲ τῆς ἀναχωρήσεως
εἴληψε τὸ ῥῆμα τῆς Σεπφώρας. Τοιοῦτον γάρ τι καὶ τῷ Βαλαάμ
ἄγγελος ποιεῖ· τὸ μὲν πρῶτον κωλύων αὐτὸν ἀπελθεῖν καλούμενον
ὑπὸ τοῦ Βαλαάμ. Ὡς δὲ ἐπέμεινεν ἐπειγόμενος ἐξορμήσας, τοῦτο μὲν
30 συγχωρήσας κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν φοβῶν, αὐτὸν ξίφος ἀμφηκὲς ἐδειξεν
εἰς ἀναίρεσιν τοῦ μάντεως· οὐχ ἵνα ἀνέλθῃ ἀλλ' ἵνα φοβήσῃ καὶ τῶν
τοῦ Βαλαάμ τιμῶν καταφρονῇσαι παρασκευάσῃ καὶ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ
Nombr. XXII, 23 προτιμήσῃ. Καὶ τοῦτο μὲν οἰκονομεῖ, φησὶ δὲ τῷ Βαλαάμ « ὅτι εἰ
μὴ ἐξέκλινεν ἡ ὄνος, σὲ μὲν ἂν ἐξεκέντησα, τὴν δὲ ὄνον περιποιήσά-
35 μην ». Ὡς περ τοίνυν ἐνταῦθα τῆς ὄνου τὴν ἐκκλίσιν πρόφασιν εἵρηκε
τοῦ μηκέτι ἀνερηγμέναι δοκεῖν, τὸ δὲ ἀληθές ἀπειλὴ ἦν τὸ γινόμενον
καὶ κατάπληξις, δι' ἣν αἰτίαν εἰρήκαμεν· οὕτω καὶ τὸν Μωϋσῆα
παραγεγονώς ὁ κύριος φοβῆσθαι ὡς ἱκανῶς εἶχεν αὐτῷ τὰ τῆς οἰκονο-
μίας, τῆς ἀναχωρήσεως εἴληψε πρόφασιν τὴν φωνὴν τῆς Σεπφώρας
40 εἰπούσης· « ἔστι τὸ αἶμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. »

D 192* — A 204, a 258*, H 13, Nic. I 611.
J 170, L 117.

5. ἀληθές] ἀληθέστερον H; Μωϋσῆς] Μωσῆς Nic.; ὀργίσθαι] ὀργίσθαι H; — 7. ἐπεφέ-
ρετο] ἀπεφύετο Nic.; — 9. διὰ τοῦτο αὐτῷ] αὐτῷ διὰ τοῦτο A H Nic.; — 10. ταύτην]
αὐτή D A H; αὐτήν Nic.; — 11. τοῦ παιδίου <μου> H; — 13. Μωϋσῆς] Μωσῆς Nic.;
— 16. ἐκινδύνευσε] ἐκινδύνευσε A; — 18. ὁ Μωϋσῆς] ὁ omis. D, ὁ Μωσῆς H; —
21. ἀντιπεῖν τῷ Θεῷ] ἀντιτεπεῖν τὸν Θεόν H; πέμποντι] πέμποντα H; — 22. μόλις
omis. Nic.; εἴξαντα] ἤξαντα Nic.; φοβεῖ] φοβεῖν H; ὡς <καὶ> Nic.; — 23. ἔχων] ἔχων H;
— 27. τοιοῦτον] τοιοῦτο H; τι] τοι H Nic.; βαλαάμ] βαλαάμ A; — 28. καλούμενον]
βουλούμενον H; — 29 et 32. Βαλαάμ] Βαλαάμ Nic.; — 33. βαλαάμ] βαλαάμ A; —
35. ἐκκλίσιν] ἐκκλίσιν A Nic., ἐκλίσιν H; πρόφασιν omis. A H; — 40. μου omis. Nic.

64

VI, 3 καὶ ὤφθη πρὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ Θεὸς ὧν
αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομά μου κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἔστι τὰ τέσσαρα τοῦ ὀνόματος γράμματα ταῦτα, ἰωθ, ἄλφ, οὐαὺ,
ἦ. τοῦ δὲ αἰὶ ζῆν καὶ αἰδῖον εἶναι τὸν Θεὸν σημαντικόν τὸ ὄνομά
μου. Τοίνυν, φησὶ, τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδὲ τοῖς περὶ τὸν Ἀβραάμ ἀπε-
5 κάλυψα ἀλλὰ σοὶ πάντως, ἐπειδὴ μὴ ἦν καιρὸς εἰπεῖν τοῖς πα-
τριάρχαις τὸ ὄνομα ὃ ἐχώριζε τὸν Θεὸν τῶν εἰδώλων. Ἐπειδὴ γὰρ
καὶ δαίμονες θεοὶ καὶ κύριοι ὀνομάσθησαν ὑπὸ τῶν θεραπευόντων
αὐτοῦς, τὸ τετραγράμμουν ὄνομα ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸ τότε ἀνέκφραστον
τοῖς πιστοῖς.

D 195 — A 208, a' 263*, H 18*, Nic. I 623.
J 173, L 119.

2. Ἔστι] ἐστὶ D; ἄλφ] ἀλάρ A, ἀλάρ Nic.; οὐαὺ, ἦ] οὐ ἄνε D A Nic., οὐδὲ οὐ γίθ H; —
3. τὸν Θεόν] τὸν omis. Nic.; σημαντικόν τὸ] τὸ omis. Nic.; — 4. μου] τοῦτο Nic.; —
5. πάντως <που> A H Nic.; — 6. τὸ ὄνομα omis. D; — 7. ὀνομάσθησαν] ὀνομάσ-
θησαν H; — 8. αὐτοῖς] αὐτοῖς H; τὸ omis. D.

65

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

XIII, 18 « Πέμπτη δὲ φησι γενεὰ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ Αἰγύπ-
του ».

ὁ δὲ Ἀκύλας « ἐνωπλισμένοι » φησὶ· Σύμμαχος « ὀπλίται. »
5 οὐκοῦν εἶχον ὅπλα ἀπ' Αἰγύπτου ὡς ἡ ταύτων ἐκδοσις δηλοῖ·
εἰλήφασιν δὲ καὶ τὰ τῶν καταποντισθέντων ὕστερον Αἰγυπτίων ἵν'
ἔχοιεν τὰ ἔθνη καταπολεμεῖν.

D 228 — A. 250, a' 22, H 68, Nic. I 701 — E 166.

6. τὰ τῶν καταποντισθέντων] τὰ καταποντισθέντα Nic.

66

XX, 5-6 ἐγὼ γάρ εἰμι κύριος ὁ Θεὸς σου, Θεὸς ζήλων, ἀποδιδοὺς
ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς
μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Πῶς τοῦτο τὸ ζήτημα λύσμεν; ὁ Ἰσραὴλ τετάρτη γενεὰ ἐξῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου, τὴν δὲ εἰδωλολατρείαν ἀπὸ τρίτης γενεᾶς ἤρξατο νοσεῖν. Ἐπειδὴ οὖν ἐμελλον μοσχοποιεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ, προσπειλεῖ καὶ μαρ-
 5 τύρεται μονονοῦχ' λέγων· εἰδωλολατρήσατε ἐν Αἰγύπτῳ τῆς μὲν ἐπιμυξίας ὑμᾶς ἀπαιτούσης, τῆς δὲ ἀντισπώσης ὑμῖν ὠφελείας οὐκ οὔσης. Νῦν ἐχωρίσθητε τῶν πλανώντων, ἐθεάσασθε θαύματα κατ' Αἰγυπτίων. Εἰ οὖν καὶ μετὰ ταῦτα εἰδωλολατρήσατε, τὰς τῶν πατέρων ὑμῶν ἀμαρτίας ὑμῖν ἐπαγγέλω, οὐ τὰς τιμωρίας. Οὐδὲ γὰρ ὧν
 10 ἤμαρτον ἐκείνοι, δίκας ἐκτίσετε· ἀλλὰ μετὰ τοσαύτην εὐεργεσίαν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντες δικαίαν ὑφέξετε δίκην· ἐπεὶ μηδὲ γρὴ συγγινῶναι ὑμῖν ὡς ἐκείνοις.

Οὐκοῦν τὸ « ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα » οὐ γενικῆς ἐστὶ νομοθεσίας ἀλλὰ μερικῆς τοῖς ἐξεληλυθῶσιν ἐκ τῆς Αἰγύπτου
 15 ῥηθείσης τε καὶ ἐπαγγείσης. Τὸ δὲ « ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με » γενικῆς τε καὶ διηγεκοῦς ἐστὶ τοῖς ἀγαπῶσιν. οὐ τοῖς μισοῦσιν, ὃν ἡγάπησαν οἱ πατέρες. Ὡστε καὶ ἡ ἀμαρτία τῶν πατέρων ἀποδίδεται τοῖς τέκνοις τοῖς διαδεξαμένοις αὐτὴν καὶ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλεος τοῖς υἱοῖς τῶν ἡγαπητότων αὐτὸν ὡς καὶ οἱ πατέρες
 20 αὐτῶν.

D 237. — A 262, x' 34, H 83, Nic. 1 770.
 L 137.

1. Ce commentaire est une réponse à une question qui n'a pas été copiée dans la chaîne grecque. Le passage correspondant de la chaîne latine de Jean le Diacre comble cette lacune : *Si in tertiam et quartam generationem ulciscitur Deus, quomodo se ipse in millibus misericordiam facere posse testatur.* — D'autre part, dans la chaîne latine le commentaire a été mal résumé et est presque inintelligible.

2. λύσμεν] λύσωμεν Nic.; — 4. ἐπειδὴ, οὖν] ἐπεὶ οὖν H, ἐπειδὴ, δὲ Nic.; μοσχοποιεῖν] μόσχον ποιεῖν H; ἐν τῇ ἐρήμῳ omis, D; — 6. ὑμᾶς] ἡ ὅθ... H; ἀντισπώσης H; ὑμῖν] ὑμᾶς D A H Nic.; — 7. ἐχωρίσθητε] ἐχωρίσθη, H; ἐθεάσασθε] ἐθεάσα-
 θαι H; — 8. καὶ omis, H; εἰδωλολατρήσατε] εἰδωλολατρεύσατε H; — 9. ὑμῶν omis, A; ὑμῖν omis, H; ἐπαγγέλω] ἐπάγω D; ἐπαγγέλω οὖν A; — 10. ἐκτίσετε] ἐκτίσατε Nic, H; — 11. ὑφέξετε] ὑφέξετα H; — 12. ὡς omis, H; — 13. τοῦ omis, A H Nic.

67

XX, 25 ἔαν δὲ θυσιαστήριον ἐκ λίθων ποιήσης μοι, οὐκ οἰκοδομήσεις αὐτοῦς τμητούς· τὸ γὰρ ἐργεῖριδιόν σου ἐπιβεβλήκας ἐπ' αὐτό καὶ μεμίνανται.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Εἰ τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου σφαττόμενα σιδήρεος ἀνήρει καὶ τὰ ξύλα τὰ ἀναπτόμενα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ σιδήρεος ἐσπίξε, τί ἐκώλυε καὶ τοὺς λίθους τοῦ θυσιαστηρίου σιδήρεω τμηθῆναι;

5 Πῶς ὁ Δαβὶδ κολύεται ναὸν οἰκοδομῆσαι; ἐπειδὴ πολεμιστῆς ὧν πολλοὺς ἀνείλε. Τοῦτο οὖν τὸ περὶ τοῦ Δαβὶδ δείκνυσιν τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας. Φονὴν γὰρ ἡμᾶς οὐ βούλεται οὐδὲ χάριεν ἀνθρώπων σφαγᾶς· καὶ τοῦτο τοὺς οἰκείους ἐκδιδάσκων καὶ εἰς φιλοανθρωπίαν ὁδηγῶν φησι.

10 Τινὲς δὲ φασιν ὅτι οὐ λιθοδόους ἀλλὰ ἱερεῖς βούλεται τὸ θυσιαστήριον ποιεῖν· ὥς που καὶ Ἡλίας ἐπὶ Ἀγιάθ, ὅτε τοὺς ἀνέρους τῶν εἰδωλῶν ἱερέας ἀνείλε, κρείττον εἶναι λέγων ἀπείρους τῆς λιθοργικῆς ὄντας τοὺς ἱερέας οἰκοδομεῖν θυσιαστήριον ἀπὸ λίθων εἰκαίων ἢ τινα τῶν ἐκτὸς τοῦ ἱερατικοῦ γένους ἐπιστήμονα τοῦ πράγματος·
 15 οὐ γὰρ ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἡ τῶν ἱερέων τάξις ἀγιάζει τὸ γινόμενον.

D 240. — A 266, x' 38, H 86, Nic. 1 786. — E 180.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic.

2. Εἰ τὰ] εἴτα <τὰ> H; — 3. καὶ omis Nic.; — 6. τὸ omis, D A; — 10. ἱερεῖς] ἱερέας A H Nic.; — 11. εἰδωλῶν] ἱερέας] ἱερέων δούλους D; — 13. οἰκοδομεῖν θυσιαστήριον omis, D; — 15. τῶν] τὸν A.

68

Cf. XXI Lois relatives à la vie.

v. 22 Ἐὰν δὲ μάχωνται δύο ἄνδρες καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζημίον ζημιωθήσεται· καθ' ὃ τι ἂν ἐπιβάλλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναίκης, δώσει μετὰ ἀξιώματος· ἔαν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐὰν γὰρ φησιν ἐξαμβλώσῃ ἡ γυνὴ καὶ μὴ ἀποθάνῃ, ὥς ζημίας ἴστανται ὁ κίνδυνος τῷ αἵτιῳ· ἔαν δὲ τελευτήσῃ, ὥς θανάτου· ἔαν δὲ ὀφθαλμὸν ἀποβάλλῃ, καὶ συνόλωις εἰπεῖν, ὅπερ ἂν ἀπὸ τῆς μάχης
 5 ἢ ἐξαμβλώσιν πάθοι, τὸ αὐτὸ καὶ ὁ αἷτιος. Ἐὰν δὲ περὶ τοῦ βρέφους ὁ λόγος ᾖ, καὶ τοῦ τὸν αἷτιον τῆς ἐξαμβλώσεως ὑφίστασθαι ἂ καὶ

τὸ βρέφος, οὐχ ὅρῳ πῶς τραῦμα ἔξει καὶ κατάκαυμα τὸ ἀμβλω-
 θηρίδιον. Μήποτε οὖν ὑπὲρ ὧν πάσχει τὸ βρέφος καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ
 μήτηρ ὑφίσταται κελεύει ὁ Θεὸς τὸν πλήξαντα κολασθῆναι ἐκεῖνα δ'
 10 τὸ βρέφος πέπονθεν ἢ ἡ κύουσα; διὰ τί δὲ «ἐὰν ᾗ ἐξεικονισμένον»
 δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς; ἢ πάντως ὡς τοῦ βρέφους τότε δεχομέ-
 νου ψυχὴν ὅταν ἐξεικονισθῇ.

D 241* — A 268, 2' 40, H 88*, Nic. 1 794.

5. ἢ ἐξάμβλωσιν] ἢ ἐξάμβλωσις Nic.; πᾶσι] πᾶσι Nic.; — 7. καὶ κατάκαυμα] ἢ
 κατάκαυμα A H, omis. Nic.; — 8. <καὶ> ὑπὲρ A H Nic.; — 10. ἢ ἡ κύουσα omis. D;
 ἐάν] ἀν D H Nic.

69

Cf. XXIII Sur la montagne de Sinaï. Promesses divines.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

υ. 26 «Τὸν ἀριθμὸν, φησί, τῶν ἡμερῶν σου ἀναπληρώσω».
 τουτέστιν εἰς λιπαρὸν ἄξω σε γῆρας καὶ πλήρες. Ὡς περ γὰρ
 ἄνθρωπος ἀπειλεῖ θανάτου παρακούουσιν, οὕτω μακροβίωσιν ὑπακούου-
 5 σιν ὑπισχνεῖται. Οὐ γὰρ ὅρον ζωῆς ἔχοντα δεικνύουσιν ἕκαστον τῶν
 ἀνθρώπων· τὸν ἀντίον δὲ μηχανομένην, ὡς ἔφη, τοῖς εὐσεβοῦσι
 ζωὴν καὶ περισκοπώμενην τοῖς παρακούουσιν, ὅπερ οὐκ ἂν ἦν εἰ
 ὥριστο τῆς ζωῆς ὁ χρόνος. Καθάπερ γὰρ ὁρος τοῦ Θεοῦ τὸ ἀποθα-
 νεῖν καὶ κρατεῖ δικαίων καὶ ἀδίκων ὁμοῦ καὶ ὁ διαφεύγων οὐδεὶς,
 10 οὕτως εἰ ὥριστο ὅσον ὑπάρχει τῆς ἐκάστου ζωῆς οὔτε δίκαιος αὐτὴν
 σαλεύειν διὰ δικαιοσύνην οὔτε ἀδικος δι' ἀδικίαν ἂν ἠδύνατο. Εἰ δὲ
 καὶ θάνατος δι' ἁμαρτίας· ὧν εἰς ὁ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἕτερος
 ὁ Σοδόμων καὶ Γομόρρας καὶ ὁ τοῦ Φαραὼ καὶ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ
 πολλοὶ ἕτεροι καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, «διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐν
 15 ὑμῖν ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ κοιμῶνται ἱκανοί»· πολλοὶ δὲ καὶ
 θανάτου ἀπαλλαγὰι γεγονῶσιν ἐφ' ὧν πολλάκις ὑπερηφανίσθη ὁ ῥυσά-
 μενος, ποῦ ὁ τῆς ζωῆς ὁρος; εἰ κατὰ τινος ὥρισταί τις παρὰ Θεοῦ
 τῆς ζωῆς ἢ ποσότης, ὁ ἅλιν ὅτι τὰ μὲν ἐν τῇ γαστρὶ τελευτῶντα
 βρέφει τοῦτον ἔλαβε παρὰ Θεοῦ τοῦ ζῆν τὸν ὅρον. Ὅπερ ἄτοπον. Καὶ
 20 ὁ ληστής ἀναίτιος καὶ ὁ τὸ δηλητήριον διδοὺς, ὧν ἕκαστος ὑπερε-
 τεῖται τῷ τοῦ Θεοῦ ὄρω καὶ τῇ βουλήσει. Πάντως γὰρ ἀποθανεῖν
 ἔδει τὸν ἐπιβουλεύμενον.

Ἄρα οὖν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτων αἰτιασόμεθα; καὶ πῶς οὐκ ἀσεβὲς
 τὸ ἐν ταῖς βασιλείαις ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ περὶ τοῦ Σαούλ ῥηθὲν τὸ, «ἐὰν I Rois XXVI, 10
 25 μὴ ἔλθῃ ἡ ὥρα αὐτοῦ»; Καὶ τὸ ἐν τοῖς ψαλμοῖς, «τὴν ὀλιγοτητα Ps. CI, 13
 τῶν ἡμερῶν μου ἀνὰγγεῖλόν μοι» οὐχ ὅρον Θεοῦ σημαίνει ἀν' ἀλλὰ
 τὸ πάντως ἕκαστον ῥητάς τινος ἡμέρας ζήσαντα ἀπελθεῖν, ὧν τὴν
 πρόγνωσην ὁ Θεὸς ἔχει. Εἰ δὲ τις μὴ δέχοιτο ταύτην τούτου τὴν
 λύσιν πῶς ἄρα νοήσομεν τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον, οὐ
 30 μερικῶς ἀλλὰ γενικῶς; περὶ γὰρ τῆς ἀνθρωπότητος λέγει· «αἱ
 ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδόμηκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυνα-
 στεῖαις ὀγδοήκοντα ἔτη». Καὶ γὰρ εὐρίσκωμεν βρέφει τὰ μὲν οὐδὲ
 μῆνα ζήσαντα, τὰ δὲ ἐν ἔτος ᾗ οὕω, τὰ δὲ δέκα ᾗ εἴκοσι, πολλοὺς
 δὲ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἑκατοστὸν ἔτος ὑπερβεβηκότας. Πῶς οὖν αἱ
 35 ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐβδόμηκοντα ᾗ ὀγδοήκοντα ἔτη; οὕτως οὐχ
 ὅρον τινὰ δείκνυσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὀλίγοι τὴν προειρημένην ποσότητα
 ὑπερβαίνουσι, τὸ ἀσθενὲς ὁμοῦ καὶ βραχυχρόνιον τοῦ ἀνθρωπείου
 γένους οὕτω φησὶν. Οὐκοῦν καὶ λέγει ἡ θεία γραφή· «ἐὰν μὴ ἔλθῃ
 ἡ ἡμέρα αὐτοῦ», καὶ «μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμέρῃ ἡμερῶν μου»· Ps. CI, 24
 40 οὐχ ἵνα δείξῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ κείμενον ὅρον ἀλλ' ἐπειδὴ πάντως
 ἕκαστος ἡμῶν βιώσεται ῥητάς ἡμέρας ὅς ὁ Θεὸς προγινώσκει, οὕτως
 αὐτὸ ἔφη. Ἡ δὲ πρόγνωσις οὐκ ἔστιν ὁρος· ἐπεὶ τοι γε εἰ ὁρος ἦν
 ἡ πρόγνωσις, προεγίνωσκε δὲ ὁ Θεὸς τὴν τοῦ Ἀδὰμ παράδοσιν καὶ
 45 ὥρισε τούτους οἷους εἰρήκαμεν γενέσθαι, ἐπειδὴ καὶ προῆδει ὅτι
 ἔσονται. Τοῦτο δὲ πρόδηλον ὡς ἀσεβὲς νοεῖν.

D 258 — A 278, 2' 50*, H 101, Nic. 1 821, E 196.
 L 141*.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic.

9. κρατεῖ] κρατεῖν H; — 10. εἰ omis. A; — 11. σαλεύει H; δι' ἀδικίαν] διὰ κακίαν A H
 Nic.; ἀν add. Deconinck; ἠδύνατο] ἠδύνατο H, εἰδύνατο Nic.; — 13-14. Γομόρρας — καθὼς
 καὶ omis. D; <ὁ> τῶν Αἰγυπτίων A; — 14. καθὼς καὶ] καὶ omis. H; — 16. ἐφ' ὧν]
 ὑφ' ὧν D; — 17. εἰ] ἢ H; τίς omis. D; <τοῦ> Θεοῦ Nic.; — 19. τοῦ omis. H; —
 28. ἀναίτιος] παναίτιος H; ὑπερηφανίσθη] ὑπερηφανίσθη D; — 22. ἔδει] εἰδεί D; —
 23. τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτων] τούτων τὸν Θεὸν A H Nic.; αἰτιασόμεθα] αἰτιασάμεθα A H
 Nic.; ἀσεβὲς τὸ] ἀσεβὲς; τὸ <δὲ> Nic.; — 24. Σαούλ] Σαού H; — 25. τοῖς omis. D A;
 — 28. ἔχει omis. H; — 29. νοήσομεν] νοήσωμεν H Nic.; εἰρημένον] εἰρήνεν A H Nic.; —
 31. post ἔτη, ἐὰν δὲ — ἔτη, omis. D; — 32. ὀγδοήκοντα ἔτη, omis. A H; — 41. ἕκαστος]
 ἕκαστον D; προγινώσκει] προγινώσκων D; — 42. αὐτὸ] αὐτῷ D; — 44. ἄρα ὥρισε]
 ὥρισεν ἄρα H Nic.

70

XXIII, 28 καὶ ἀποστείλω τὰς σφηκίας προτέρας σου καὶ ἐκβάλω τοὺς Ἀμορραίους καὶ Εὐαίους καὶ Καναναίους καὶ τοὺς Κετταίους ἀπὸ σοῦ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ ἐγέρους τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκβαλεῖν ἐπαγγέλλεται. Οὐ γὰρ τὸ ζῶον γυνὴ τὴν σφηκίαν λέγει, τῷ δὲ ὀνόματι τοῦ ζώου διὰ βραχείας προσφάσεως μεγάλην παρέξειν ὑπισπνέται τὴν βούλησιν.

D 259 — A 279, 2' 51", H 102", Nic. I 823.
L 142".

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ Nic.

3. τῷ τὸ H; — 4. ὑπισπνέται] ὑπισπνέται H.

71

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

XXXI, 16 « Καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ σάββατα εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. Διαθήκη αἰώνιος ἐμοὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σημεῖόν ἐστιν αἰώνιον, ὅτι ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησε κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἐπαύσατο ταῦτα ».

Καὶ ἀνωτέρω ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἔφη πρὸς τὸν λαὸν ὁ Θεός· Ex. XX, 8 « Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγαθῶν αὐτὴν... », ἐν δὲ τῷ Deut. V, 14 Δευτερονομίῳ· « διὰ τοῦτο, φυλάξῃ τὸ σάββατον ἵνα ἀναπαύσῃται ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βούς σου καὶ τὸ ὑπόζυγιόν σου. »

10 Πῶς οὖν οἱ ἐθνικοὶ χρονικοὺς ὀνομάζουσι τοὺς Ἰουδαίους τὰ τοῦ Κρόνου μυστήρια τὸν Μωσέα φάσκοντες αὐτοῖς παραδεδωκέναι, τὴν τε περιτομὴν καὶ τὸ σάββατον; οὐ γὰρ διὰ τὸ ἐν ἑξ ἡμέραις πεποιθῆσθαι τότε τὸ πᾶν καὶ τῇ ἐβδόμῃ τὸν Θεὸν παύσασθαι τοῦ δημιουργεῖν χαίρει τῷ σαββάτῳ ὁ Κρόνος κατ' αὐτοὺς, οὐδ' ἵνα τῶν μόγῃων ἀνά-
15 παυλὰν λαμβάνωσιν οἱ οἰκέται καὶ τὰ ὑπόζυγια. Τί δήποτε οὖν φησι τὸ σάββατον δεδωκε καὶ οὐ τὴν κυριακὴν; ἀλλ' εἰ καὶ ταύτην ἀπονενέμψεν ὁ Θεός, πάντως ἂν εἶπον ἡλίῳ χαίροντα τὸν Μωσέα δεδωκέναι τὴν κυριακὴν. Ἡλίου γὰρ αὐτὴν φασιν εἶναι οἱ Ἕλληνες. Καὶ ὅπως τῆς ἐβδομάδος ἐκάστην ἡμέραν ἀφορίζουσι τινι τῶν παρ'

20 αὐτοῖς λεγομένων θεῶν. Καὶ πάντως ἂν ἐκείνῳ τῷ λεγομένῳ θεῷ τὸν Μωσέα προσκείσθαι ἐνόμισαν οὐ τὴν ἡμέραν οἰκειαν εἶναι νομίζουσι. Τί οὖν; οὐκ ἔδει τοὺς τῷ θεῷ δουλεύοντας ἑορτῆς ἡμέραν ἔχειν διὰ τὴν τῶν ἀπεβῶν ἀγνωμοσύνην; καὶ πῶς οὐκ ἄσποιν τοῦτο; φασὶ δὲ, ἀλλὰ καὶ περιτομὴν ἔχουσιν Ἰουδαῖοι καὶ αὕτη δὲ τῷ
25 Κρόνῳ προσήκει. Πρῶτον μὲν οὐ συνόρωσιν ὅτι ἐκτέμνει ὁ Κρόνος· οὐ γὰρ περιτέμνει ἀλλ' ἀποκόπτει, ἀτεκνίαν μὲν προξενῶν ὑπεναντίως τῷ θεῷ λέγοντι « αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε » ὁ πληροῦται Gen. I, 28 διὰ τῶν παιδογόνων ὀργάνων· εἰς δὲ ἀρρενομιξίας ἄγων αὐτοὺς ἀποστερεῖ τοῦ κατὰ φύσιν. Ἐπειτα δὲ ἀγνωσοῦσιν ὅτι οὐ Μωσῆς νομο-
30 θετεῖ τὴν περιτομὴν ἀλλὰ τῷ Ἀβραάμ ὁ Θεός διδωσι πρὸ τεσσάρων ἢ πάντε γεγενην τῆς Μωσέως νομοθεσίας, Ἀβραάμ τῷ ἀπὸ Περσίδος ἦκοντι ἐνθά Κρόνου οὐδὲ μία μνήμη, τυγχάνει. Ἐδει δὲ αὐτοὺς συνέναι ὅτι εἰ περιτομὴν καὶ σάββατον τιμᾷ Μωσῆς διὰ τὸν Κρόνον, πολλῷ μᾶλλον ἔδει κηρύσσειν αὐτὸν ἐκείνον καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ
35 μυθευομένους γεγενῆσθαι θεούς. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἐναντίον ἀναρεῖ βοῶν· « Κύριος ὁ Θεός σου εἷς ἐστὶ », καὶ « οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι », Deut. VI, 9 καὶ « οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν », καὶ πάλιν « οὐ ποιήσεις παντός Ex. XX, 3-4 ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἦν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω » καὶ μαγόμενος τῷ θυμῷ τοῦ πολυτέγγου καὶ πολυβόρου Κρόνου, πῶς τὸ
40 σάββατον καὶ τὴν περιτομὴν δι' ἐκείνον τιμᾷ ὃν οὐδὲ εἶναι φησι πάσαις ταῖς τῶν ἐθνικῶν ὁδοῖς ἐναντιούμενος.

D 238 — A 263, 2' 35, H 83, Nic. I 906.

3. κύριος omis. H; — 6. πυρὸς] πυρὸς H; — 7. μνήσθητι... αὐτὴν add. Deconinck, cf. p. 77; — 8. <φησι> φυλάξῃ A H Nic.; — 11. φάσκοντες] φάσκοντες D; παραδεδωκέναι] μεταδεδωκέναι H; — 13. τὸ πᾶν] τὸ omis H; τὸν θεὸν omis. D; — 14. τῷ σαββάτῳ] τὸν σαββάτον Nic.; αὐτοῦ] αὐτοῦ H; — 15. φησι omis. H; — 17. ἀπονενέμψεν] ἀπονενέμψεν D A Nic.; — 18. οἱ omis. H; — 21. προσκείσθαι] προσκείσθαι H; — 23. ἀγνωμοσύνην] ἀγνωμοσύνην H; — 24. <οἱ> Ἰουδαῖοι H Nic.; — 26. ἀποκόπτει] ἀνακόπτει Nic.; — 27. Μωσῆς] Μωσῆς Nic.; — 30. τεσσάρων] τεσσάρων Nic.; — 32. οὐδὲ μία] οὐδέμία Nic.; — 35. γεγενῆσθαι omis. D; καὶ omis. A H Nic.; <καὶ> ἀναρεῖ A Nic.; — 37. σεαυτῷ] ἐαυτῷ H; — 40. δι' ἐκείνον τιμᾷ] τιμᾷ δι' ἐκείνον H Nic.; οὐδὲ] Deconinck, οὐτε D A H Nic.

72

Cf. XXXII Le veau d'or.

v. 3-4 καὶ περιέλαυντο πᾶς ὁ λαὸς τὰ ἐνώτια τὰ χρυσοῦ τὰ ἐν τοῖς ὠτίων αὐτῶν καὶ ἤνεγκαν πρὸς Ἀαρὼν, καὶ ἐδέξατο αὐτὰ ἐκ τῶν

χειρῶν αὐτῶν καὶ ἐπλάσεν αὐτὰ ἐν τῇ γραφίδι καὶ ἐποίησεν αὐτὸ
μόσχον ὡνευτόν...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Τί ὁποτε τῷ λαῷ κοινωνήσας Ἀαρὼν τῆς μοσχοποιίας οὐ μεί-
ζονα κόλασιν ὑπέσχε μάλλον ὥς καὶ ἀδελφὸς ὢν Μωϋσέως καὶ τῶν
θαυμάτων τῶν διὰ Μωϋσέως ὑπερέτης;

5 ἡ δὲ ὁλὸν ὅτι τῆς μὲν ἀσεβείας τὸν λαόν οὐκ ἀπεδέξατο, πολλήν
δὲ καὶ ἄλογον ἰδὼν τὴν ὁρμὴν ἐπικειμένων αὐτῷ καὶ παρακαλεσο-
μένων ὡνεύσαι καὶ ποιῆσαι θεοὺς, δεῖσας μήποτε, εἰ αὐτὸς παραι-
τήσεται, ἐφ' ἑτερον ἔλθοιεν ἄρχοντα καὶ ὁδηγὸν αὐτοῖς τῆς ἀσεβείας,
οὕτω τε τὰ πάντα συγχύσεως πληρωθεῖη, δοκεῖ μὲν αὐτοῖς συντε-
10 θεῖσθαι, μελλήσεις δὲ καὶ ὑπερθέσεις ἐπινεῖ καὶ τὸ τελευταῖον τῶν
γυναικῶν τὰ ἐνώτια σοφῶς ἀπαίτει. Φιλόκοσμον γὰρ τὸ γυναικῶν
γένος οὐκ εὐκόλως τῶν εἰς τοῦτο συντελούντων ἀποσπερούμενον. Ὡς
δὲ καὶ τούτων προετιμᾶτο ἡ ἀσέβεια καὶ τὰ ἐνώτια ἐν χειρὶν εἶχεν
ὁ Ἀαρὼν ὡνεύει μὲν τὸν μόσχον καὶ γλύφει γραφίδι καὶ τέως δ'
15 βούλονται ποιεῖ τρίβων τὸν χρόνον ἕως παραγένηται Μωϋσῆς καὶ
πάντα διορθωθείη. Τῇ δὲ ἐξῆς θυσιαστήριον οἰκοδομεῖ τῷ Θεῷ καὶ
θυσίας προσάγει ὅτι τὸν μόσχον βιασθεὶς ἐποίησε. Σαφέστερον γοῦν
Μωϋσῆς μετὰ ταῦτα λέγει τοῖς Ἰσραηλίταις ὅτι « ἐν ἐκείνῳ τῷ
καίρῳ καθ' ὃν ἐμοσχοποιήσατε ἡδύχαμην ὑπὲρ Ἀαρὼν τοῦ ἀδελφοῦ
20 μου » ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. Πρὸ δὲ τούτου τὸ μέγιστον, προσρῶν ὁ Θεὸς
τούς ἐξ αὐτοῦ ἄγιους, τὸν Σαμουὴλ, τὸν Ἡλῖαν, τὸν Ἰησοῦν, τὸν
Ἰωσεδέκ, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν καὶ ἄλλους μυρίους ἐτήρησε καὶ
τὸν Ἀαρὼν τῇ ἱερωσύνῃ διὰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ.

D 176 — A 310, a' 83', H 85, Nic. I 909.
L 157.

2. κοινωνήσας | κοινωνολογήσας A; — 3. ὥς καὶ | καὶ omis H; — 4. τῶν διὰ | τῶν omis.
H; — 6. ἐπικειμένων αὐτῷ | ἐπικειμένον αὐτῶν H; ἐπικειμένων αὐτῶν Nic.; — 7. εἰ
omis. Nic.; — 10. μελλήσεις | μελλήσεις D A H; ἐπινεῖ | ἐπινεῖν H Nic.; καὶ τὸ | τὸ
omis. D; — 13. τούτων <τελουμένων> A H; — 14. ὡνεύει | ὡνεύει H; — 15. τρίβων
omis. D; — 17. θυσίας | θυσίαν Nic.; — 18. Μωϋσῆς | Μωϋσῆς
Nic.; — 17-19. σαφέστερον γοῦν — ἡδύχαμην ὑπὲρ omis. H; — 19. ἐμοσχοποιήσατε |
ἐμοσχοποιήσατο Nic.; Ἀαρὼν <χρῆσι> H; — 21. τὸν Ἡλῖαν | τὸν omis. A; — 22. καὶ
omis. A H Nic.

Appendice aux scolies grecques de Diodore sur l'Exode.

Cf. Ire Partie, p. 80.

Scolies extraites de la chaîne latine de Jean le Diacre. Cf. PITRA *Spicilegium*
Solesmense. 1852, Paris, p. 269 et suiv.

III, 5 Solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim in quo tu stas, terra
sancta est.

Tradunt aliqui: praececebantur Moysi conjugis trahendae secum a Deo
impedimenta prohibita: unde eam Moyses cognoscitur ad socerum remi-
sisse. Sed melius datur intelligi, hoc significari mandato, quod futurum
erat, ut per legislatorem minime liceret, ut ne in sancta sanctorum cum
calceamentis ex pellibus morticinorum ingredi pontifex debuisset.

IV, 5 Cumque esset in itinere, occurrit ei Dominus et volebat occidere eum.

Si ideo Dominus volebat occidere Moysen, aut ejus filium, quod incir-
cumcisos filios suos haberet, cur non utrosque filios, sed unum circum-
cidere voluit? Aut quomodo sentiatur pro hoc eum subisse discrimen, dum
in eremo qui nati fuerant, incircumcisi fuerint, et magis, ipsi terram
repromissionis intrarent, quamvis postea circumcisi? Sed datur intelligi
ideo hunc Moysen incidisse in terrorem, quod jussioni Dei, qua dirigeba-
tur in Egyptum, inobediens exstitisset, dum se excusaret dicens: « Quis
ego sum ut vadam ad Pharaonem? » (II, 11) Et iterum « non sum eloquens
ab heri et nudius tertius » (VI, 11). Verumtamen occasionem propitiandi,
per circumcisionem qua parserit, Deus dare dignatus est. Sicut et Balaam,
per datam occasionem perterrita: asinae, voluit parcere delinquenti.

IV, 21 Ego indurabo cor Pharaonis.

Propitiationis Dei et magis, non saevitiae quod Pharaoni dicitur: Indu-
rabo. Propter divitias enim bonitatis suae volens Pharaonem ad peniten-
tiam provocare, terret eum per intervalla signorum, et non vult mox
interficere delinquentem; sed ille, abusus patientiae Dei, contumacior inter
poenas efficitur. Et hoc, indurabo cor ejus, hoc est: patientia mea, qua ad
penitentiam reservatur, male utitur, et fit durior dilato supplicio. Patien-
tia igitur divina sit durior: solent enim et in famulo delinquentem, si ei
saepius venia tribuatur et pro indulgentia non emendet, culpabilia frequen-
ter exigi. At [videtur] dici a Domino: ego te culpabilem feci, qui distuli
punire saepius delinquentem. Et Deus hac significatione cor Pharaonis
dicitur obdurasse. Verumtamen et ad salutem Deus utebatur hac patientia
plurimorum, ne impios interimendo, velociter etiam qui conversuri fue-
rant, interirent. Nam per singula quaeque miracula plurimos arbitramur
Egyptios fuisse conversos; legitur enim quia unus timuit verbum Domini
de servis Pharaonis; fecit confugere servos suos et jumenta in domo (IX, 20).
Et iterum: Dixerunt servi Pharaonis ad eum: usque quo patiemur hoc
scandalum? Dimitte homines ut sacrificent Domino suo.

XX, 5 Ego sum Dominus Deus tuus zelotes, visitans iniquitates patrum in filios
in tertiam generationem.

Si in tertiam et quartam generationem ulciscitur Deus, quomodo se ipse

in millibus misericordiam facere posse testatur? sed quia secundum leviticam generationem de Egypto egressus est Israel, in quarta igitur huius generis progenie ultus Deus est in excessibus Judaeorum. Is quartus autem levitici generis ordo hinc fuisse sic noscitur: Levi genuit Caath. Caath genuit Amram, Amram genuit et Moysen. Aut certe in ipsis Egyptiis vindicavit.

XX, 25 *Allare de terra facietis mihi: quod si lapideum feceritis, non aedificabilis illud de sectis lapidibus.*

Ferrum ab altaris opere prohibetur. Unde et David quia multum sanguinis bellico gladio fuderat, templum aedificare a Domino prohibetur.

XXI, 23 *Reddit animam pro anima.*

Diodorus asserit pro abortivo, non pro muliere dictum esse: animam redde pro anima. Exponit fortasse ideo pro abortivi anima fieri ultionem, quod figurato jam corpore anima tribuitur a Deo; quam quaestionem beatus Augustinus, Hieronymo scribens de origine animae, subtilissime perquisivit.

LÉVITIQUE

72

cf. XII, 5 Préceptes du Seigneur en vue de la purification des accouchées

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Οἶμαι ὅτι τικτούσῃ μίγνυσθαι κωλύει καὶ προσεγγίζειν, τὴν ἐπιθυμίαν ἀγγίων. Ὁ γὰρ πάλαι παιδοποιίας ἐνεκεν καὶ οὐκ ἀλογίας. ἵνα οὖν μὴ διενεργηθῇ ἀπὸ πόνων, διὰ τοῦτο προσήματι ἀκαθαρσίας μένει καθ' ἑαυτὴν ἀνάπαυλιν ἔχουσα. ἀπλὴν μὲν ἐπὶ ἀρρενοτοκίας, διπλὴν δὲ ἐπὶ θηλυτοκίας. Ὡς μὲν τινὲς φασιν ὅτι τὸ ἄρρεν εἴσω τεσσαράκοντα ἡμερῶν, τὸ δὲ θῆλυ εἴσω ὀγδοήκοντα μορφοῦται. Ἐγὼ δὲ ὑπέληφα ὅτι τὸ κύειν θῆλυ βαρύτερον ὥσπερ καὶ ὑγρότερον τοῦ ἀρρενος κατὰ φύσιν ἐστὶν ἢ θῆλειαν.

D 304 — A 340, P 19, O 15, Nic. I 1099.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, ὁ Ἀλεξάν. κωδ. Νικητ.
2. προσεγγίζειν] προσέγγιζεν O; τὴν -- ἀγγίων omis. D; — 3. ἐνεκεν καὶ] καὶ omis. O;
4. διὰ τοῦτο omis A P O; — 5. ἀρρενοτοκίας] ἀρρεν D, ἀρρενοκοκίας O; — 6. ἐπὶ] ἀπὸ O; — 6-7. διπλὴν δὲ -- ἡμερῶν omis D; — 6. ἀρρεν] ἀρρεν A.

73

XII et XIII Lois sur la femme qui est accouchée et sur la lèpre.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Πολλοὶ διαποροῦσι διὰ τί ἀκάθαρτος ὁ λεπρὸς, ἢ διὰ τί μέχρι τσαύτης ἀκριβείας προήλθεν ὁ περὶ τῆς λέπρας νόμος, διὰ τὸ γονορροῦς ἀκάθαρτος, ἢ ὁ ἐνυπνιαζόμενος, ἢ ἡ τικτούσα, ἢ ὁ νεκροῦ ἀπτόμενος.

Ἐγὼ οὖν ὅτι σκία ἦν ὁ νόμος, ἐν τοῖς σωματικοῖς προγυμνάζων οἷα παῖδας τοὺς Ἰουδαίους, ἵνα καὶ τὸ παραβαίνόμενον μὴ ᾖ μέγα καὶ τὸ τηρούμενον ἐπιτηδαιότερους ἐργάσθαι πρὸς ὑπόθεσιν τῶν

1. Les manuscrits Coislin 5 et 6 sont désignés par les lettres P, O; cf. Introduction, p. 5.

πνευματικῶν καὶ τελειοτέρων ἐντολῶν. Ἐστὶν οὖν αὕτη καθολικωτέρα
 10 τῶν ζητουμένων ἡ αἰτία. Εἰ δὲ ἐννοήσαιμεν ὡς οὐδὲν τούτων πρὸς
 εὐσεβείαν συνεβάλλετο τοῖς ἐπὶ Μωσέως, ἀλλ' οὐδὲ ἀγνοούμενον τῷ
 τῆς εὐσεβείας λόγῳ ἢ ἔργῳ ἐνεπόδιζε. τὴν προειρημένην ἡμῖν αἰτίαν
 Matth. XV, 11 ἂν βεβαιώμεν. Καὶ εἰ τὸ τοῦ κυρίου λόγιστ' « οὐ τὰ εἰσπορευό-
 Gal. V, 6 μενα κοῖνοί τὸν ἄνθρωπον », καὶ τὸ τοῦ Παύλου « ἡ περιτομή οὐδὲν
 15 ἰσχύει », ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ οὕτως ἔλυσσε τὸν νόμον τὰ πρὸς Νῶε.
 Gen. IX, 3 « ὡς λάχνα γὰρ χόρτου, φησὶν ὁ Θεὸς, πάντα ἐδεσθε »· τῷ δὲ
 Μωσεί· τόδε φάγε καὶ τῶνδε ἀπόσγ'· καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις διὰ μὲν
 Μωσέως ἀφείναι συγχωρεῖ τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας τοῖς βουλομένοις
 κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, διὰ δὲ ἐτέρου προφήτου τοῦτο ἀπαγορεύει λέγων·
 Malach. II, 15 20 « καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλείπης, ἐὰν δὲ μισήσας ἐξα-
 ποστείλῃς ἀσέβεια καλύψει τὰ ἐνθυμήματά σου »· καὶ πολλὰ τοιαῦτα
 ἔχει τις λέγειν, ἐξ ὧν ὁκλον ὅτι οὐδὲν ἀκάθαρτον εἰ μὴ πονηρὰ
 διάθεσις.

Τί δὴποτε οὖν δοκεῖ τῷ νόμῳ ἀκάθαρτον εἶναι τὸν ἐνυπνιαστήν
 25 καὶ τὴν ἐν ἀφ᾽ ὧν; ὅτι μὲν οὖν τῆς φύσεως ταῦτα ὅκλον. Σκοπεῖν
 δὲ χρὴ ὡς ἐὰν τὰ τῆς φύσεως ἀκάθαρτα ᾖ, ποῦ γε τὸ μαχόμενον τῇ
 φύσει; Εἰ δὲ ἀκάθαρτον ἀληθῶς Ἰουδαῖοι λέγοιεν, ἴστέον ὅτι τοῦ
 ἀκαθάρτου καρπὸς ἡ λέπρα. Φασὶ γὰρ ὡς εἴ τις τῇ ἐν φύσει οὐσίᾳ, τουτ-
 30 ἐστὶν ἐν ἀφ᾽ ὧν, προσέλθοι, ἐπειδὴ πρὸς ἑκκρίσιν τὸ τοιοῦτον αἷμα
 τοῦ βρέφους διάπλυσιν καὶ εἰς τὴν τήρησιν, ἀσθιναστέραν τὴν φύσιν
 ἐργάζεται. Καὶ εἰ τὸ μὲν τεχθέν νικᾷ τὸ πάθος τῇ φυσικῇ ἕξει, προιού-
 σης δὲ αὐτῷ τῆς ἡλικίας, δέχεται τὴν λέπραν ἥτις ποιεῖ τὴν σάρκα
 νωθοτέραν καὶ ταλαιπωροτέραν ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἐν ἔθει τῶν
 35 γυναικῶν. Εἰ δὲ καὶ φῆμά τι ἢ καῦμα γένοιτο, ἐτοιμοτέραν δέχεται
 τῆς λέπρας τὴν ἐπήρειαν, καὶ τῶν κατὰ τοὺς τόπους ἀέρων ἔσθ'
 ὅτε τῷ πάθει συνεργούντων. Διὸ Μωϋσῆς πολὺν ποιεῖται τὸν περὶ
 τῆς λέπρας λόγον· ἵνα δέει τοῦ πάθους, φεύγῃσι τὰς ἀκαίρους
 μίξεις, ἄρχοντες τὴν ἐπιθυμίαν.
 40 Τὸ αὐτὸ δ' ἂν καὶ περὶ τοῦ γονορροεύς, ἵνα τὸ περὶ ταύτης ἐργω-
 δες ὀκνηροτέρους ποιῇ περὶ τὰς μίξεις.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic. sed in not. ΔΙΟΔΩΡΟΥ. ὁ Ἀλεξάν. κώδ.

3. γονορροῦς A; — 4. ἡ ἐνυπν. ἡ omis. A P O Nic.; — 5. ἀπτόμενος P; — 7. μὴ
 omis. D; — 10. ἡ omis A; ἐνοήσαιμεν D; — 11. συνεβάλλετο D; — 12. ἐνεπόδιζε]
 ἐπόδιζε D; ὁμῶν P; — 13. ἐν add. Deconinck; <ἀλλὰ> καὶ omn. mss.; — 14. κοινή A,
 κοινῇ Nic.; — 15. ἀλλὰ add. Deconinck; <τὸν> Νῶε A P O Nic.; — 16. ὁ θεὸς
 omis. D; — 17. Μωσεί Nic.; τῶνδε] τοῦδε A P O Nic.; τοῖς <μὲν> D Nic.; διὰ
 μὲν] μὲν omis. D; — 20. ἐγκαλείπης Nic.; μισήσας A; — 24. ἀκάθαρτον εἶναι omis. —
 25. O; τῇ] τὸν D; — 27. τῇ φύσει omis. D; εἰ δὲ ἀκάθαρτον] ἀκάθαρτα O; — 28. γὰρ
 <τινός> A P O Nic.; — 29. τὸ omis. A; — 33. δὲ omis. O; αὐτῷ] αὐτὸ P; ἥτις]
 ἡ A P O Nic.; ποιεῖν A; — 34. ταλαιπωροτέραν] ταπεινοτέραν A P O Nic.; — 35. ἡ
 <καὶ> P; — 36. τοὺς omis. O; — 38. φεύγῃσι P; — 40. γονορροῦς A; τὸ] τῷ O;
 ταύτης] αὐτῆς A, τῆς O Nic.; τῆς sed αὐτὸ supr. D; — 41. ποιεῖ] ποιεῖ D P Nic.; περὶ]
 πρὸς P.

cf. XII. Murmures contre Moïse. Châtiment.

v. 1-10 Καὶ ἐλάλησεν Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ κατὰ Μωϋσῆ...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Διὰ τὴν κοινὴν μὲν καταλάλησαν Μωσέως Μαριάμ καὶ Ἀαρὼν, μόνη δὲ ἐκείνη τιμωρεῖται;

Μήποτε οὖν ἡ Μαριάμ καταρξαμένη τῆς καταλαλιᾶς καὶ τὸν Ἀαρὼν ἐφειλύσατο; διόπερ δίδωσι δίκην ἥτις ἔρκει τῷ Ἀαρὼν εἰς σωφρονισμόν.

D 36a — A 399. P 78*, O 56*, Nic. I 1244.
L 193*.

2. Μωσέως A O Nic. : — 4. καταλιᾶς D, καταλαλιᾶς O; συνεφειλύσατο Nic. : — 5. <καί> τῷ A O.

cf. XXII-XXIV. Balaam bénit Israël.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἰστέον μέντοι ὡς τισιν ἔδοξε μηδὲν αὐτὸν περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν προειρημέναι. Οὗς ἐχρὴν συνιδεῖν θη καὶ τῷ Ναβουχοδονόσορ ἄγαι ὄντι δυσσεβεῖ τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἀπεικάλυψε παρουσίαν. Εἶδε γὰρ λίθον τμηθέντα ἀνευ χειρῶν, καὶ πατάξαντα τὴν εἰκόνα, καὶ συντρίψαντα τὸν χρυσόν, τὸν ἄργυρον, τὸν χαλκόν, τὸν σίδηρον, τὸ ὄστρακόν, καὶ γενόμενον ὅρος μέγα. καὶ καλύψαντα πᾶσαν τὴν γῆν. Ὁ τοίνυν ἐκεῖνα δι' ἐκείνου προαγορεύσας, καὶ διὰ τούτου προείρηκε τῆς οἰκουμένης τὴν σωτηρίαν, ἵνα καὶ παρὰ τοῖς ἔθνεσιν αἱ τοιαῦται προρρήσεις φυλάττωνται.

Μαρτυρεῖ δὲ τῇ τῶν πραγμάτων προρρήσει τὸ τέλος. Ὁ γὰρ ἐξ Ἰούδα κατὰ σάρκα βλαστήσας οὐ μόνον τοὺς ἀρχηγούς Μωάβ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς Σὴθ προσένομευσεν· υἱοὶ δὲ τοῦ Σὴθ ἅπαντες

ἄνθρωποι. Ἀπόγονος γὰρ ὁ Νῶε τοῦ Σὴθ. Ἐκ δὲ τοῦ Νῶε πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις. Προεῖπε δὲ καὶ τὴν Μακεδόνων νίκην· « ἐξελεύσεται γὰρ φησὶν ἐκ χειρῶν Λεττεῖα καὶ κακώσουσιν Ἀσσοὺρ καὶ κακώσουσιν Ἑβραίους ». Ἀλέξανδρος μὲν γὰρ τὴν Περσῶν κατέλυσεν βασιλείαν. Ἀντίοχος δὲ Ἰουδαίους ἐπιστρατεύσας, καὶ τὴν μητρόπολιν αὐτῶν εἶλε, καὶ τὸν θεῖον νεὼν ἀπέφηνεν ἔρημον.

Αἱ μέντοι προρρήσεις οὐ τῆς ψευδοῦς εἰσὶ μαντείας ἀλλὰ τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος ἐνεργείας. Ὁ γὰρ τὴν ὄνον ἀνθρωπείᾳ γρησασθαι φωνῇ παρὰ φύσιν κατεύσας, οὗτος καὶ διὰ τῆς γλώττης τοῦ μάντεως τὰ ἐσόμενα προηγόρευσεν. « Ἐγένετο γὰρ φησὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτῷ ». Τοῦτο γέγονε καὶ ἐν τῷ παρανόμῳ Σαούλ· ὅθεν διὰ τὸ παρὰδόξον καὶ ἡ παροιμία ἐγένετο· « εἰ καὶ Σαούλ ἐν Προφήταις ». I Sam. X, 12. Τσαυτὴν μέντοι πείραν παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβὼν ὁ ψευδόμαντις ἐτέρας ἐτεκνήνατο κατὰ τοῦ λαοῦ μηχανάς. Συννοήσας γὰρ ὡς ἄμαχον ἔχουσι δύναμιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τειχιζόμενοι, τὴν διὰ τῆς ἀκολασίας αὐτοῖς ἀσέβειαν ἐπενόησεν, ἵνα διὰ τὴν ἀσέβειαν τῆς θείας γυμνότητος συμμάχους εὐάλωτοι γένωνται. Καὶ τοῖς Μαδιανίταις ὑπέθετο μὴ τοὺς ἀνδρας κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ τὰς γυναῖκας ὀπλίσαι, καὶ γενέσθαι αὐτοῖς ὄπλον τὴν τοῦ σώματος ὄραν καὶ τῶν λόγων τὸ δόλεον, ἵνα δολεασθέντες ὑπὸ τοῦ κάλλους καὶ τοῖς λόγοις καταβελγθέντες τοῖς ἐκείνων εἰδώλοις λατρεύσωσι· καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ μακάριος ἐδίδαξε Μωϋσῆς, μετὰ τὴν κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν νίκην ἐπιμεμψάμενος τοῖς τὰς γυναῖκας ζωογήσασιν. Ἐφη γὰρ οὕτως· « ἵνα τί ἐζωογήσατε Nombr. XXXI, 15-15 πᾶν θῆλυ; αὐταὶ γὰρ ἦσαν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ Βαλαάμ, τοῦ ἀποστῆναι καὶ ὑπεριδεῖν τὸ ῥῆμα κυρίου ἐνεκεν Φαγῶρ. Καὶ ἐγένετο πληγὴ ἐν τῇ συναγωγῇ κυρίου ». Φαγῶρ δὲ τοῦ εἰδώλου τὸ ὄνομα. Ταύτης τῆς ἀσεβείας καὶ ὁ θεὸς ἐμνήσθη Δαβὶδ· « καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν ». Τού· Ps. CVI, 28 του γάρου καὶ ἐγερταίνου τοῖς Μαδιαναίοις προσέταξεν ὁ Θεὸς « ὅτι ἐγερταίνουσι, φησὶν, αὐτοὶ ὑμῖν ἐν δολιότητι διὰ Φαγῶρ ». Τοῦ μὲν· Nombr. XXV, 18 τοῖ λαοῦ ἡμαρτηκότος, οἱ ἄρχοντες ἐκρεμάσθησαν, ὡς ὁ Σύμμαχος 45 ἔφη, ὡς μὴ ἐξάραντες τὸν πονηρὸν ἐξ αὐτῶν.

Τὸ δὲ « ὑψωθήσεται ἡ Γῶγ βασιλεῖα αὐτοῦ » ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμηνεύσε· « καὶ ὑψωθήσεται ὑπὸ ὧν βασιλεύουσα αὐτοῦ ». Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος ὅτι καὶ τοῦ ὧν ἐπιστρατεύσαντος περιέσσονται διὰ τὸν ἐξ αὐτῶν κατὰ σάρκα βλαστήσαντα βασιλεῖα.

D 392* — A 427, P 105*, O 73, Nic. I 133g.

1. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic. sed in not. ΔΙΟΔΩΡΟΥ ὁ Ἀλεξανδ. κώδ.
2. σωτήρος πατρός D O; — 3. τῶ τῶν D A P; — 5. ἔνευ] ἀνὰ A; — 8. προσαγο-
ρεύσας Nic.; — 9. παρὰ] περὶ O; — 10. φυλάττονται P; — 11. τῇ τὴν P; — 12. ἰουδαίων
A; — 14. ὁ Νῶε] ὁ omis A; — 15. τῇ τῶν D; <τὴν> νίκην D; <κατὰ περσῶν>
νίκην Nic.; — 16. φησιν omis D; γειρὸς Nic.; Χετισίμ O Nic.; Ἀσσοῦρ] υἱὸς Σοῦρ A,
Ἀσσοῦρ O Nic.; — 17. κατέλυσα O; — 19. νεῶν] γαζός Nic.; — 23. τὰ omis P; — 24. ἐν
αὐτῇ] ἐπ' αὐτῶν P; — 25. ἐγένετο P; — 26. τοῦ θεοῦ] τοῦ omis A O; — 27. συνοήσας O;
— 29. ἐπανάστησαν A, ἐπέστησαν P; — 30. <δυναστείας καὶ> συμμαχίας O; — 31. κατ'
omis. A; — 32. ὅραν P; — 34. ἐκείνων omis. O; ἱμῶς] ὑμᾶς P; ἐδίδοις P; — 35.
μεμφόμενος O; — 36. ἐζωγράφεται O; — 38. τοῦ βαλαάμ] τοῦ omis Nic.; περιδεῖν P;
— 41. ἐτελεύτησαν D; — 42. Μαδινάις A P O; — 43. ὅμιν αὐτοὶ A; — 45. ὡς μὴ]
ὡς οἱ O; — 46. ὑψωθῆναι O; — 47. ὑπὲρ] ὑπὲρ P Nic.; βασιλεύουσα] βασιλεύσα A,
βασιλεύσουσα Nic.

DEUTÉRONOME

76

I, 5 ... ἐν γῇ Μωᾶβ ἤρξατο Μωϋσῆς διασαφῆσαι τὸν νόμον τοῦτον
λέγων...

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ ὁ μὲν θεὸς τὴν δύναμιν ἀπεκάλυπτεν, ὁ δὲ προφήτης τῇ
ἐαυτοῦ γλώσσῃ ἐκέχρητο πρὸς παράστασιν τῶν δεδηλωμένων, διασα-
φῆσιν λέγει τὴν προφητικὴν φωνήν, οἷα παριστῶσαν τὰ ὑπὸ τοῦ
θεοῦ εἰρημένα.

D 407 et 409 — A 449 et 451, P 126 et 128, O 86 et 88, Nic. I 1423.
J 391 et 392*.

Tous les manuscrits présentent ce fragment en doublet d'abord sous le nom
d'Origène, puis sous le nom de Diodore.

Dans tous les manuscrits, il y a la même variante entre le fragment attribué à
Origène et celui attribué à Diodore. Celui de Diodore est tel que dans Migne (dans D,
γλώσση pour γλῶττι); dans celui d'Origène, au lieu de διασαφῆσιν -- φωνήν] κίνησις
ὅν λέγεται ἡ προφητικὴ φωνή; παριστῶσαν] παριστῶσα.

77

cf. XXXIII Dernière bénédiction de Moïse.

v. 6 Ζήτω 'Ρουβὴν καὶ μὴ ἀποθανέτω.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ Ἰακώβ ἀποθνήσκων κατηράσατο τῷ 'Ρουβὶμ λέγων· « ὡς
ὁδὸς μὴ ἐκξέσῃς, ζήσεις »· ὁ Μωϋσῆς εὐλογῶν, φησί· « Ζήτω
Gen. XLIX. 4 'Ρουβὶμ, καὶ μὴ ἀποθανέτω », ἀμφοτέρω δὲ καλῶς. "Ὁ τε γὰρ πατὴρ
5 καταράσθαι αὐτῷ ὡς τῇ παλλακῇ συνελθόντι, τοὺς ἐξῆς παιδεύων
καὶ φοβῶν· καὶ Μωϋσῆς δικαίως εὐλογεῖ μετὰ ταῦτα ἐπειδὴ μόνος
ἐφείσατο τοῦ Ἰωσήφ, ὅτε ἀνελεῖν αὐτὸν ἐβούλοντο οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ
αὐτοῦ. Ἀποπον δὲ ἦν κατάραν μὲν προχωρεῖν κατὰ ἡμαρτηκότος,
εὐλογίαν δὲ μὴ δοθῆναι κατορθώσαντι.

D 469* — A 523, P 195*, O 135, Nic. I 1656.

Γ. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ D.

3. ζήσεις -- ζήτω] ζήσεις· φησὶν ὁ Μωυσής· ζήτω O; — 5. πᾶλλακῆ] παλλακίδι O; —
 7. αὐτὸν omis. D; — 8. κατάρων] κατάρα D; μὲν omis. O; <τοῦ> ἑμαρτ. P O; εὐλο-
 γίαν] εὐλογίᾳ D.

JOSUÉ¹

78

V, 31 Καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ ὁ Ἰησοῦς μαγείας πετρίδας ἀκροτόμους,
 καὶ περιέτεμε τοὺς οὐδὺς Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ καλουμένου τόπου Βουνοῦ
 τῶν ἀκροβυστιῶν.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Γαλιλαί τρωγὸς ἐρμηνεύεται τῇ τε Σύρων καὶ τῇ Ἑβραίων φωνῇ.
 Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ περιαιρέσις τῆς ἀκροβυστίας τρωγοειδὲς ἐγένετο,
 Γαλιλαί ὁ τόπος ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ γεγονότος. Βουνὸς γὰρ ἐσπαρεύθη
 5 ἀκροβυστιῶν. ὅτε τοσούτου πλήθους περιτμήθέντος.

D 483 — A 337, P 208, O 143, R 4*, Nic. II 31.

2. Γαλιλαί A P O R Nic.; ἐρμηνεύεται R; — 4. Γαλιλαί A O; — 4. ἐσπαρεύθη R.

1. Le manuscrit Coislin 7 est désigné par la lettre B.

FRAGMENTS DOUTEUX

79

Gen. III, 18-20 Punition d'Adam.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ τινῶν ἀκήκοα πυνθανομένων· εἰ προῃδεὶ ὁ θεὸς ὅτι παρακούσει ὁ Ἀδὰμ, τίνος ἕνεκεν τῇ δόσει τῆς ἐντολῆς παρέσχε τῇ παρακοῇ πρόφασιν;

5 Τοσοῦτον ἔρω ὅτι μάλα ὁ θεὸς εἰδὼς συμφέρουσαν ἀνθρώποις τὴν θνητότητα· μένοντες γὰρ ἀθάνατοι, πταίσουσιν ἀθάνατα, καὶ ὅτι λυσιτελεῖ τοῖς τοιούτοις, θανάτῳ λυομένου τοῦ σώματος, συγκαταλυθῆναι καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας. Οὐκ εὐθὺς ἔδωκε τὸ συμφέρον, ἵνα μὴ βλασφημῇται, ὡς μὴ δεδοκὼς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀθανασίαν. Ἀλλὰ πρότερον
10 δίδωσι τὴν ἐντολήν, ἥς οὐκ ἀνεξομένους ἤδει· ἵνα δείξῃ ὅτι, εἰ καὶ προτεινομένης αὐτοῖς ἀθανασίας ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς καὶ θανάτου ἀπειλουμένου διὰ τὴν παρακοήν, τοσοῦτον ἠπίστησαν τῷ ποιητῇ καὶ εὐεργέτῃ, ὡς ἐλπίσαι, εἰ παρακούσοιεν οὐ μόνον τὴν ἀθανασίαν ἔξαιν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα προσλήψεσθαι· εἰ καὶ ἡ σὰρξ
15 αὐτοῖς εἰλήφει τὴν ἀθανασίαν, πῶς οὐ μᾶλλον ἂν ἐπέστησαν εἶναι θεοὶ διὰ τῆς παρακοῆς; οἷς γὰρ οὐκ ἤρκεσεν ἀπειλὴ θανάτου εἰς τὴν φυλακὴν τῆς ἐντολῆς, τὸ τῆς ἀθανασίας βέβαιον πάντως ἂν ἄδεῖς εἰς τὸ πταίνειν ἦν, καὶ διηνεκῆς, τῷ τῆς ἀθανασίας ἀσφαλεῖ τεθαρρηκόσι. Πρῶτον οὖν δείκνυσιν τῇ τε δόσει τῆς ἐντολῆς, καὶ διὰ τῆς παρακοῆς
20 τῶν περὶ τὸν Ἀδὰμ, ὅτι συμφέρει ἡ θνητότης, καὶ τότε ταύτην δίδωσιν, ὁμοῦ καὶ πείθων ἀνθρώπους καὶ τῶν συμφερόντων οὐκ ἀπιστάμενος· ὅτι γὰρ τῷ θνητῷ βίῳ τὸν ἀνθρώπον ὑπερέπειξεν, αὐτὸ τὸ σῆμα τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος δείκνυσιν, ἐν τῇ δυνάμει τῆς παιδοποιίας εὐθὺς καὶ ἐκ πρώτης δεικνύμενον. Ὡστε ἡ μὲν πλάσις
25 ἡτοιμάσθη τῷ θνητῷ βίῳ· ἡ δὲ τῆς ἐντολῆς δόσις, καὶ τὸ αὐτεξούσιον προεγύμνασε, καὶ ἔδωκε τῇ γνώμῃ τῶν ἀνθαιρέτων ἀγώνων τὴν πρόφασιν, καὶ τὸ τῆς θνητότητος συμφέρον εὐείξεν.

D 57^a, A 65, Nic. I 48.
B 70^a.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΙΟΥ D A Nic.

4. εἰδώς ὁ θεός B; — 10. ἔξ] ἧ B; — 13. καὶ εὐεργέτη omis. B; παρακαλοῦσιν D; — 14. εἰ <γὰρ> καὶ D; — 15. ἐπειθήσαν B, ἀνπειθήσαν Nic.; — 17-18. αὐ. ἦν καὶ διγενέες εἰς τ. πτ. D; — 19. τε omis. B; ὁῶσαι B; — 23. ὑψηλός B; — 24. ἐκ πρώτης] ἐν πρώτοις D; ἐπιδοκνύμενον B.

80

Gen. IV. 15 πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάιν ἐπὶ ἐκδικούμενα παραλύσει.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ποῖά εἰσι τὰ ἐπὶ ἐκδικούμενα: τούτεστι διὰ τί ἐπὶ ἐκδικήσεις ζητητέον, καὶ διὰ τί ἐπὶ ὑπὲρ ἑνὸς φόνου.

Ὅτι καὶ τὰ ἀμαρτήματα τοσαῦτα ἦν. Τὰ γὰρ ἀπὸ γῆς προσάγων τῷ Θεῷ, ὕβρισεν ὅτι μὴ διέκρινε, θέον τὰ ἐκλεκτὰ προσαναγαῖν· ἐλυπήθη, ὅτι οὕτως ὕβρισας τὸν Θεόν, μὴ ἐδέχθη· ἡσυχάζει προσαναγαῖν παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἠρέμησεν· ἐβάσκαγε τῷ ἀδελφῷ· ὡς ἀδελφὸς πιστευθεὶς, ἐξαγαγὼν τὸν Ἀβὲλ εἰς τὸ πεδῖον, ἀντίλε· ψεύδεται τῷ Θεῷ ἐρωτώμενος· «ποῦ ἐστὶν Ἀβὲλ ὁ ἀδελφός σου»· ἐλύπησε τοὺς γεννητικούς, ἀνελὼν τὸν ἀδελφόν. Εἰκότως ἄρα τῶν ἐπὶ ἀμαρτημάτων τοσαύτας τιμωρίας ἀντιλαμβάνει. Πρώτην, τὸ τῆς ἐπι-καταράτου γῆς ἐπικατάρατον γενέσθαι· ἡ μὲν γὰρ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ δι' αὐτὸν ἐδέξατο τὴν κατάραν· δευτέραν, τὸ μὴ τῶν πόνων κατ' ἀξίαν τὴν τῶν ἀπὸ γῆς προσφορὰν δέχεσθαι· τὸ μὲν γὰρ «ἐργῇ τὴν γῆν» καὶ τῷ πατρὶ δέδοται, τὸ δὲ, «οὐ προσθήσει δοῦναί σοι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς». τῷ Κάιν· τρίτην, τὸ σπένειν· τετάρτην, τὸ τρέμεν. ἡ κατὰ ἄλλους ἐρμηνευτὰς ἀκαταστατεῖν, τούτεστι, πλανᾶσθαι ἐπὶ τῆς γῆς· πέμπτην τὴν ἀπάντων χηλεποτέραν, τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκειώ-σεως ἄλλοτριωθῆναι· ὡς αὐτὸς ὁ Κάιν, «εἰ ἐκβάλλεις με ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι»· ἕκτην, τὸ ταύτας τὰς τιμωρίας ὑπέχειν ἕως μακροῦ γήρωος, ὃν ἂν ἠῤῥατο πολλάκις θανάτῳ ἀπαλλαγῆναι· ἐβδομήν, τὸ σημεῖον, ὅπερ εἴληφεν. ὥστε μὴ ἀνα-ρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἦν δὲ καὶ τοῦτο· οὐκ ἀνεκτὴ κόλασις αὐτῷ, γνωρίζομένῳ δι' αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἷα μαστιγίας δοῦλος ἐπὶ αὐτῷ κακοῖς ἀλούς. τὰ στήματα περιέφερον ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

D 63 — A 70, Nic. I 113.
B 85.
L 52.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΙΟΥ D A Nic.

2. εἰσι omis. B; διὰ τί ἐπὶ ἐκδ.] αἱ ἐπὶ ἐκδ. B; — 4. τὰ γὰρ ἀπὸ] <ἡ> τὰ ἀπὸ B; <β> ἐλυπήθη B; <γ> ἡσυχάζει B; προσαναγαῖν A; — 7. <δ> ἐβάσκαγε B; τῷ ἀδελφῷ] τὸν ἀδελφόν A Nic.; <καὶ τοῦτο> ἀδελφῷ B; — 8. ὡς ἀδελφός] ὡς ἀδελφόν <β> Nic.; <ε> ὡς ἀδελφός B; τὸν Ἀβὲλ omis. D A Nic.; — 9. <ς> ψεύδεται B; τῷ Θεῷ] τὸν θεόν B; ἐστὶν omis. B; <γ> ἐλύπ. B; — 13. ἐκδοῦ B; τῶν πόν.] τῶν omis. B; — 14. προσφορὰν] φορὰν B; — 16. αὐτῆς] αὐτοῖς D; — 17. <τοῦς> ἄλλους A; <τὸ> πλανᾶσθαι Nic.; — 18. τὴν omis. B; τοῦ Θεοῦ] τοῦ omis. D; — 19. ὡς αὐτῷ Nic.; ἐκβάλλεις D; ἐκβάλλεις A; — 21. τοσαύτας D; — 24. αὐτῷ omis. B.

81

Gen. IV. 17. Descendants de Caïn.

Συγχωρεῖ τὰς ἀδελφομιξίας τῶν τοῦ Ἀδάμ τέκνων ὁ Θεός· τοὺς μερισθέντας ἐξ ἑνὸς αἵματος εἰς μίαν ἀγάπην ἡνωσθαι βουλούμενος· ὕστερον δὲ ἐκταθεῖσαν εἰς πλήθος τὴν γενεάν ἐκόλυσε κεχρησθαι τοῖς αὐτοῖς.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ B 86, ΔΙΟΔΩΡΟΥ C 62^a.

82

IX. 3-4 «Καὶ πᾶν ἐρπετόν, ὃ ἐστὶ ζῶν, ὑμῖν ἔσται εἰς βρώσιν· ὡς λάχανα γόστου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα. Πλὴν κρέας ἐν αἷματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε.»

I. Διὰ τί δὲ ὅλως τὴν κρεοφαγίαν ἐνομοθέτησαν;

Εὐθὺς δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, τῆς γῆς αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐδώρησατο, ἀπὸ σπερμάτων καὶ δένδρων βιοτεύειν κελεύσας, μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν πλείονι ταῦτον φιλοτιμεῖται τροφῇ, καὶ πε-ταινᾷ, καὶ νηκτᾷ, καὶ χειρταῖα ζῶα θύειν τε καὶ ἐσθίειν κελεύσας· πάθει πάθος ἐξελάνων, καὶ τῷ ἐλάττονι θεραπεύων τὸ μείζον. Προσφών γὰρ ὁ Θεός ὅτι ταῦτα θεοποιήσουσιν οἱ εἰς ἐσθίαν ἄλογον ἐκπεπωκότας, συγχωρεῖ τὴν βρώσιν ἵνα τὴν ἀσέβειαν παύσῃ· ἀβελτηρίας γὰρ τῆς ἐσθίαν τὸ ἐσθιόμενον προσκυνεῖν. Διὰ τοι τοῦτο, τὰ μὲν ἀκάθαρτα τῶν ζῶων λέγει, τὰ δὲ καθάρα, ἵνα τὰ μὲν ὡς ἀκάθαρτα βδελυττόμενοι, μὴ θεοποιῶσι, τὰ δὲ, μὴ προσκυνώσιν, ὡς ἐσθιόμενα.

II. Ὅτι χρησίμως ἡμῖν τὸ κρεοφαγεῖν ἐπέτρεψεν, ἡ ἔχθρας ἐδείξε.

Προσκυνείται γὰρ καὶ μετὰ τὴν Χριστοῦ χάριν πολλὰ τῶν ἀλλόγων
οὐκοῦν πάντα ἂν προσκυνήθῃ, μὴ προλαβούσης τῆς κρεωφαγίας.

III. Καὶ αὐτὸ μὲν πῶς τὸ αἷμα γεωδέστερον ἐστὶ παγὲν, καὶ εἰς
20 ἀνάδοσιν τοῖς ἐσθίουσιν βαρύτερον· διὸ δὲ βούλεται καθαρὰς ἡμᾶς
τὰς σάρκας ἐσθίειν αἱμάτων. Δοκεῖ δὲ μᾶλλον ἢ ψυχῆς οἰκειότερον
ἢ ζωῆς αἰτιώτερον τὸ αἷμα δεικνύναι. Τάχα δὲ τὸ « πλὴν κρέας ἐν
αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε » τοιοῦτό ἐστιν· ἐπειδὴ τὰ θηρία ζῶντα
ἄπερ ἂν θηράσῃ, κατασθίει. — τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ « ἐν αἵματι ψυχῆς »
25 ἀντὶ τοῦ τὰ ζῶντα — καλεῖται μὴ ὡς θηρία ζῶντα τὰ ἄλογα κατασ-
θίειν ὡμοσπάρακτα, ἀλλ' ἀποθανόντα, τοῦτίστι τυθέντα.

D 75 — A 81, a 103, Nic. I 156-7.
B 110.
K 228, L 62 et 63.

En général les deux premiers fragments sont présentés en un seul.

— B en fait un résumé et lui donne pour lemme ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΗ-
ΤΟΥ.

— D et K les réunissent tous deux sous le nom de Théodoret.

— A les présente séparés et sans aucun lemme.

— Le manuscrit de Nicéphore laisse le premier anonyme et attribue le second
à Diodore.

— L n'a que le premier et le présente sous le nom de Gennadius.

Le troisième fragment est attribué par B et L à Diodore; les autres manuscrits
n'indiquent pas son origine.

Bref, des idées de Diodore sont très probablement exprimées dans ces lignes, mais
il paraît bien impossible de les dégager sûrement. A plus forte raison, ne faut-il
pas prétendre établir un texte authentique; aussi n'avons-nous pas cru devoir pré-
senter les nombreuses et longues variantes.

83

IX, 5 « Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτό. »

Περὶ τῆς μελλούσης ἀναστάσεως εἶπεν « ἐκζητήσω », σημαίνων
ὅτι καὶ θηρίων ἀνάλασσε σῶμα, ἐνῶ ἐκζητῶν ἀναστήσω αὐτό.

B 112. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Les autres manuscrits : sans lemme, cf. Nic. I 157. 7.

84

Gen. XI, 3... καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ὁ Ἑβραῖος καὶ ὁ Σύρος εἶπει « καὶ ἄσβεστος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός »
καὶ μάλα εἰκότως· ἄσφαλτος γὰρ εἰς οἰκοδομὴν ἄχρηστος, ἄσβεστος
δὲ ἐπιτηδευστάτη.

D 79 — A 85, a 108, F 61, Nic. I 175.
B 117.
G 84.
K 231.

1. ΕΓΓΕΒΗΘ' B C.

2-3. καὶ μάλα εἰκότως] ὁ καὶ πιθανόν B C.

85

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Gen. XI, 17 « Ἐβερ μετὰ τὴ γεννῆται αὐτὸν τὸν Φαλὲκ ἐξῆσεν
ἔτι σο' καὶ ἐγέννησεν υἱούς καὶ θυγατέρας καὶ ἀπέθανεν. »

Εἰ ὁ Ἐβερ μετὰ τὸ γεννῆσαι τὸν Φαλὲκ ἐξῆσεν ἔτι σο', ὁ δὲ
5 Φαλὲκ τῷ ρλδ' τῆς ἐαυτοῦ ζωῆς ἔτεκε τὸν Ραγαῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ Φαλὲκ
γένεσεν ἡ πυργοποιία, ὅλῳ ὅτι καὶ ὁ Ἐβερ τότε περιῆν καὶ μετὰ
πλείονα ἔτι τῆς πυργοποιίας ἀνεχώρησε τοῦ βίου. οὐκοῦν ἡ ἐβραϊα
φωνή ἀπὸ τοῦ Ἐβερ ὠνόμασται, οὗ ἡ γλῶσσα διεφυλάχθη, πάντων
τῶν ἄλλων εἰς διαφόρους μερισθέντων φωνάς, διὰ τὸ μὴ συμφωνή-
10 σαι τοῖς ἄλλοις ἴσως εἰς τὸ τῆς πυργοποιίας τόλμημα.

D 80 — A 86 (in marg.), a 110 (in marg.), F 61, Nic. I 178.
B 120.
K 232, L 67.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] omis F B, ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ A.

2-3. Ἐβερ -- ἀπέθανεν omis F Nic. ; — 2-6. Ἐβερ -- πυργοποιία omis B ; — 4. Εἰ ὁ
omis F Nic. ; <αὐτόν> τὸν F Nic. ; — 5. τῷ add. B², omis A F Nic. ; — 6. τότε omis
F ; — 6-9. ἐπὶ τούτου ὅλῳ ὅτι περιόντος ἐπὶ τοῦ Ἐβερ ἐτολήμθη ἡ πυργοποιία ἀφ' οὗ ἡ
ἐβραϊα ὠνόμασται γλῶσσα παρ' αὐτῷ μόνῳ φυλαχθεῖσα, διὰ τὸ... B.

86

A la suite du commentaire Gen. XV, 8-12, fragment n° 29.

Πρὸς τοῦτο ὁ Θεὸς τρεῖς γένη τῶν εἰς καταδούλωσιν ἡμῖν καὶ κατά-
χρησιν καὶ βρώσιν ἐκδοσμένων ζώων παράγειν ἐκέλευσε, τριετίζου-
σαν ὀσμῆα καὶ κρεῖον καὶ αἶμα τὰ καὶ διχοτομηθέντα, καὶ τρυγόνα
καὶ περιστέρην ἄτμητα, καὶ ἐκθεῖναι πάντα· καταλθεῖν δὲ τὰ ὄρνεα
5 ἐπὶ τὰ διχοτομήματα, καὶ συγκαθῆσθαι αὐτοῖς θεόμενον τὸν Ἀβραάμ·
ὁ δὲ τὴν τῶν τριῶν γενεῶν αὐτῶν καταδούλωσιν καὶ τὴν ἐν τῇ
ἐρήμῳ διατριβήν, ὡς αἱ τρυγόνες καὶ τὴν αὐτῶν ἐπάνοδον καὶ συνσί-
κην εἰς τὰ οἰκεία, ὡς αἱ περιστέροι καὶ τὴν τῶν ἐναντίων κατα-

ὁρομένην ὥσπερ τῶν ὁρνέων καὶ τὴν ἐκ πάντων τούτων φυλακὴν τοῦ
θεοῦ ἀποδιώκοντος ἐχθρῶς ὥσπερ τὰ ὄρνεα ὁ Ἀβραάμ ἵνα μὴ τούτοις
λυμῆγονται.

D A F K L 71.

TOY ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ D; sine lemm. A; ΑΑΛΛΕ F; IN IDEM ALITER K;
DIDOROS L.

1. πρὸς] προσδοξῆς F; — 2. καὶ βρώσιν omis F; — 3. ἐκδιδομένων] ἐκδεδομένων A;
— 4. συγκαθίσθαι] συγκαθίσθηναι F; — 5. θεώμενον] θεασάμενον F; — 8. καὶ τὴν] καὶ
omis D; — 9. τὴν ἐκ omis F.

87

cf. Gen. XXVII, 27 Ὁ Σύρος ἀντὶ τοῦ ἀγροῦ ἀρούρας ἔχει· τὸ δὲ
πλήρες. πεπληρωμένος βλαστημάτων εὐωδιστάτων.

D 118 — A 127, a 163, F 111. Nic. I 336 — E
K 258.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ A E K, ΙΣΙΔΩΡΟΥ D, ΘΕΟΔΩΡΟΥ F, ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ Nic.

88

Gen. XXXVI, 24 οὗτός ἐστιν Ἀνὰ ὃς εὗρε τὸν Ἰαμεὶν ἐν τῇ ἐρήμῳ.
ὅτε ἔνεμε τὰ ὑποζύγια Σεβηγῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

I. Ὁ Σύρος καὶ ὁ Ἐβραῖος τὸν Ἰαμεὶν ὕδωρ βοῦλονται λέγειν·
ἀντὶ τοῦ· « εὗρε πηγὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ ». Οἱ δὲ ἐρμηνεύσαντες αὐτὴν
πρὸς τὴν λέξιν τὴν ἐβραϊκὴν τεθείκασι.

II. Τί ἐστιν « οὗτός ἐστιν ὁ Ἀνὰ, ὃς εὗρε τὸν Ἰαμεὶν ἐν τῇ
ἐρήμῳ ὅτε ἔνεμε τὰ ὑποζύγια Σεβηγῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ »; Ὁ Σύρος
λέγει πηγὴν αὐτὸν εὐρεῖν· ἡ γὰρ πηγὴ Ἀνὰ καλεῖται τῇ Σύρων
φωνῇ.

D 138 — A 148 in marg., a 190^a, Nic. I 418 — E 92^a.
B 210.
G 199, K 174.

I. sin. nom. D A, manuscr. Niceph.
B.
ΔΙΟΔΩΡΟΥ G E.
ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ K.

II. ΔΙΟΔΩΡΟΥ D A K.
ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ E.

Dans les manuscrits de la classe de Nicéph., ces deux fragments sont suivis par
cette note d'un scoliaste inconnu : Πενταχοῦ μὲν τὸ ὕδωρ Ἀρματὴ λέγεται· ἐν τῷ
ἐβραϊκῷ ἡ δὲ πηγὴ, Μωκὼρ· ἐν γὰρ τῷ λέγαμῳ εἰς τὸ «παρά σοὶ πηγὴ ζωῆς», ἐν τῷ
ἐβραϊκῷ καίτοι, Μωκὼρ αὐτῷ. οὕτε οὖν τὸν Ἰαμεὶν κατὰ Διόδωρον εὗρον ἀντὶ ὕδατος,
οὕτε ἀντὶ τῆς πηγῆς τὸ αἶνιν, κατὰ Θεοδώρον δὲ, οὗ τὸ αἶνιν, πηγὴν ἔδει λέγεσθαι,
ἀλλ' ἡ ἄρα τὸ Ἰαμεὶν, ὃ γὰρ Αἰνὴν εὗρε τὸν Ἰαμεὶν οὐχ ὁ Ἰαμεὶν τὸν Αἰνὴν.

Sur cette indication, Nicéphore a attribué le premier fragment à Diodore, le second
à Théodore; ce témoignage n'a pourtant rien de décisif, parce qu'on ignore qui est
ce scoliaste et quelles étaient ses raisons.

89

cf. Gen., XXXIX, 1 Joseph chez l'eunuque Πετεφοῦς.

I. Πῶς εὐνοῦχον εἶναι φήσας τὸν Πετεφοῦν γυναικὶα τοῦτον εἶπεν
ἔχειν :

Οἶμαι τοίνυν ἐγὼ τῶν δύο τὸ ἕτερον, ἡ δὲ τὸ εὐνοῦχον, εὐνοῦχον
αὐτὸν καταχρηστικῶς προσειρήσθαι, ἡ καὶ τῷ ὄντι τῶν μορίων
ἐκτετημένων, ἔχειν ἐν γαμετῇ τάξει τὸ γύναιον. Ὁ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν
ἐγνωμεν ὑπὸ πολλῶν πολλὰς γινόμενον.

II. Εἰ εὐνοῦχος ὁ Πετεφοῦς, πῶς εὐρίσκειται γυναικὶα ἔχων.

ἀλλ' ὁ μὲν Σύρος μὲν προσηγορίᾳ τὸν τε σπάδοντα καὶ τὸν πιστὸν
ἄνδρα λέγει τοῖς δεσπότηται· ὁ δὲ Ἐβραῖος ἀληθῶς εὐνοῦχον, καὶ
τοῦτον ἀπὸ τῆς πίστεως, ἐπειδὴ φιλεῖ τὸ τῶν εὐνοῦχων γένος μάλιστα
πιστεῦσθαι τὰ τιμιώτατα τῶν κτημάτων καὶ αὐτὴν τῶν βασιλέων
τὴν σωτηρίαν. Καὶ οὐ θαυμάστιν, ὅπου γε καὶ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ χριστοὶ· « μὴ ἄπτεσθε γὰρ, φησὶ, τῶν χριστῶν μου » ὡς
τὴν τοῦ χριστοῦ εὐσέβειαν κεκτημένων, καὶ Κύρος δὲ ὁ πέρσης λέγεται
χριστός. Οὕτως ἄρα καὶ τὴν τοῦ σπάδοντος προσηγορίαν ὁ ἀρχιμά-
γειρος ἔσχεν, διὰ τὴν εὐνοίαν, καίτοι γυναικὶα ἔχων.

I. ΔΙΟΔΩΡΟΥ D (146), A (156), a (201), E (97). THEODOROS L (94).
sin. nomine Nic. I 446.

II. ΔΙΟΔΩΡΟΥ B 223^a, L 95^a.
sin. nom. D A Nic.

G a recueilli l'un et l'autre dans ses ΓΕΝΕΣΕΙΣ ΔΙΟΔΩΡΟΥ. Pourtant ce n'est que
l'un ou l'autre qui puisse appartenir à cet auteur.

90

Exode, XIV, 21-22 ἐξέτειναν δὲ Μωϋσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν·
καὶ ὑπῆλθεν Κύριος τὴν θάλασσαν ἐν ἀνέμῳ νότῳ βιαίῳ ὅλην τὴν
νόκτα καὶ ἐποίησεν τὴν θάλασσαν ξηρὰν καὶ ἐσχίσθη τὸ ὕδωρ.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ.

Ἐπειδὴ ἔγνη τοῦ τότε γεγενημένου θαύματος εἰς ἐτι καὶ νῦν δείκ-
νται. τῆς ἐρυθρᾶς ἀμπωτιζούσης καὶ τῆς ὑπεργυμένης παρὰ τοῦ Θεοῦ
ὁρωρεῖ τοῖς Ἑβραίοις ἀνάμνησιν παρεχούσης. Ἕλληνας τὸ γινόμενον
5 πρόφατιν λαμβάνουσιν ἀσεβείας, ἐν πλείοσι τῆς θαλάσσης τόποις
δεικνύντες ἀμπωτισμούς· φύσεως ἔργον, οὐ θείου θαύματος. Ἡμεῖς δὲ
συγχωρήσαντες αὐτοῖς ὃ βούλονται νοεῖν καὶ τῆς φύσεως εἶναι τὸν
ἀμπωτισμὸν τῆς ἐρυθρᾶς κατὰ τοὺς τόπους ἐν οἷς ἀπώλονται μὲν οἱ
Αἰγύπτιοι, διεσώθησαν δὲ οἱ Ἑβραῖοι, δόντες πυθώμεθα αὐτῶν εἰς τοῦ
10 θαλάσσης ἀμπωτισμὸς μέσον τέμνει καὶ κόλπον καὶ τοῦτον σχινοστενῶς
ὥστε γυμνοῦν τὸν κρυπτόμενον αὐτοῖς τόπον καὶ ποιεῖν ὁδὸν πλα-
τείαν, μᾶλλον δὲ ὁδοῦς εὐθείας, ὅπερ τοῖς Ἰσραηλῆταις παρέσχε Θεὸς
κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα· « τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν
εἰς διαίρεσεις », καὶ εἰ τὸ θαλάττιον ὁρῶν σχισθὲν ἐκ δεξιῶν τε καὶ
15 ἐξ εὐωνύμων φύσιν ἔχει στήναι δίχην τειγῶν ἀροαγῆς. Ὅπερ ἐπὶ
τῶν Ἰσραηλιτῶν γέγονεν ὁδῶ τοῖς θαλαττίοις τόποις χρωμένον.

Εἰ δὲ ἀπιστοῖεν ὅτι ταῦτά ποτε γέγονε διαπὶ μὴ τὰς κατὰ μέρος
ἀντιλογίας ἀφέντες αὐτὸ τοῦτο ζητοῦσι πρὸς ἡμᾶς, διδασκάλῳ γινώ-
μενοι τῇ ἀληθείᾳ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῶν ἀποδεικνυμένων
20 πραγμάτων διδασκόμενοι· ἐγχωρεῖ τὴν ἐρυθρὰν ἀμπωτιζεῖν πᾶρ μὲν
ἐπιτρέχουσαν πᾶρ δὲ ἀναχωροῦσαν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν οὐκ
ἦν ἀμπωτισμός. Πῶς γὰρ τὸ σχισθῆναι τὴν θάλασσαν καὶ παγῆναι
εἰς τειγῶν στάσιν εἴη ἂν ἀμπωτισμός;

D 218 — A 237, a 9°, H 52, Nic. I 711.
L 131°.

1. ΔΙΟΔΩΡΟΥ] omis D; ΘΕΟΔΩΡΙΤΟΥ Nic.

2. Ἐπειδὴ] ἐπὶ δὲ ἡ, corr. D²; — 3. ἀμπωτιζούσης] ἀμπωτιζούσης H; — 4. <παρὰ>
τοῖς H; — 4-6. Ἑβραίοις -- δεικνύντες ἀμπωτισμὸς omis. Nic.; — 5. τῆς] τοῖς H; —
6. ἀμπωτισμὸς] ἀμπωτισμὸς H; — 8. δὲ omis H; — 9. πυθώμεθα
αὐτῶν] πυθώμεθα αὐτῶν H, πυθώμεθα αὐτοῖς Nic.; — 10. ἀμπωτισμὸς] ἀμπωτισμὸν D;
τοῦτον] τοῦτο A; — 13. καταδιελόντι] καταδιελόντι H; — 14. εἰ] εἰς D; — 16. <ἐν>
ὁδῶ D; τόποις] τόπος Nic.; — 17. ἀπιστοῖεν] ἀπιστοῖεν D Nic.; — 18. αὐτῶν] αὐτῶν H;
— 18-20. ἡμᾶς διδασκάλῳ -- ἐγχωρεῖ τὴν omis. Nic.; — 20. ἀμπωτιζεῖν] ἀμπωτιζέτω H;
— 23. τειγῶν] τειγῶν H.

Εἰ δὲ μετὰ τὸ πορνεῦσαι τὸν Σαμψὼν τότε κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν
πνεῦμα Κυρίου, ἡ ὅτε τὴν τρίτην ἡγάγετο γυναῖκα. ἡ καὶ προδέ-
δωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον, τοῦτο καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς
δεικνύντων τῶν αἰρετικῶν· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ συνοικεῖ καθάπερ
ἡ ψυχὴ τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ πάρεστι μὲν ὡς ἀπερίγραφον, ἐνεργεῖ
δὲ ὅσα βούλεται· τοῦτο προγινώσκον τοῦ Σαμψὼν τὴν ἀγριότητα
καὶ οἶνον καὶ σταφίδος αὐτὸν ἀπέχεσθαι προστάττει, μήποτε τῇ
μανίᾳ τῆς ψυχῆς συγκαθῇ ὁ οἶνος, καὶ κατὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτὸν
ἐνείργῃ.

Totum fragm. omis D et A.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ P 257. ΘΕΟΔΩΡΙΤΟΥ O 179. ΔΙΟΔΩΡΟΥ R 30. ΔΙΟΔΩΡΟΥ Nic. II 221.

FRAGMENTS INAUTHENTIQUES

En tête de chaque fragment, on indiquera le recueil qui l'attribue à Diodore.

Nic. I 55.

Gen. II 1-2.

Ἴνα εἴπῃ ὅτι συνετέλεστε... ὁ προσθεῖναι ἐγγὺν ὡς λοίπον τῇ κτήσει.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ E 30*, J 37, K 209.

Migne P. G. XXXIII col.

Gen. II 7.

Οὐκ εἶπε δὲ ὅτι ἐγένετο ἡ σὰρξ... ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.
Τοῖς μὲν γὰρ ἀλόγοις... ἄρχειν καὶ δεσπόζειν.

Nicéphore (I 63) tout comme les manuscrits les attribuent à Théodore : la responsabilité de cette erreur revient à l'édition de Migne.

Nic. I 80.

Gen. III 2.

Ἄλλος ὢν ὁ ὄφεις... τὴν δύναμιν τοῦ ἐγγενοῦ.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ D 52*, A 61, a 70, F 33*, E 33, J 43.

D 115*.

Gen. XXVII 14-19.

Ἰεδιῶς δὲ μήποτε συνιῇς ὁ πατήρ... παρὰ τοῦ πατρὸς ἔλαθεν οἰκονομίᾳ θεοῦ.

Sine nomine : A 124, a 158* ; ΗΡΟΚΟΙΗΘΥ* Nic. I 334 ; ISIDORI, in epist. DXLVIII K.

D 119^v.

Gen. XXVIII 12-16.

ἡ κλίμαξ ἐδόηλου τὴν κυρίου κάθοδον... τοὺς ἀνακειμένους τῷ
Θεῷ διασώζει.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ A 127; sine nom. F 111, Nic. I 359, K 260; à noter qu'un fragment
débutant par le même mot est attribué à Diodore. C'est ce qui explique et confirme
l'erreur de D.

A 108.

Gen. XXII 2.

Διὸ δὴ καὶ Παῦλος ἐθαύμαζε... καταναλισκόμενοι πράγματι.

ΓΕΝΝΑΣΙΟΥ D 202; sine nom. F 84; ΚΥΡΙΑΟΥ Nic. I 276, B 150^v.
Sine nom. K 248.

Gen. XXXII. cf. FRAGMENTS AUTHENTIQUES, le commentaire
du v. XXXII, 24-28.

V. 1.

Τοῦ Ἀβὼν ἀπαλλαγείς ὁ Ἰακώβ. ὅρᾳ παρεμβολὴν ἀγγέλων, πάν-
τως πού τὴν ὀρισθείσαν μετὰ Μιχαὴλ τοῦ ἄρχοντος τοῦ λαοῦ
Ἰσραὴλ· ὅς κατέστη αὐτοῦ προσεστάναι. ὡς Γαβριὴλ φησι πρὸς τὸν
Δανιὴλ, « Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὑμῶν ». Ἐπειδὴ γὰρ τὸν τοῦ Ἀβὼν
φόβον ἀποθέμενος, μετέθηκε τὰς φροντίδας εἰς τὰ κατὰ Ἡσαΐ, δείκ-
νυται ἡ παρεμβολὴ τῶν ἀγγέλων, ὡς ἂν μὴ φοβοῖτο τὴν παρεμβολὴν
τῶν συνόντων αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ.

N. 24.

Πάντας δὲ τοὺς αὐτοῦ παραγαγὼν διὰ τοῦ ποταμοῦ, καὶ αὐτὸς
ὑποληφθεὶς, τότε παλαίει τῷ φανέντι. Καὶ οὗτος ἦν ἄρα ὁ ἐπὶ τῆς
κλίμακος ἐστηρικμένος τῆς ἐν Βαυθὴλ φανείσης αὐτῷ. Οἱ δὲ ἄγγελοι
οἱ ἀναβαίνοντες καὶ καταβαίνοντες ἡ παρεμβολὴ ἦν.

V. 25.

« Εἶδε δὲ, φησὶν, ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν· καὶ ἤφατο τοῦ πλά-
τους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνάρκησεν. » Ὁ μὲν Ἰακώβ εἶδεν ὅτι οὐ
δύναται πρὸς τὸν ἄγγελον, ὁ δὲ ἄγγελος ἤφατο τοῦ πλάτους τοῦ
μηροῦ αὐτοῦ.

V. 26.

Τὸ γὰρ μὲν τὸν ἄγγελον εἰπεῖν· « ἀποστείλον με » πρὸς τρεπομένου
ἦν, καὶ παρησίαν διδόντος τῷ Ἰακώβ εἰπεῖν, « Οὐ μὴ σε ἀποστείλω,
εἰ μὴ με εὐλογήσης. »

V. 27.

Ὁ δὲ ἐρωτᾷ· « Τί τὸ ὄνομά σου; ὁ δὲ εἶπεν, Ἰακώβ. Εἶπε δὲ
αὐτῷ· οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ
ὄνομά σου· ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατὸς
ἔσθι ». Ἰκανή σοι, φησὶν, εὐλογία τὸ παλαῖσαι μετὰ Θεοῦ, καὶ σημεῖον
ἔστω σοι μέγιστον τὸ Ἰσραὴλ μετονομασθῆναι, ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος
ὁρῶν Θεόν. Καὶ μὴν εἰ τὴν φύσιν ἄγγελος ἦν ὁ φανείς αὐτῷ, ψευδῶς
ἂν ἐκλήθη Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ τὸν οὐκ ὄντα Θεὸν ἐωρακέναι, οὐκοῦν Θεὸς
ἦν ὁ αὐτὸς, καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἄγγελος· πάντα ἄληθως, ἀλλὰ τὸ μὲν,
τῆς ἐνανθρωπήσεως· τὸ δὲ, τῆς οἰκονομίας· τὸ δὲ, τῆς φύσεως.

V. 29.

« Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· ἀγγεῖλόν μοι τί ὄνομά σοι; καὶ εἶπεν· ἵνα
τί τοῦτο ἐρωτᾷς; καὶ τοῦτό ἐστι θαυμαστόν. »

Καλῶς ὁ κύριος εἰς αὐτόν λέγεσθαι φησι τὸ « κύριε ὁ κύριος
ἡμῶν, ὡς θαυμαστόν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ »· οὐ γὰρ ἂν ἄγγελος
θαυμαστόν εἶη τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἡ οὐσία Θεοῦ [ὅτι Θεὸς καὶ Ἰησοῦ ὅτι
τοῦ κόσμου σωτὴρ.

D 133 et 134 (v. 1-27; v. 29), A 142 et 143, a 183 et 184, Nic. I 391, 396, 397 B,
397 z, 399 E (autant de fragments séparés que de versets expliqués); E 87.

B 199 et 200 (v. 16; v. 27-29).

G 188, K 270-271, L 90.

V. 1-27 ΔΙΟΔΩΡΟΥ D A E B K L; ΘΕΟΔΩΡΟΥ Nic.

V. 29 ΔΙΟΔΩΡΟΥ tous les manuscrits.

Ce n'est pas la tradition manuscrite qui permettrait de suspecter l'authenticité de
ces fragments. Mais la question se pose, si on les compare au commentaire des
v. 24-28 que nous avons publié p. 123, et dont l'attribution à Diodore est imposée par
D et B. Or, à rapprocher les deux commentaires, la conclusion s'impose qu'ils ne
peuvent appartenir à un même auteur.

Ils expliquent le même passage de l'Écriture, celui où est racontée la lutte que
Jacob eut à soutenir contre un personnage mystérieux avant de passer le torrent de
Jabok. Et si l'on suit le commentaire que nous avons adopté, ce personnage ne
serait qu'un simple messager de Dieu; à écouter ceux-ci, il ne serait autre que le
Dieu incarné. La première explication ne contredit pas seulement des lignes
ci-dessus celles qui suivent le v. 27; il faut le faire remarquer, puisque dans Nicé-
phore elles sont émietlées en de nombreux fragments, et que par suite, l'idée pour-
rait être suggérée qu'au cours de la tradition il y aurait eu, à ce verset 27, substi-

tution accidentelle d'un commentaire assez compliqué et d'inspiration dogmatique (οὐκ οὖν θεὸς ἢ αὐτός, καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἄγγελος· πάντα ἀληθῆς, ἀλλὰ τὸ μὲν, τῆς ἐνανθρωπήσεως· τὸ δὲ, τῆς οἰκονομίας· τὸ δὲ, τῆς φύσεως) à l'explication si brève, si naturelle, si digne de Diodore que nous lisons dans l'autre commentaire. On ne saurait attribuer à Diodore à la fois ce dernier et, par exemple, les lignes ci-dessus qui expliquent le v. 24, où l'on reconnaît dans le personnage mystérieux le même qui se dressait au haut de l'échelle aperçue en rêve sur la terre de Charra, c'est-à-dire le Seigneur (cf. commentaire de Diodore au v. Gen. XXVIII, 12-13, p. 121). D'ailleurs, il faut respecter l'unité de ces fragments; la plupart des manuscrits les présentent en bloc, et à les examiner de près, on y reconnaît l'intention de l'exégète de faire découvrir le fil du récit, caché dans la Genèse sous une longue digression et plusieurs inhabiletés du narrateur.

Il fallait donc choisir entre les deux commentaires. L'autre nous a paru être bien mieux dans la manière ordinaire de l'auteur.

Gen. XXXVII, 1,

κατήνεγκαν δὲ Ἰωσὴφ φόνον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν.

Cette ligne suit des leçons de Symmaque et d'Aquila. D(140) A (150) Nic. (I, 423) l'attribuent à Diodore; F (93) l'attribue à Théodotion; et ceci paraît bien plus vraisemblable.

D 139^v.

Gen. XXXVII, 1.

Συνεποίμανε τοίνυν καθ' ἡμᾶς γεγονώς... αὐτοῦ τιθεὶς ὑπὲρ τῶν προβάτων.

KIPIAAOT, cf. Migne, P. G., t. LXIX, col. 300.

D 141.

Gen. XXXVII, 3-4.

Ἐκεῖνο δὲ ἄξιον ἰδεῖν ὅπως... τῷ τὴν δόξαν υπεργουμένῳ.

KIPIAAOT, cf. loc. cit., col. 289.

D. 135.

Gen. XXXIV, 1-3.

Ἐλέγομεν ὅτι ἡγάγετο μὲν Ἰακώβ... τοὺς προφήτας καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἐμμανουήλ.

Sine nom. A 145; a 130.

KIPIAAOT Nic. L405; K 272.

Il est impossible après avoir lu le fragment d'hésiter à le rejeter, tant l'allégorisme outré en est la règle continue.

B. 260.

Gen. XLIX, 11.

Ἀρπελον μὲν λέγει Ἰσραὴλ, πῶλον δὲ τὰ ἔθνη... καὶ μὴ λυμή-
νασθαι τὴν ἄρπελον.

KIPIAAOT Nic. I 522.

B. 184^v.

Exode III, 5-6.

Συνιέναι δεῖ ὅτι οὐκ ἔν ἡ' γ' οὐ... λοιπὸν ἐπιτηδεύω εἶναι.

Sin. nom. A 195, a 248.

KIPIAAOT: Nic. I 579. C 224.

MIGNE, P. G., XXXIII, col. 1585.

Préambule du Deutéronome.

Τὸ προσέμιον διδάσκει τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐλέγθη· « πέραν γὰρ ψησι τοῦ Ἰορδάνου ἐν τῇ ἐρήμῳ πρὸς δυσμαίς πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης. »

Ἀκύλας δὲ καὶ Σύμμαχος « ἐν τῇ ὁμαλῇ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης »· οὕτω γὰρ καλεῖται τὰ μεταξύ πεδία τῶν τῆς Ἀραβίας καὶ Ἰουδαίας ὁρέων· ἐπισημαίνεται δὲ καὶ τὸν χρόνον.

Aucun manuscrit ne l'attribue à Diodore.

B 407, A 449, P 126, O 86, Nic. I 1422, J 391.

TABLE DES MATIÈRES

	Pages.
AVANT-PROPOS	VII
PREMIÈRE PARTIE	
<i>Etude sur la chaîne de l'Octateuque.</i>	
BIBLIOGRAPHIE	I
CHAPITRE I ^{er} . — Généralités sur les chaînes.	11
CHAPITRE II. — La chaîne de l'Octateuque	31
CHAPITRE III. — Utilisation de la chaîne de l'Octateuque.	71
DEUXIÈME PARTIE	
<i>Commentaires de Diodore contenus dans la chaîne de l'Octateuque.</i>	
SIGNES ET ABRÉVIATIONS.	84
I. Notice sur Diodore de Tarse.	85
II. Edition	
A. FRAGMENTS AUTHENTIQUES,	91
Genèse.	91
Exode	134
Lévitique	149
Nombres	152
Deutéronome	155
Josué	157
B. FRAGMENTS DOUTEUX	159
C. FRAGMENTS INAUTHENTIQUES	169

